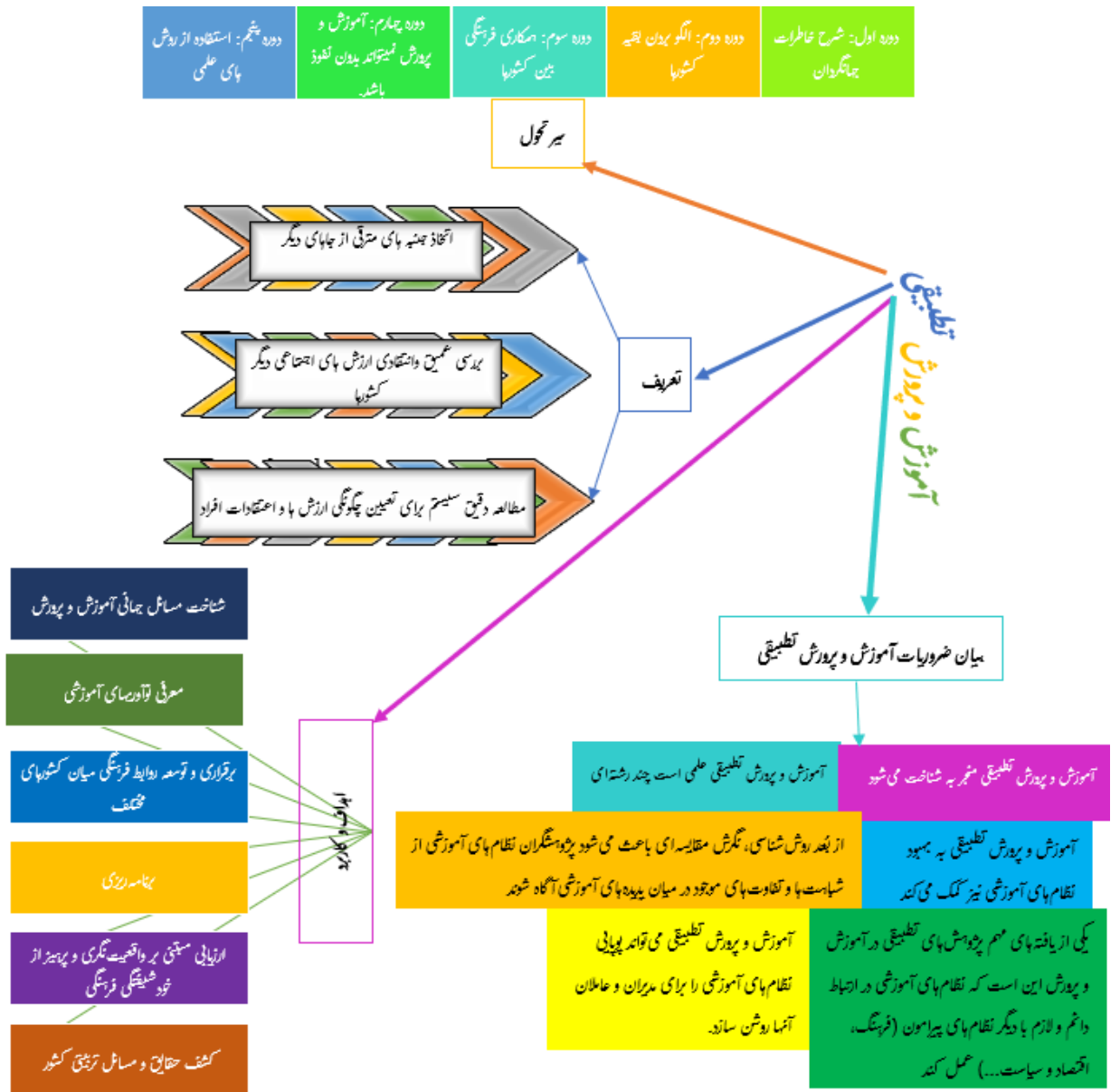

مدیریت آموزشی تطبیقی پیشرفته

دکتر فریمان ابراهیم زاده

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

« نقشه ذهنی »

فصل اول ؛ کلیات آموزش و پرورش تطبیقی

تعریف آموزش و پرورش تطبیقی

تطبیق و مقایسه ، به علمی اطلاق می شود که در آن ، دو یا چند پدیده را به منظور یافتن وجوه اختلاف و تشابه آنها، مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم. اصولاً در زندگی روزمره بدون کار تطبیق و مقایسه نمی توان تصمیمی اتخاذ کرد و روشی برای حل و فصل رضایت بخش کارها انتخاب کرد. مثلاً زمانی که کالای خاصی را از میان انواع مشابه آن برای خرید برمی گزینیم یا از همان چند رشته تحصیلی یک رشته تحصیلی را انتخاب می کنیم و یا از بین شیوه های اداره امور موسسات آموزشی ، کار ماموریت یک موسسه را بر دیگر موسسات آموزشی ترجیح می دهیم ، در تمامی این موارد ، به نوعی مقایسه و تطبیق دست زده ایم که به اعتقاد خود ، به گزینش اصلح منتهی شده است.

در حیطه آموزش و پرورش ، این مقایسه یا تطبیق می تواند بین رویدادهای آموزشی داخل یک نظام آموزش و پرورش صورت گیرد یا در سطح وسیع تری ویژگی های گوناگون یک نظام تربیتی با نظامهای تربیتی کشورهای دیگر مقایسه شود. بدین سان آموزش و پرورش تطبیقی ترجمه اصطلاح Comparative Education است و به دانشی اطلاق می شود که موضوع آن شناسایی ، تحکیم و مقایسه شباهت ها و تفاوت های پدیده های تربیتی داخل یک نظام آموزشی یا بین نظام آموزش و پرورش کشورهای مختلف جهان با توجه به عوامل اجتماعی ، مذهبی ، اقتصادی ، سیاسی موثر در تشکیل و پیدایش آنهاست. بنابراین بطور کلی می توان گفت بررسی و مقایسه نظام های آموزش و پرورش ممالک مختلف جهان، با توجه به علل پیدایش آنها آموزش و پرورش تطبیقی نامیده می شود.

آموزش و پرورش تطبیقی را میتوان عبارت از یک نظام تحقیقی دانست که ما را به منظور دستیابی به شناخت جدید در زمینه ی تئوریک و عملی از طریق مقایسه ی دو یا چند سیستم تربیتی در کشورها و مناطق ...

آموزش و پرورش تطبیقی عبارت از یک نظام تحقیقی که ما را به منظور دستیابی به شناخت جدید در زمینه ی تئوریک و عملی از طریق مقایسه ی دو یا چند سیستم تربیتی در کشورها و مناطق گوناگون ویا ادوار تاریخی متفاوت یاری میدهد

تطبیق میتواند بین امور آموزشی در داخل یک نظام ویا نسبت به آموزش و پرورش دیگر ممالک آن هم در سطح وسیع

تری صورت گیرد. نکته مهم این است که مقایسه یک امر حساس و ظریفی است. برای بهره مندی هر چه بهتر از علم مقایسه در آموزش و پرورش ضرورت دارد تا به مسئله فرهنگ، ملت‌ها، قومیت‌ها، ادیان و مذاهب، شرایط اجتماعی هر کشور، جایگاه آن در جامعه جهانی و شرایط جغرافیایی توجه ویژه‌ای داشت. به دیگر سخن اگر حرکتی در امر آموزش و پرورش در یک کشور مفید و مؤثر واقع شود نمیتوان تصور کرد که این اقدام عیناً در کشور دیگر نیز سودمند باشد. چه بسا ممکن است نتیجه‌ی معکوس هم بدهد. کارشناسان امور تطبیقی نیز بر این اعتقاد اصرار می‌ورزند که نتایج مثبت و یا منفی از کارکرد آموزش و پرورش در یک کشور، هرگز با نتایجی که در کشور دیگر گرفته شده، یکسان نیست. نتیجه آنکه، در امور تطبیقی بایستی از تقلید کورکورانه صرف و بعضاً ساختگی اجتناب ورزید و در مقابل، به گزینش منطقی و عاقلانه از نظام آموزش و پرورش سایر ملل دست یازید

موضوع «مقایسه» نیز تجزیه و تحلیل و توضیح شباهتها و تفاوت‌های بین دو پدیده یا دو نهاد است. طبیعی است که تفاوتها و شباهتها باید با موضوعات مورد نظر مربوط بوده، در متن آنها قرار داده شوند. از اینرو عیب اصطلاح «تعلیم و تربیت تطبیقی» این است که مقایسه را به رویدادهای آموزش محدود می‌کند، در حالیکه قلمرو آن با پیشرفت علوم دیگری مانند اقتصاد، جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی که به آموزش و پرورش تطبیقی می‌پردازند وسیعتر شده، است و دیگر، هدف نه صرفاً مقایسه دو نظام آموزشی، بلکه روابطی است که این نظامها با محیط ملی و جهانی خود دارند. همچنین اصطلاح «علم تعلیم و تربیت» بیانگر همه‌ی پیشرفتهای معاصر باشد.

در پایان تعاریف ارائه شود توسط دو نفر از متخصصان بنام آموزش و پرورش تطبیقی بیان گردیده است:
رسولو: آموزش و پرورش تطبیقی عبارتست از کاربرد فنون مقایسه به منظور مطالعه جنبه‌های مشخصی از مسائل تربیتی می‌داند.

به عقیده مالینسون: تعلیم و تربیت تطبیقی به معنی بررسی و تحلیل منظم و سیستماتیک سایر فرهنگ‌ها و نظام‌های آموزشی مفید و سودمند به منظور کشف شباهت‌ها و تفاوت‌هاست و اینکه چرا برای مسائل و مشکلات یکسان راه حل‌های متفاوتی ارائه شده است. مراد از تطبیق و مقایسه عبارتست از تجربه و تحلیل مشابتهت‌ها، نکات مشترک و نیز تفاوت‌های موجود در زمینه تئوری و عملی یک و یا چند سیستم تربیتی در کشورها و مناطق مختلف و یا ادوار تاریخی متفاوت.

تاریخچه مطالعات تطبیقی

اصطلاح «آموزش و پرورش تطبیقی» را نخستین بار مارک آنتوان ژولین در سال ۱۸۱۷ با انتشار طرح و نظرات اولیه اثری درباره ی آموزش و پرورش تطبیقی مطرح کرد. او برای نخستین بار روشهای سنجیده ای برای مقایسه مسائل آموزش و پرورش کشورهای مختلف جهان ارائه داد و مطالعات تطبیقی را هدفدار و قانونمند و نظام یافته کرد. دانشمندان تعلیم و تربیتی که نقش مؤثری در علمی کردن دانش تعلیم و تربیت تطبیقی داشته اند بعد از ژولین

۱. فردریک اشنايدر ۲. ایساك كندل ۳. روبرت اوليخ ۴. نيكلاس هنز ۵. پدروروزلو

این دانشمندان یا روشن بینی و بصیرتی ژرف معتقد بودند که نظامهای آموزشی و پرورش مولود یک رشته عوامل و نیروهای اجتماعی، تاریخی، سیاسی و اقتصادی قابل تشخیص هستند. و بررسی نظامهای تربیتی بدون در نظر گرفتن نهادهای دیگر اجتماعی ممکن نیست. در اینگونه مطالعات بیشتر به تحلیل و شرح و تفسیر پویای پدیدههای تربیتی به جای توصیف ایستای مؤسسات آموزشی پرداخته شده است و تفکر علمی و پژوهشهای مبنی بر علت و معلول یابی که از ویژگی های بررسی علمی است کم کم جای مطالعات صرفاً توصیفی را گرفت.

ویلیام هریس آمریکایی: به ارتباط و تعامل بین دستگاه آموزش و پرورش و جامعه به طور کلی اشاره کرده.

ماتیو آرنولد انگلیسی: به جهت عمل در جمع آوری اطلاعات قابل قیاس و وابستگی نظام تعلیم و تربیت به نهادهای فرهنگی جامعه تاکید داشته.

پی. ای. لاوی سور آماردان فرانسوی: به شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات و بحث درباره مشکلات موجود در روش شناسی تطبیقی پرداخته و به محدودیت عمل تطبیق و قیاس که صرفاً بر اساس اطلاعات کمی استوار باشد اشاره کرده و در فرایند علمی کردن دانش تعلیم و تربیت تطبیقی نقش مؤثری داشته اند.

پس از جنگ جهانی دوم بویژه در طی دو دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، به علت دسترسی به اطلاعات آماری و کمی، توسعه صنعتی، جمع آوری و ثبت اطلاعات، توجیه و تفسیر اطلاعات توسط ماشینهای پیشرفته حساب و رایانه از گسترش چشمگیری برخوردار دارند دانشمندان این دوره اقدام به بهره برداری از تجارب تحقیقی معمول در علوم اجتماعی و علوم انسانی از جمله سیاست، جامعه شناسی و اقتصاد نمودند بدین وسیله مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی وارد مرحله جدیدی شد که می توان آنرا دوره شکل گرایی نامید. یکی از ویژگیهای مطالعات این دوره که آن را از دورههای قبل متمایز می سازد تاکید محققان این دوره بر مطالعه تجربی و استفاده از روشهای آماری و به کار بردن روش استقرایی در ردیا قبول فرضیه تحقیقی است.

سه اقدام عملی ژولین برای پیشبرد مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی به شیوه عملی:

۱. ضرورت تشکیل هیات بین المللی تعلیم و تربیت مجهز به مرکز و اداره کارکنان ثابت که بتوانند به مطالعه امور تعلیم و تربیت کشورهای عضو بپردازد

۲. تدوین پرسشنامه هایی که از طریق آن بتوان اطلاعات و آمار لازم را درباره آموزش و پرورش به دست آورد.

۳. چاپ و انتشار مجله تعلیم و تربیت به چندین زبان به منظور نشر اطلاعات و نوآوری آموزشی.

با این وصف تا چندی پیش، بیشتر نویسندگان فرانسوی «علم تعلیم و تربیت تطبیقی» را بر آن ترجیح می دادند.

با تاسیس انجمن آموزش و پرورش تطبیقی در سال ۱۹۵۶ در نیویورک یکی از مراکز علمی مطالعات تطبیقی در زمینه آموزش و پرورش ایجاد گردید

ویلیام بریک من: زمینه برگزاری گردهماییهای بین المللی را در دانشگاه نیورک فراهم کرد. اهداف انجمن آموزش و پرورش تطبیقی، عبارتند از:

۱. تشویق و ترغیب محققان و دانشمندان به بررسیهای علمی در زمینه آموزش و پرورش

۲. انتشار یافته ها و نتایج بهنگام تحقیقات این پژوهشگران در سطح جهان از طریق مجله ای با عنوان مروری بر آموزش و پرورش تطبیقی

در سال ۱۹۶۱ ژوزف کاتز کانادایی اندیشه تغییر انجمن آموزش و پرورش تطبیقی را به شورای جهانی انجمنهای آموزش و پرورش تطبیقی مطرح کرد. که مورد استقبال هیات رئیسه انجمن و اعضای انجمن قرار گرفت و به همین مناسبت یونسکو سال ۱۹۷۰ را سال جهانی آموزش و پرورش نامید. هدف از تشکیل شورای جهانی آموزش و پرورش عبارتند از:

۱. توسعه آموزش و پرورش به منظور بالا بودن سطح تفاهم بین المللی

۲. دستیابی به صلح جهانی

۳. همکاری فرهنگی و علمی بین ملل مختلف

۴. توسعه مطالعات آموزشی و پرورشی تطبیقی و بین المللی در سطح جهان و بالا بردن وجهه علمی اینگونه مطالعات

۵. توسعه کانونها و انجمنهای آموزش و پرورش تطبیقی به عنوان مراکز پژوهشها و مطالعات تطبیقی.

انجمن های آموزش و پرورش تطبیقی هر سه سال یکبار گرد همایی هایی را با همکاری شورای جهانی آموزش و پرورش تطبیقی برگزار می کنند.

در سال ۱۹۹۶ انجمن آموزش و پرورش تطبیقی استرالیا و نیوزیلند مسئول برگزاری دهمین اجلاس جهانی آموزش و پرورش تطبیقی در دانشگاه سیدنی بود و موضوع آن بررسی اجلاس مدرنیزه کردن و جهانی کردن آموزش و پرورش بود.

لوتان کوی از آموزش و پرورش تطبیقی به عنوان علم بین رشته ای نام می برد و اعتقاد دارد که تحلیل و بررسی نظام های آموزشی هم باید در بطن زمینه های ملی و هم باید با توجه به زمینه های جهانی آن مورد توجه قرار گیرد.

با عنایت به تاریخچه ذکر شده فوق الذکر در خصوص آموزش و پرورش تطبیقی، با نگاهی اجمالی به کتاب های موجود در زمینه مطالعات تطبیقی به خوبی روشن می شود برخلاف بسیاری از مفاهیم در علوم انسانی که به سختی درباره آن ها اتفاق نظری را در بین متفکرین می توان یافت، تاریخ تحول مطالعات تطبیقی و طبقه بندی انواع روش های آن از گذشته تا به حال در بیشتر کتاب های نوشته شده کمابیش یکسان است. دکتر علی محمدالماسی سیر تحول در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی در قرن های اخیر را به چهار دسته به شرح زیر تقسیم می کند.

۱- مرحله تکوینی: این مرحله با انتشار «اسکیس» اثر مشهور «ژولین دوپاری» آغاز می شود. عوامل اساسی در زمینه ساختار مطالعات مقایسه ای مربوط به آموزش و پرورش و اصول مرتبط با روش های آن به وجود می آید. دستاوردهای دوره مذکور اکثرا ارزش خود را تا زمان ما حفظ کرده اند.

۲- مرحله پژوهشی: از سال ۱۸۳۰ تا ۱۹۱۴ به طول انجامید و پژوهشگران در زمینه نظام های آموزشی مختلف به تحقیق پرداختند. در حقیقت گزارش های آنان پایه و مبنای اصلاحات برنامه ریزی شده سیستم های آموزش را بوجود آورد.

۳- مرحله سیستم های تئوریک: از ۱۹۲۰ تا ۱۹۴۰ طول کشید. نمونه آثار این دوره کتاب های اشنایدر، هانس، کاندل و دیگران است.

۴- مرحله آینده نگری: بعد از جنگ جهانی دوم، مطالعات تطبیقی و مقایسه ای به سوی نوعی آینده نگری گرایش یافت. در صورتی که پژوهشگران قبل از آن دیدگاه های تاریخی را مورد نظر داشتند. (الماسی ۱۳۷۵ ص ۴۳)

سیر تحول تاریخی آموزش و پرورش تطبیقی در پنج دوره به شرح زیر مورد بررسی قرار می گیرد:
دوره اول: نقل مشاهدات سیاحان و شرح خاطرات سیاحان و جهانگردان.

دوره دوم: اقتباس و الگو قرار دادن جنبه های آموزش و پرورش کشوری به وسیله کشور دیگر

دوره سوم: دوره همکاری های فرهنگی بین کشورهای جهان برای رسیدن به خیر و سعادت جامعه

دوره چهارم: توجه به نظام آموزش و پرورش به عنوان نهادی اجتماعی که نمی تواند بدون نفوذ فرهنگی -

سیاسی - اقتصادی جامعه اش فعالیت نماید.

دوره پنجم دوره استفاده از روش های علمی معمول در علوم اجتماعی برای آموزش و پرورش تطبیقی
(آقازاده ۱۳۸۱)

در این قسمت گزیده ای از فرازهای مهم هریک از دوره های فوق و روش های حاکم بر هریک از دوره ها را مرور می کنیم. در این بخش سعی بر این است که این دوره ها و روش ها نیز با هم مقایسه شوند.

دوره اول: نقل مشاهدات و شرح خاطرات سیاحان و جهانگردان

ابتدایی ترین مطالعات در زمینه تعلیم و تربیت مقایسه ای را می توان در آثار سفرنامه ها و گزارش های سیاحان و جهانگردان روزگاران گذشته به دست آورد. قدیمی ترین مطالعات در این زمینه را می توان در نوشته های گزنوفون یونانی که عبارتند از تعلیم و تربیت و حقوق در ایران باستان و سیرت کورش یافت. او در نوشته هایش به شرح در مورد تربیت جوانان ایرانی پرداخته و در مورد ارتباط تعلیم و تربیت افراد با مشاغل و شان و مقام اجتماعی آنان سخن گفته است. البته روش گزنوفون به شیوه مشاهده بوده است که از این لحاظ بسیاری به این روش او خرده گرفته اند، زیرا او با این شیوه تنها با مشاهده یکی از شهرهای بزرگ ایران به اظهار نظر پرداخته و همچنین نظر شخصی خود را نیز اعمال نموده است.

سلیمان تاجر عرب در سال ۸۵۱ میلادی طی گزارشی از سفر خود به چین وضع اجتماعی مردم آن دیار را بیان می کند. ابتدایی ترین مطالعات در زمینه تعلیم و تربیت تطبیقی را در آثار، سفرنامه ها و گزارشهای سیاحان و جهانگردان می توان مشاهده کرد. سفر آنان جنبه سیاسی، مذهبی و تجاری داشته است و به عنوان نمایندگان و سفرا از طرف دولت مطبوع خود حاصل پیامهای در جهت گسترش روابط دیپلماسی، تجاری و غیره بوده اند. عده ای فقط به منظور ارضای حس کنجکاوی خود دست به چنین مسافرتهایی زده اند.

برخی به امید جمع آوری ثروت و دست یابی به بازار فروش مال التجاره و آشنایی با اوضاع و احوال جوامع و فرهنگهای متفاوت سفر می کرده اند.

یکی از قدیمترین مطالعات در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی در نوشته های گزنوفون یونانی تحت عنوان تعلیم و تربیت و حقوق در ایران باستان و سیرت کورش پیدا کرد. چهارصد سال پس از سفر سلیمان جهانگرد دیگر به نام مارکوپولو در سفرنامه خود درباره کین سی یکی از شهرهای چین مطالبی را به رشته تحریر در آورده است. مارکوپولو در سفرنامه خود خصوصیات اجتماعی و فرهنگی اهالی یکی از شهرهای چین به نام کین سین را چنین بیان داشته است: مردم شهر زیبای کین سین افراد آرام و فروتن هستند و هیچ گونه سلاحی با خود حمل نمی کنند. روابط اجتماعی مطلوب و احترام متقابل بین افراد جامعه به حدی است که گاهی تصور می گردد اعضای جامعه از یک فامیلند. مارکوپولو تمام ویژگیها خصوصیات مکتسبه اجتماعی فوق را ناشی از نوع تعلیم و تربیت سنتی مردم چین میدانند.

اسکالنته ، در سال ۱۵۴۴ به ژاپن مسافرت کرده و به طور اجمالی درباره آموزش و پرورش نوجوانان ژاپنی سخن گفته . ژاپنی ها به همان روشی که چینیهایی می خوانند و می نویسند عمل می کنند مکالمه آنان شبیه زبان المانی است آموزش و تعلیم جوانان و خانواده های اشراف را معلمان خصوصی و سرخانه ، اما افراد بی بضاعت و کم درآمد را به معابد بودایی می فرستند

در اواسط قرن نوزدهم ویلیام ولز نماینده سیاسی اعزامی از طرف امریکا نیز در باره چین مطالبی را می نویسد (الماسی ص ۲۷). توجه به نوشته های این سه تن تفاوت هایی در برداشت هایشان را نشان می دهد که موجب بی اعتمادی خواننده نسبت به هر سه آن ها می شود. زیرا سلیمان جامعه چین را از دید تعلیم و تربیت، مارکوپولو از دید شرافت و ادب و ولز از زاویه فقر و تنگدستی نگاه می کند و نسبت به دو فرد دیگر دیدی بدبنانه دارد. در این میانه بررسی تطبیقی آموزش عالی نیز از نظر دور نمانده است و فردی به نام آی تی سینگ از دانشگاه نالندا در هند گزارش می دهد. وی که در قرن هفدهم به هند سفر کرده است می گوید

به حق دانشگاه نالندا یکی از بزرگترین مراکز یادگیری جهان است. دانشگاهی است با شش دانشکده و ۱۵۰۰ استاد و ۱۰/۰۰۰ دانشجو و یک کتابخانه بزرگ، دانشجویان علاوه بر تحصیل فلسفه بودا و گرامر به تحصیل پزشکی، حقوق، ستاره شناسی، منطق و ریاضیات می پردازند. این دانشگاه به کسانی که دارای مذهب بودا نباشند اجازه تحصیل نمی دهد مگر این که از عهده امتحانات ورودی بسیار مشکل آن بر آیند. (الماسی ص ۴۷)

دوره دوم؛ اقتباس و الگو قرار دادن جنبه های آموزش و پرورش کشوری به وسیله کشور دیگر

در قرن هجدهم، پتر کبیر، امپراتور روسیه سعی کرد تا امپراتوری از هم پاشیده روسیه را به صورت کشوری مترقی و توانمند همانند کشورهای اروپای غربی درآورد و بدین منظور گروهی را به هلند و انگلستان برای دست یابی به رموز موفقیت این ممالک فرستاد، پس از بازگشت این گروه و دادن گزارش، امپراتور دستور داد تا مدارس برای آموزش دریانوردی و تدریس علوم مربوط به آن در روسیه بنا گردد. وجود این مدارس عامل اصلی ترقی تجارت و صنعت این ممالک است. حتی از معلمان انگلیسی برای تدریس این مدارس دعوت نمودند.

پیروی از این سیاست تنها مختص به روسیه نبوده است، بلکه در طول قرن نوزدهم بر اساس شواهد موجود، سایر ممالک از قبیل آمریکا و ژاپن همین کار را انجام می داده اند.

در فرانسه ژولین دوپاری محقق است که برای اولین بار در این دوره به مطالعات تطبیقی دست می زند و این مطالعات را به صورت یک فرایند علمی دنبال می کند. در قسمت های بعدی به تفصیل در باره روش های مطالعه ژولین بحث خواهد شد. (فرجاد ص ۲۵)

ده سال بعد از «ژولین» یکی دیگر از محققان فرانسوی به نام «ویکتور کوزن» استاد فلسفه دانشگاه «سوربن» که بعد ها وزیر آموزش و پرورش فرانسه شد به مطالعه در مورد زندگی مردم پروس پرداخت. او مطالعاتی در زمینه امور اداری و سازمان آموزش و پرورش، نقش والدین و حوزه های محلی در آموزش کودکان و نوجوانان، محتوای برنامه های آموزشی، تربیت، انتصاب و بالاخره حقوق معلمان پرداخت و نتایج مطالعات خود را در اختیار دولت فرانسه قرار داد که این خود راهنما و خط مشی وزارت آموزش و پرورش فرانسه در سال ۱۸۳۱ گشت. به قول یکی از محققان آموزش و پرورش تطبیقی به نام «نایت» قانون «گی زوت» که بر اساس آن سیستم آموزش ابتدایی فرانسه در سال ۱۸۳۲ قوام گرفت در نتیجه استفاده از گزارش های «کوزن» بوده است. (آقازاده ص ۵۱)

گزارش های کوزن علاوه بر فرانسه به زبان های دیگر نیز ترجمه شد و مورد استفاده ممالک دیگر از جمله آمریکا قرار گرفت. اغلب مطالعات در این زمینه در قرن نوزدهم به منظور اهداف ناسیونالیستی و در راستای آن بوده است. از این نظر کوزن را می توان نماینده و بانی مطالعات این دوره دانست.

در آمریکا نیز برای دستیابی به الگوها و تکنیک های نوین در تدریس و شیوه تربیت معلم و مشاوران راهنمایی تعلیماتی به مطالعه و بررسی نظام تعلیم و تربیت در ممالک هلند، سوئیس و پروس پرداختند که از آن جمله می توان از «جان گریس کوم» اهل «نیوجرسی» آمریکا و صاحب رساله ای در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی نام برد. (یمنی ص ۶۸)

حاصل مطالعات طولانی او در ممالک اروپایی، رساله ایست با نام «یک سال در اروپا» که دلایل تحقیقش را در این باره در مقدمه این رساله به شرح زیر ذکر نموده است:

۱- چون آمریکا قصد دارد روابط فرهنگی و تجاری خود را با اروپائیان گسترش دهد، بنابراین شناخت

فرهنگ این جوامع برای نیل به هدف مفید خواهد بود.

۲- برقراری حسن تفاهم بین آمریکا و سایر کشورهای اروپایی برای حفظ منافع طرفین امری است حیاتی و برقراری روابط حسنه و پیروی از سیاست احترام متقابل بدون وجوه اشتراک اجتماعی که خالق آن دستگاه تعلیم و تربیت کشورهاست، امری است محال و نشدنی. برای داشتن دیدگاه و وجوه مشترک، چیزی جز تقلید و الگو قرار دادن سیستم آموزش و تعلیم و تربیت امکان پذیر نخواهد بود.

۳- در نهایت آشنایی با تجارب و تدابیری که اروپائیان در زمینه بهبود وضع آموزش و پرورش خود داشته

اند می تواند الهام بخش دست اندرکارانی باشد که خط مشی آموزشی آمریکا را تعیین می نمایند.

افراد دیگر در این دوره به مطالعات تطبیقی پرداختند که آن ها نیز پیرو سیاست های دولت مطبوع خود بودند و مطالعات خود را به دنبال ماموریت هایی که از سوی دولت کشورشان به آن ها محول می شد به انجام می رسانند. «هوراس مان» ۲۵ سال بعد از «گریس کوم» و «ا. دی. باچ» در سال ۱۸۳۹ در آمریکا و «جوزف کی» در حدود ۱۸۵۰ و پس از وی «ماتیو آرنولد» در انگلستان را می توان در این زمره جای داد. **ماتیو آرنولد انگلیسی**، شاعر، نویسنده

سیاستمدار، اداره کننده مدرسه، محقق و بنیانگذار نظام آموزش و پرورش ملی انگلستان است. مشهورترین مطالعه وی بررسی تاریخی و آماری نظام های آموزشی و پرورش فرانسه و آلمان است.

ماتیو آرنولد معتقد است که هدف و ارزش مطالعات تطبیقی در آن است که به طور ساده و جدی دریابیم که چگونه از کشورهای دیگر بیاموزیم و از تجربه های آنان در زمینه آموزش و پرورش بهره گیریم.

ویژگی های این دوره از مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی و الگوگیری اکثر دانشمندان و محققان این دوره به عمل اقتباس فرهنگی و الگوگیری از جنبه های نوین و پیشرفته نظام آموزش و پرورش کشورهای دیگر توجه خاص داشته و بر آن صحنه گذاشته اند

این مطالعات دارای یک وجه اشتراک هستند که عبارت از این است که اکثر این افراد سعی کرده اند که به اثبات برسانند که آگاهی و شناخت درباره تعلیم و تربیت کشورهای دیگر مفید بوده و از اهمیتی خاص برخوردار است.

ضمن آن که از نام کسانی مانند «لئون تولستوی» روسی نیز به عنوان یکی از مخالفین مطالعات تطبیقی نمی توان گذشت.

اگر بخواهیم دلایل عدم اثربخشی مطالعات را تحلیل کنیم به ۵ محور زیر بر می خوریم. این محورها موجب شده اند که کار مطالعات تطبیقی در آن زمان به لحاظ علمی در درجه علمی بالایی از اعتبار قرار نگیرد. این محورها به شرح زیر می باشند.

- ۱- کار مطالعه بدون طرح قبلی بوده و فقط آن چه در دسترس بوده است مشاهده و تفسیر می شده.
- ۲- مطالعات به صورت غیر سیستماتیک ارائه شده اند
- ۳- به علت محدودیت و ناکافی بودن منابع مورد استفاده تعمیم نتایج به دست آمده به مقیاس کلی تر امکان پذیر نبوده است.

۴- در آن زمان اصطلاحات علمی تعریف شده که در میان کشورهای مورد مقایسه معنای مشترک داشته باشند وجود نداشته است. مانند واژه «scholar» که در آلمان به فردی با تحصیلات بسیار بالا و در انگلستان به هر دانش آموز دبستانی اطلاق می شود.

۵- پژوهشگران از عوامل فرهنگی و اجتماعی در ارتباط با نظام تعلیم و تربیت بحث کرده اند ولی اغلب در راه روشن کردن پیچیدگی و اشکال این روابط اقدامی نکرده اند.

مسائل و مشکلات تربیتی در جوامع مختلف به دلایل سوابق تاریخی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی متفاوتند و این خود عمل اقتباس فرهنگی را با مشکل روبه رو می سازد.

دوره سوم؛ همکاری های فرهنگی میان کشورهای جهان برای رسیدن به خیر و سعادت جامعه

در این دوره دانشمندان رنگ بشردوستانه و «انترناسیونالیستی جهانی» به مطالعات و پژوهش های تطبیقی داده بودند. افکار ژولین در زمینه تاسیس یک سازمان بین المللی تعلیم و تربیت و انتشار ماهنامه کنفرانس ها، جامه عمل به خود پوشاند. «هرمان مول کن بوئر» وکیل آلمانی، مجله آموزش و پرورش را به سه زبان منتشر کرد و «انجمن بین المللی تعلیم و تربیت» را که هدف هایش جهانی و برقراری تفاهم است، بنیان نهاد. «ادوارد پیترز» در انتشار بیوگرافی سه ماهه آموزش و پرورش و تدوین اساسنامه برای دفتر بین المللی تعلیم و تربیت اقدام موثری نمود. «فرانسیس که مه نی» مجارستانی، طرح کمک به انجمن از طرف مراجع دولتی و غیر دولتی را پیشنهاد کرد.

دوره چهارم؛ توجه به نظام آموزش و پرورش به عنوان نهاد اجتماعی که نمی تواند بدون نفوذ فرهنگی سیاسی و اقتصادی جامعه اش فعالیت نمایند.

انتشار مقاله ای کوتاه توسط مایکل سدلر در سال ۱۹۰۰ فصل جدیدی را بر روی مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی گشود. در این مقاله او آموزش و پرورش را زاده یک سری عوامل و نیروهای اجتماعی و تاریخی قابل تشخیص می داند. او معتقد است مطالعه و بررسی مدارس به عنوان نهاد اجتماعی بدون در نظر گرفتن نهاد های دیگر اجتماعی، امری است غیر ممکن. محققانی که مدارس را بدون در نظر گرفتن نیروها و عامل موثر در آن مورد بررسی قرار دهد و به مجموعه عوامل فرهنگی و محیط اجتماعی حاکم بر جامعه توجهی نداشته باشد تحقیقش اعتبار و صحت علمی لازم را ندارد. سدلر در گزارشی به وزارت آموزش و پرورش انگلستان با عنوان «آشفته گی تعلیمات متوسطه در آلمان و جاهای دیگر» از عمل مستقیم اقتباس فرهنگی سخت انتقاد کرده و چنین می گوید.

ارزش واقعی مطالعه تطبیقی موسسات آموزشی در این نیست که امکان انتقال طرح ها، نوآوری ها و شیوه های تعلیم مرسوم در کشورها را به کشور دیگر آسان نمایند، بلکه هدف اصلی آن است که دریابیم تحت چه شرایط و اوضاع و احوالی جامعه توانسته است در اصلاح و توسعه نظام تعلیم و تربیت خود موفقیت کسب کند و کوشش بعدی باید بر این استوار باشد که شرایط و زمینه های مساعد مشابه را به منظور رسیدن به موفقیت فراهم آوریم.

دانشمندانی که در نیمه اول قرن بیستم به تحقیقات پرداختند اکثرا تحت تاثیر عقاید و افکار سدلر قرار گرفته بودند. به طور مثال ایساک کندل رومانیایی که کتاب آموزش و پرورش تطبیقی خود را سال ۱۹۳۳ منتشر نمود، سعی داشت اثبات کند که نظام های تعلیم و تربیت در ممالک اروپایی متأثر از نظام های سیاسی آن هاست.

بطور کلی مطالعات این دوره به ۴ گروه تقسیم می شوند که در ذیل به آن پرداخته خواهد شد:

الف-مطالعات و تحقیقاتی که جنبه جهان شمولی داشت . وبیشتر به مسائل و مشکلات تعلیم و تربیت در مقیاس وسیعتر از وطن خود توجه داشتند .

تالیفات و نوشته های پل مونرو نمونه بارز این گروه از مطالعات است او کلیه مقالات خود را در زمینه تعلیم و تربیت تطبیقی که در سالهای ۱۹۲۷ تا ۱۹۳۲ به رشته تحریر در آورد در کتابی دوجلدی به نام *essay incomprative education* منتشر کرده .

ب)گروه دوم این مطالعات منحصر به انتشار آمار و اطلاعات کمی در خصوص جنبه های مختلف آموزش و پرورش کشورهای جهان است.

دفتر بین المللی تعلیم و تربیت نقش موثری در جمع آوری و انتشار این گونه اطلاعات داشته یکی از کارهای اساسی این دفتر انتشار سالنامه بین المللی تعلیم و تربیت است.

به دلایل زیر این گونه مطالعات صحت و اعتبار کمی داشت :

۱.فقدان راهنمایی های مشابه و دقیق به منظور جمع آوری انعکاس و درج این اطلاعات و دادها

۲.تعصب خاص گزارش دهندگان در مورد افشا نکردن آمار و ارقام صحیح مبتنی بر واقعیت به منظور حفظ حیثیت کاذب ملی کشور خود

۳.عدم دسترسی به تعاریف اصطلاحات استاندارد شده

۴.عدم مهارت گزارشگران و در صورت دارا بودن مهارت ،نداشتن مجوز از مسئولان امور کشور مبنی بر انعکاس تصویر واقعی جنبه های مختلف نظام تعلیم و تربیت جاری کشورشان.

ج)گروه سوم این مطالعات مربوط به تحقیقات و مطالعاتی است که به یاری آمار و اطلاعات جمع آوری شده در سازمانهای بین المللی از جمله دفتر بین المللی تعلیم و تربیت و یونسکو انجام گرفته است که به مقایسه نظامهای تعلیم و تربیت پرداخته اند .

نوشته ها و پژوهشهای پدر روزلو از این جمله است :

به عقیده وی اینگونه مطالعات در ایجاد پلهای ارتباطی بین دولتهای جهان بویژه بلوکهای شرق و غرب مؤثر بوده است و دراز بین رفتن تفرقه بین المللی و شکل گرفتن امت بشری که از تفاهم بیشتری برخوردار باشند نقش اساسی ایفا می نماید

د) پس از پایان جنگ جهانی دوم با تاسیس سازمانهای چون یونسکو و سازمان همکاری توسعه اقتصادی بر دامنه مطالعات تطبیقی در زمینه آموزش و پرورش افزوده است

دلیل اعزام متخصصان تعلیم و تربیت و برنامه ریزان را حسن نیت خود مبتنی بر اینکه خواهان توسعه و پیشرفت تعلیم و تربیت در کشورهای در حال رشد و کم توسعه و پیشرفت تعلیم و تربیت در کشورهای در حال رشد و کم توسعه هستند اعلام کردند و معتقد بودند که صلح جهانی بدون مهیا کردن آموزش و پرورش مناسب برای توده مردمی که گرفتار جهل و بیسوادی و بیماری خرافه پرستی هستند امکان پذیر نخواهد بود.

دوره پنجم؛ دوره استفاده از روش های علمی و معمول در علوم اجتماعی برای آموزش و پرورش تطبیقی

دانشمندان در این دوره با اعتقاد بر این که نظام یا دستگاه آموزش و پرورش، یک نهاد اجتماعی است و برای مطالعه آن باید از همان شیوه ای که در مطالعات سایر نهاد های موجود در جامعه به کار می رود بهره گرفت، اقدام به بهره برداری از تجربه های تحقیقی معمول در علوم اجتماعی از جمله علم سیاست، جامعه شناسی و اقتصاد نمودند. بدین وسیله، مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی وارد مرحله جدیدی شد که می توان آن را دوره «فرمالیسم» نامید. از ویژگی های مطالعات این دوره استفاده محققان از مطالعه تجربی و به کار بردن روش های آماری و در نهایت سود گرفتن از روش استقرایی در رد یا قبول فرضیه هاست.

ضروریات آموزش و پرورش تطبیقی

در روزگار ما، همه ملتها، با هر نظام سیاسی و اجتماعی پیشرفته و در حال پیشرفت به مساله برنامه ریزی و اصلاحات آموزشی، با توجه به آخرین روشهای آموزشی و فنی و پیشرفت های علمی جهان، توجه خاص دارند. این توجه تقریبا فراگیر و جهانی است و نسبت به دیگر فعالیت های اجتماعی از اولویت خاص برخوردار است. بررسی تاریخ تحول نظام های آموزشی جهان نشان می دهد که به منظور تحقق این امر، اغلب کشورهای پیشرو از مطالعات و پژوهش های تطبیقی در زمینه آموزش و پرورش بهره گرفته اند و آن را شرط لازم برای طراحی نظام های آموزش نوین خویش می دانند و بر لزوم و ضرورت این گونه بررسی ها قبل از اقدام به هرگونه اصلاحات آموزشی جامع برای رفع نیازمندی های رو به رشد اقتصادی، فرهنگی و فنی خویش تاکید می ورزند.

امروزه متفکران تعلیم و تربیت و متخصصان مراکز تعلیم و تربیت بین المللی بر ضرورت ایجاد این رشته نوین علمی در موسسات آموزش عالی و دانشگاه ها در سطوح کارشناسی ارشد و دکترا تاکید می ورزند که نشان دهنده اهمیت کار و نقش محققان این رشته علمی در معرفی نظام های آموزشی موفق جهان، شناخت مسائل آموزش و پرورش، معرفی نوآوری ها و روشهای جدید در قلمرو آموزش و پرورش و دستاوردهای شگرف ناشی از آن است. گنجانیدن درس آموزش و پرورش تطبیقی در برنامه درسی دانشجویان رشته های علوم تربیتی، مدیریت و برنامه ریزی آموزشی و علوم اجتماعی در کشور ما حدود ۳۰ سال سابقه دارد، لیکن تاکنون به دلایل گوناگون از جمله ضعف آگاهی و اطلاع دقیق از هدف ها و کاربرد واقعی بررسی های تطبیقی آموزش و پرورش یا دسترسی نداشتن به مطالعات نوین تطبیقی که پژوهندگان معاصر به عمل آورده اند، این رشته علمی جایگاه بحق خود را به عنوان ابزار لازم برای توسعه و اصلاحات بنیادین آموزشی به دست نیاورده است.

در حال حاضر، کشور ما یکی از مراحل مهم و اساسی و در عین حال حساس و دقیق خود را در زمینه توسعه آموزش و پرورش می گذراند. بدیهی است به موازات توسعه نهاد آموزش و پرورش باید به مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش پرداخت؛ زیرا این گونه مطالعات زمینه را برای انتقال و رفع مشکلات نظام آموزش و پرورش فراهم می کند و اداره کنندگان چنین دستگاہی را در کشف و تحلیل مسائل تربیتی یاری می دهد. به سخن دیگر، آگاهی از تغییرات و اصلاحاتی که در نظام های تربیتی کشورهای دیگر رخ داده است و مشکلاتی که آنان در اصلاح و توسعه آموزش و پرورش خویش داشته اند و آشنایی با روشها و تدابیری که برای حل این مشکلات به کار برده اند، می تواند ما را در شناسایی مسائل آموزشی و اتخاذ تدابیر شایسته برای حل و فصل رضایت بخش آنها، بخصوص زمانی که در اندیشه بنیاد نهادن نظام نوین آموزشی هستیم، یاری دهد.

همچنین این امر می تواند این امکان را فراهم کند که به اصلاحات آموزشی نگاهی عمیق داشته باشیم و در مقام قانونگذار، برنامه ریز و مجری طرحهای آموزشی و اداره کنندگان کانون های تعلیم و تربیت، با گامهای استوار و

سنجیده حرکت خویش را در تامین خیر و صلاح عمومی آغاز کنیم و همان تجارب را که دیگران با صرف زمان و سرمایه گذاری وسیع به دست آورده اند، به سبب عدم اطلاع، دوباره تکرار نکنیم. بی دلیل نیست که در جوامع پیشرفته و مترقی جهان، هر روز بر وسعت مطالعات و پژوهش های تطبیقی در آموزش و پرورش و شمار کانون های علمی که این نوع بررسی ها را سرلوحه کارهای خویش قرار داده اند، اضافه می شود و سیر تکاملی در این زمینه، همچنان ادامه دارد و مشمول این گونه بررسی ها از نظر جغرافیایی و منطقه ای نسبت به گذشته نه چندان دور، فراگیر شده است.

با توجه اینکه آموزش و پرورش تطبیقی، یکی از رشته های علوم تربیتی است که موضوع آن، تجزیه و تحلیل و شناخت شباهت ها و تفاوت های موجود بین پدیده ها، نهادها و نظامهای آموزشی است. این شناخت و تفسیر آن باید در متن اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و رویدادهای تربیتی انجام گیرد. بنابراین آموزش و پرورش تطبیقی، علمی است چند رشته ای.

از طرفی محقق آموزش و پرورش تطبیقی با این که لازم است در یک زمینه خاص مرتبط با موقعیت های تربیتی، اطلاعات تخصصی داشته باشد، اما باید از زمینه های دیگر نیز مطلع باشد. در واقع این به ماهیت رویدادها و موقعیت های آموزشی مربوط می شود که به دلیل پیچیدگی شان باید از ابعاد متفاوت ولی مکمل به آنها نگاه شود. آموزش و پرورش تطبیقی به شناخت منجر می شود. این شناخت جز آن که سبب توسعه دانش آموزش و پرورش تطبیقی می شود، چگونگی و چرایی موقعیت های تربیتی را به مسوولان و مربیان نظامهای آموزشی می شناساند. از بعد روش شناسی، نگرش مقایسه ای باعث می شود پژوهشگران نظامهای آموزشی از شباهت ها و تفاوت های موجود بین پدیده های آموزشی آگاه شوند و از هر گونه نگرش افراطی در پذیرش یا رد الگوهای موفق نظامهای آموزشی دیگر دوری جویند.

آموزش و پرورش تطبیقی می تواند برپایه نظامهای آموزشی را برای مدیران و عاملان آنها روشن سازد. نمی توان نظام آموزشی را بدون شناخت و پذیرش پویایی و پیچیدگی پدیده های آموزشی از «بیرون» اداره کرد. یکی از یافته های مهم پژوهش های تطبیقی در آموزش و پرورش، این است که نظامهای آموزشی در ارتباط دائم و لازم با دیگر نظامهای مربوط (فرهنگ، اقتصاد و سیاست...) عمل کند؛ از این رو، نمی توان دور مدرسه حصاری کشید تا دانش آموزان را جدا از متن جامعه تربیت کرد.

فواید آموزش و پرورش تطبیقی باجمال عبارتند از :

- کمک به برنامه ریزان و مدیران آموزشی و مربیان در حل و فصل مسائل و پی بردن به محاسن و معایب تربیتی کشور خود.
- برقراری شیوه های مدیریت و اداره امور آموزشی
- آموزش همگانی و اشکال گوناگون آموزشی

- ریشه کنی بی سوادى و آموزش بزرگسالان
- انطباق برنامه های آموزشی با نیازهای اقتصادى و بازار کار
- رعایت اصل نوجویى و نوآورى در آموزش و پرورش
- استمداد از روش های جدید تعلیم و تربیت

اهداف مطالعات تطبیقى آموزش و پرورش

۱- برنامه ریزی: کشف حقایق می تواند ضریب اشتباهات برنامه ریزان و مجریان آموزشى را در تدوین و

تنظیم طرحها، رده بندى مسائل، تعیین اولویتهای اجرایی و اعمال روشهای علمى در اداره امور

آموزشى کاهش دهد

۲- برقرارى و توسعه همکاری های امکان پذیر فرهنگى بین ممالک مختلف جهان

۳- معرفى نوآورى های آموزشى و شناخت مسائل جهانى آموزش و پرورش و شناسایی پیشرفت ها و نوآورى ها در

حوزه آموزش و پرورش دیگر کشورها

۴- مطالعات تطبیقى آموزش و پرورش زیربنای هر گونه برنامه ریزی جامع و دراز مدت محسوب مى شود.

۵- این گونه مطالعات در ایجاد پل های ارتباط و در از بین بردن تفرقه های بین المللى، بین دو جهان موثر مى باشد.

۶- کشف حقایق و مسایل تربیتى کشور خویش از طریق تحلیل و شناخت مسائل نظام های آموزشى سایر کشورها

۷- گفتمان فرهنگى بر اساس صلح، دوستى و تفاهم و مدارا در بین ملت ها

۸- ارزشیابى مبتنى بر واقعیت نگرى و پرهیز از خود شیفتگى فرهنگى منبعث از قوم گرایی، ایدئولوژى و تمایلات

ناسیونالیستى افراطى

اصول عمومى آموزش پرورش تطبیقى

۱- اصل برداشت سیستمى یا نظام گر در مطالعات تطبیقى .

تمام عوامل مؤثر در تشکل نظام آموزش پرورش مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار بگیرند.

اگر نظامهای آموزشی را بدون توجه به عوامل زیر بنایی آنها مورد مطالعه قرار دهیم اعتبار مطالعه کاهش می یابد زیرا مقایسه و تطبیق روناها ممکن است تشابهات یا وجه اختلاف ظاهری را نشان دهد که راهگشا نیست .

ویژگی آموزش پرورش هر کشور «اصل برداشت سیستمی»

۱. الف- نظامی است که از نهادهای دیگر اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه متاثر است.

ب- دارای نظامی از هدفهاست .

ج- دارای نظامی از فنون و تجهیزات است که نیل به هدفها را ممکن می سازد .

د- دارای نظامی از تشکیلات سازمانی است که در آن افراد برای انجام فعالیتهای پژوهشی و اداری در واحدهای مختلف گرد آمده اند

ه- دارای نظام مدیریتی است که بر فعالیت نهادهای آموزشی، افراد و نحوه اجرای برنامه نظارت دارد.

و- دارای نظامی از مقررات ضوابط و هنجارهایی است که روابط اجتماعی را شکل می دهد.

۲. اصل به کارگیری اصطلاحات استاندارد شده و قابل قیاس در بررسی های تطبیقی

مثلا آموزشی متوسطه را به دوره ای از تحصیلات اطلاق کردند که آموزش گروه سنی ۱۸-۱۱ساله را در بر می گیرد.

۳. اصل گزینش دقیق اطلاعات و ارقام

باید از اطلاعات و ارقامی بهره گرفت که بر صحت و دقت در جمع آوری و انتشار آنها اطمینان باشد.

علل کمی صحت، دقت آمار و ارقام

۱. عدم ارائه راهنمایی هایی مشابه و دقیق در خصوص جمع آوری و انعکاس و انتشار مطالب از سوی دولتهای ذیربط.

۲. تعصب خاص گزارش دهندگان در مورد افشای آمار و ارقام صحیح مبتنی بر واقعیت به منظور حفظ حیثیت کاذب ملی کشور مطبوع خویش

۳. ضعف صلاحیت حرفه ای گزارش دهندگان در عرصه آمار و ارقام مربوط به جنبه های مختلف آموزش و پرورش کشور خویش.

۴. اصل واقع بینی و عینیت گرایی و اجتناب از تعصب و اعمال حب و بغض شخصی در تحلیل پدیده های تربیتی.

۵. اصل توجه به ابعاد گوناگون پدیده های تربیتی

۶. اصل انتخاب واحدهای محدود تر و انتخاب اصلح متغیرها در مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش.

رعایت این اصل به علت پیچدگی جریان تعامل و تعاطی نظام آموزش و پرورش از طرفی به انسان که هدف تربیت است و از سوی دیگر با عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی اجتناب ناپذیر است.

فصل دوم؛ مسائل و موضوعات مورد مطالعه و بررسی در آموزش و پرورش تطبیقی

مسائل و موضوعات مورد بررسی در آموزش و پرورش را می توان از ابعاد : مسائل و موضوعات مربوط به اقتصاد آموزش و پرورش ، مسائل و موضوعات مربوط به آموزش و پرورش و جامعه ، مسائل و موضوعات مربوط به ارتباط بین مذهب و آموزش و پرورش ، مسائل مربوطه به سیاست و حکومت در ارتباط با آموزش و پرورش ، موضوعات مربوط به شناخت نظامهای آموزشی کشورهای مختلف جهان ، و ، مسائل و موضوعات مربوط به ویژگیهای یک نظام آموزشی و یا چند نظام آموزشی نام برد که در ادامه بصورت خلاصه مورد اشاره قرار خواهد گرفت:

الف) مسائل و موضوعات مربوط به ویژگیهای یک نظام آموزشی و یا چند نظام آموزشی

۱. تاریخچه سیر تحول نظام آموزش و پرورش

۲. هدفهای آموزشی

۳. ساختار و تشکیلات اداری و آموزشی

۴. مقاطع تحصیلی

۵. برنامه ها و محتوای آموزشی

۶. تربیت معلم

۷. بودجه و منابع تامین هزینه های آموزش و پرورش

۸. آموزش بزرگسالان تعلیمات اجتماعی و تربیت بدنی

۹. آموزش‌های تخصصی و کارآموزی ضمن خدمت و تمدید آموزشی

۱۰. تحقیقات و پژوهش‌های تربیتی

۱۱. ارزشیابی و مدارج تحصیلی

ب) مسائل و موضوعات مربوط به اقتصاد آموزش و پرورش

ارتباط آموزش و پرورش و توسعه اقتصادی

۱. امکانات و محدودیت‌های مالی در زمینه توسعه آموزش و پرورش

۲. برنامه ریزی آموزشی و برنامه‌های توسعه کلان اقتصادی و اجتماعی

۳. افت تحصیلی و خسرانهای اقتصادی

۴. مقایسه هزینه‌های آموزش و پرورش نسبت به کل جمعیت مدرسه‌رو

۵. بررسی عوامل مؤثر در افزایش هزینه‌های تعلیم و تربیت

۶. مقایسه رشد سرمایه انسانی و تاثیر آن بر توسعه اقتصادی

۷. توسعه اقتصادی و سطح سواد افراد یک جامعه

۸. اشتغال و آموزش و پرورش

۹. بیکاری و آموزشی و پرورشی

ج) مسائل و موضوعات مربوط به آموزش و پرورش و جامعه

اصولاً نوع آموزش و پرورش در جوامع مختلف بر ارزشها، عقاید و هدفهای اجتماعی و فرهنگی و ویژگیهای ملی حاکم در یک جامعه بستگی نزدیکی دارد.

رابطه بین آموزش و پرورش به جامعه و بنیادهای مربوط به آن یک رابطه دیالکتیکی است.

مهمترین مسائل و موضوعات مربوط به آموزش و پرورش و جامعه عبارتند از:

۱. آموزش و پرورش و اقلیتهای قومی، فرهنگی، زبانی و نژادی

۳. آموزش و پرورش به عنوان عامل تغییر و تطور اجتماعی

۴. آموزش پرورش زمان و تاثیر اجتماعی آن

۵. تعلیمات اجتماعی در مدارس

۶. آینده نگری در آموزش و پرورش

۷. مدرسه به عنوان واحد اجتماعی

د) مسائل و موضوعات مربوط به ارتباط بین مذهب و آموزش و پرورش

مذاهب و گرایشهای مذهبی در هر جامعه متضمن آثار و نتایج تربیتی است. مهمترین مسائل و موضوعات مربوطه به ارتباط بین مذهب و آموزش و پرورش عبارتند از

۱. تئوکراسی و آموزش پرورش

۲. مسیحیت و تاثیر آن بر آموزش و پرورش

۳. نقش کالوینیسم و انگلیکانیسم در آراء تربیتی علماء غرب

۴. نقش مذاهب در توسعه آموزش و پرورش

۵. دیدگاههای مذهبیهون درباره تربیت انسان

۶. نقش مسلمانان در ایجاد نخستین مراکز علمی و فرهنگی جهان

ه) مسائل مربوطه به سیاست و حکومت در ارتباط با آموزش و پرورش

۱. تاثیر استعمار کهن و نو بر آموزش و پرورش

۲. آموزش و پرورش به منظور آگاه سازی

۳. انقلابها و آموزش و پرورش

۴. آموزش و پرورش در کشورهای سوسیالیستی

۵. آموزش پرورش در کشورهای در حال رشد

۶. آموزش و پرورش و آگاهیهای سیاسی و اجتماعی

۷. ناسیونالیزم و آموزش و پرورش

۸. کاپینالیزم و آموزش و پرورش
۹. آموزش و پرورش در کشورهای ناسیونالیستی
۱۰. آموزش و پرورش دولتی و خصوصی
۱۱. دموکراسی و آموزش و پرورش
۱۲. آموزش سیاسی به عنوان رکن اساسی برنامه های آموزش و پرورش
و موضوعات مربوط به شناخت نظامهای آموزشی کشورهای مختلف جهان.
مهمترین پژوهشهای تطبیقی بررسی مسائل آموزشی و پرورش کشورهای مختلف جهان به منظور تامین خیر و سعادت بشری و برقراری صلح و دوستی و وحدت بین المللی بوده است.
۱. نهضت های انترناسیونالیستی و تاثیر آن بر توسعه آموزش و پرورش بین الملل
۲. ویژگی های آموزشی عالی در کشورهای صنعتی جهان
۳. موسسات بین الملل و نقش آنها در توسعه آموزش و پرورش
۴. آموزش و پرورش در قرن بیست و یکم
۵. تفکر درباره تحولات آینده آموزش و پرورش
۶. مسائل جهانی آموزشی و پرورش
۷. آموزش و پرورش از طریق ماهواره
۸. آموزش و پرورش و رشد و توسعه در جهان سوم
۹. برخورداری همگانی از آموزش و پرورش در آمریکای لاتین
۱۰. همکاری های بین المللی در زمینه آموزش و پرورش و نتایج حاصل از آن
۱۱. تحول مفهوم آموزش و پرورش و نقش و عملکرد آن در جامعه آفریقایی
۱۲. تفاوت میزان اشتغال در کشورهای صنعتی و کشورهای در حال رشد
۱۳. روابط آموزش و پرورش و رساله های گروهی از گذشته تا به امروز

۱۴. چشم انداز های نوین آموزشی از راه دور در کشورهای انگلستان، استرالیا، کانادا، و آلمان

۱۵. آموزش و پرورش و سیاستهای فرهنگی در کشورهای در حال رشد

فصل سوم ؛

اصطلاحات و مفاهیم اساسی در آموزش و پرورش تطبیقی

مدیریت متمرکز در اداره آموزش و پرورش

در این روش اصول و خط و مشیهای بنیادی و برنامه های اجرایی و مالی از طرف دستگاه مرکزی که معمولاً وزارت آموزش و پرورش است اعمال می گردد . اصول و خط و مشیهای یکنواخت و واحد با انعطاف پذیری کمتر بر روش اداره امور آموزش و پرورش در سراسر کشور حاکم است.

مدیریت غیر متمرکز

اداره امور به شیوه ای است که هر منطقه و ناحیه از طریق کمیته آموزش و پرورش که منتخب مردم هستند در تدوین ضوابط و قوانین آموزش و در تصمیم گیری امور آموزشی ، اداری ، مالی مربوط به مناطق خود از استقلال عمل برخوردارند.

حل و فصل امور در نظامهای آموزشی با مدیریت غیر متمرکز

بین دستگاه مرکزی و مقامات محلی آموزش و پرورش ، مدیران و کادر آموزشی مدارس تقسیم می شود

سه اصل مهم در مدیریت آموزش و پرورش غیر متمرکز

الف) دستگاه مرکزی از امر و نهی مستقیم در امور آموزش و پرورش نواحی اجتناب می نماید و وزارت آموزش و پرورش به صورت قدرت هماهنگ کننده و تسهیل کننده در مدیریت آموزش و پرورش عمل می کند

ب- اختیارات به طور وسیع و همه جانبه به مقامات محلی آموزشی و پرورش تفویض می شود.

د-مردم به سرمایه گذاری و تاسیس مدارس و کانونهای آموزشی تشویق می شوند

هزینه های آموزش و پرورش: ۱. جاری ۲. سرمایه ای

۱. هزینه های جاری :

شامل حقوق کارکنان اداری، آموزشی (معلمان) هزینه های رفاهی معلمان هزینه های خرید تجهیزات و وسایل آموزشی کم دوام مانند کتاب دفتر و لوازم مصرفی آموزشی از قبیل گچ، صندلی، میز و نیمکت و هزینه های تعمیر ساختمان مدارس، اجاره بهای ساختمان اداری و آموزشی، هزینه ایاب و ذهاب و هزینه ماموریتهاست

۲. هزینه های سرمایه ای:

به هزینه هایی که برای ایجاد یا به دست آوردن داراییهای ثابت انجام می گیرد هزینه های سرمایه ای گفته می شود که شامل: هزینه های خرید زمین، هزینه های ساخت یا گسترش ساختمان مدارس و هزینه تجهیزات ماندنی و بادوام آموزشی از جمله ماشین آلات وسایل حمل و نقل وسایل آزمایشگاهی

برای مقایسه هزینه های آموزش و پرورش باید به نکاتی توجه داشت که مهمترین آنها عبارتند از:

۱- برای سهولت مقایسه لازم است ارقام هزینه های آموزش و پرورش کشورهای که واحد پول آنها چند رقمی است به واحد پول بین المللی یعنی دلار، پوند، لیره، استرلینگ، مارک، روبل تبدیل کنیم

۲- هزینه های آموزش و پرورش باید به تفکیک به هزینه های جاری و سرمایه ای تقسیم گردد

۳- هزینه های آموزش و پرورش باید نسبت به درآمد ناخالص ملی یا کل هزینه های دولت در کشورهای مختلف جهان مقایسه گردد

۴- هزینه های آموزش و پرورش باید نسبت به کل جمعیت لازم التعلیم در سنین مختلف و مقاطع تحصیلی مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد

۵- هزینه های آموزش و پرورش باید نسبت به جمعیت کشور مورد مذاقه قرار گیرد که به هریک از آحاد جامعه چه میزان هزینه اختصاص داده شده

۶- هزینه های آموزش و پرورش برای هر دانش آموز در دوره های مختلف آموزشی و همچنین در رشته متفاوت تحصیلی محاسبه و تطبیق شود

۷- اخیراً هزینه های آموزش و پرورش را با هزینه های نظامی در کشورهای مختلف مورد بررسی قرار می دهند

جمعیت و آموزش و پرورش

عواقب رشد شتابنده جمعیت

۱. دسترسی به تعلیمات همگانی را مشکلتر می سازد و میزان بیسوادی را افزایش می دهد .

۲. فضاهای آموزشی (کلاس، مدرسه، آزمایشگاه و کتابخانه) به علت افزایش سالانه ثبت نامهای مدارس پرجمعیت تر می شوند و در نتیجه کیفیت آموزشی تنزل می یابد.

۳. به علت تقاضای فزاینده افراد برای آموزش ابتدایی، حجم نسبتاً چشمگیری از بودجه آموزش و پرورش به تعلیمات ابتدایی اختصاص می یابد و عملاً سهم تعلیمات متوسطه و عالی از بودجه عمومی آموزش و پرورش کاهش می یابد

۴. افت تحصیلی به علت کمبود معلمان، کتب درسی، فضاهای آموزشی و اجبار در چند نوبتی کردن مدارس افزایش می یابد .

بیسوادی و سوادآموزی

تعریف یونسکو از باسواد :

باسواد کسی است که بتواند مطلبی را به زبان بومی و ملی بخواند و بنویسد و بفهمد

اگر فردی تنها بتواند بخواند و بفهمد اما نوشتن رانداند به اینگونه افراد نیمه باسواد گویند

توسعه نیروی انسانی :

نیروی سرمایه انسانی به افزایش سطح دانش و معلومات، مهارتها و فنون و استعداد های کلیه آحاد جامعه اطلاق می شود.

توسعه نیروی انسانی به مفهوم سیاسی عبارتند از :

آماده شدن افراد برای شرکت در امور سیاسی و توانایی و آمادگی در اجرای تکالیف و مسئولیتهایی که در شرایط برقراری دموکراسی به آن واگذار می شود .

توسعه سیاسی از نظر فرهنگی به افراد امکان می‌دهد تا در زندگی اجتماعی از معنویات بیشتری بهره‌مند گردند و از قابلیت‌های اجتماعی خویش در امر مشارکت و همکاری و تعاون که شرایط مهم در تامین سلامت معنوی و رشد اجتماعی جامعه است.

متداولترین راه تحقق توسعه نیروی انسانی از طریق آموزش و پرورش رسمی است که از دبستان آغاز شده و در سطوح دیگر تحصیلی از جمله در سطح دبیرستان و سپس در سطح آموزش عالی ادامه پیدا می‌کند.

آموزش ابتدائی

به نخستین مرحله آموزش رسمی و همگانی اطلاق می‌شود و پرجمعیت‌ترین مقطع تحصیلی به شمار می‌رود.

معمولی‌ترین سن آغاز تحصیلات رسمی ۵ تا ۷ سالگی است

مهمترین هدفهای تعلیمات در دوره ابتدائی

ایجاد مهارت‌های اصلی چون نوشتن، خواندن، حساب کردن و استدلال کردن، شکوفا کردن استعدادهای دانش‌آموزان و ایجاد عاداتی چون هنر گوش دادن، سخن گفتن، و مشاهده نمودن.

مدارس میانه

به مراکز آموزشی ای اطلاق می‌شود که دانش‌آموزان پس از پایان دوره ابتدائی در این مدارس ثبت نام می‌کنند. اهداف این دوره:

به شناسایی استعدادها و قابلیت‌های متنوع دانش‌آموزان اهتمام می‌ورزند در این مقطع تحصیلی استعداد و آمادگی نوجوان برای ادامه تحصیل برای شعب مختلف آموزش متوسطه مورد مطالعه قرار می‌گیرند. گروه سنی ۱۱ تا ۱۴ سال را در بر می‌گیرد.

آموزش متوسطه

به دومین مرحله از آموزش رسمی اطلاق می‌شود و به دو دوره تقسیم می‌شود دوره اول و دوره دوم متوسطه و شامل گروه سنی ۱۱-۱۲ و ۱۷-۱۸ ساله را در بر می‌گیرد.

مدارس متوسطه جامع

این مدارس شاگردان گروه‌های سنی مشابه تحت پوشش آموزشی قرار می‌گیرند در آنجا برنامه جامعی شامل دروس کلاسیک فنی، صنعتی و بازرگانی است ارائه می‌شود

آموزش عالی

دوره تحصیلی پس از دوره متوسطه دوم را آموزش عالی می‌نامند .

به دو شکل ارائه می‌شود ۱.عالی کوتاه مدت ۲.عالی بلند مدت.

آموزش عالی کوتاه مدت

حداکثر طول مدت آن دو سال است با هدف تامین مهارت و دانش مورد نیاز دانشجویان در راستای نیازمندیهای جامعه بویژه بازار کار ارائه می‌شود.

موسسات آموزشی کوتاه مدت برای نخستین بار در کشور آمریکا تحت نام کالج جامعه بااین هدف که در مدت کوتاهی مهارتها و تخصصهای میانه و متنوعی را به شاغلان یک حرفه خاص یا گروهی از حرف وابسته مورد نیاز در بخش صنایع کشاورزی و خدمات بیاموزند ایجادگردید.

آموزش عالی بلند مدت

در راس هرم آموزش عالی قرار دارد و هدف نهایی آن تربیت افرادی متخصص، کارشناس، متفکر و ذی صلاح از نظر علمی و فنی برای کشور است

طول مدت تحصیلی دانشگاه حداقل ۴ سال است

مدارک و درجات تحصیلی دانشگاهی

۱.دیپلم تعلیمات عالی یا فوق دیپلم که حداقل در دوره دو ساله تحصیلی آموزش عالی کوتاه مدت آموزشی دیده اند

DHE

۲.درجه لیسانس یا گواهینامه کارشناسی

به کسانی داده می‌شود که ۴سال تحصیلی را باموفقیت طی کرده باشند

الف)لیسانس در رشته علوم انسانی و اجتماعی **BA**

ب)لیسانس در رشته علوم تجربی **BS**

۳. مدرک فوق لیسانس یا دانشنامه کارشناسی ارشد

به دارندگان لیسانس اعطا می شود که حداقل دو سال و حداکثر سه سال از عهده تکالیف درسی این دوره برآیند

الف-فوق لیسانس علوم انسانی و علوم اجتماعی MA

ب-فوق لیسانس علوم تجربی MS گویند

۴.درجه دکتری

عالیترین درجات علمی دانشگاهی به شمار می آید

درجه دکتری در علوم انسانی و علوم اجتماعی PHD

درجه دکتری را در علوم تجربی DS گویند

آموزش مکاتبه ای

با ارسال جزوات درسی به وسیله پست آموزش دانش آموزان و دانشجویان را میسر می سازند و به آن مطالعه در خانه و یا نظام یادگیری از طریق پست نیز معروف است. آموزش مکاتبه ای استفاده فراوان از مطالب مکتوب، فیلمهای آموزشی، نوارهای درسی، نوارهای ویدیویی و امتحانات و ارزشیابی مکرر در دستور کار دارد

دانشگاه آزاد و موسسات آموزش عالی از راه دور

پیشرفته تر و نظام یافته تر از مؤسسات آموزش مکاتبه ای هستند.

هدف از ایجاد این مراکز آموزشی عبارتند از:

۱. توسعه نظام آموزشی عالی به گونه ای مؤثر و باشیوه های جدید و عملی تا بتوانند گروه کثیری از علاقه مندان راتحت پوشش قرار دهد

۲. فراهم کردن فرصت آموزشی عالی برای گروهی از افراد شاغل و زنان خانه دار

۳. برقراری فضای علمی و آموزشی در داخل خانه ها و در قلمرو و حرفه ای شغلی افراد

۴. برقراری روشهای جدید وقابل انعطاف در سطح آموزش عالی که با اوقات آزاد دانشجویان هماهنگی داشته باشد.

از مهمترین و باسابقه ترین مؤسسات آموزشی عالی از راه دور جهان دانشگاه آزاد انگلستان است که در سال ۱۹۶۹ ایجاد شد .

آموزش عالی از راه دور در برخی از کشورهای اروپایی بر این هدف تکیه دارد که ورود به دانشگاه را برای داوطلبانی میسر کنند که نتوانسته اند تحصیلات متوسطه را به پایان برسانند.

جمعیت لازم التعلیم :

جمعیتی که بر اساس ضوابط تعلیمات همگانی یا اجباری کشوری مجبورند در مدرسه حضور یابند.

آموزش و پرورش پیش از دبستان

این گونه آموزشها به آموزش قبل از مرحله تعلیمات ابتدائی اطلاق می شود و در مهد کودک و کودکستان ارائه می گردد .

در انگلستان کودکان زیر ۵ سال در ژاپن کورکان زیر ۶ سال در روسیه کودکان زیر ۷ سال در هلند و آلمان کودکان زیر ۴ سال در این مراکز پذیرفته می شوند .

طرفداران این گونه آموزش آن را عامل مؤثری در تقویت حس همکاری اجتماعی، تربیت شخصیت و تواناییهای اجتماعی کودکان می دانند.

محور آموزش آن آموزش بهداشت، زندگی اجتماعی، آشنایی با طبیعت زبان، موسیقی، هنر، حرکات موزون، نقاشی و قصه گویی شرط اولیه هر سیاست آموزشی و فرهنگی آموزش پیش دبستانی می باشد.

از جمله دلایلی که از سوی دولتها در تایید آموزش پیش از دبستان و سرمایه گذاری برای توسعه آن ابراز شده است :

۱. تمایل بیشتر آنان کمک به مادرانی است که مجبورند در خارج از خانه کار کنند

۲. مشارکت آنان در امر تولید و خدمات حرفه ای در جهت بالندگی اقتصادی کشور.

خودگرانی در مدیریت و اداره امور مدارس

راهی برای حل و فصل رضایت بخش مسائل آموزشی مناطق که بر اثر تمرکز زدایی شکل می گیرد و انتقال اختیار و اتخاذ تصمیم به کانونهای آموزشی

مراکز آموزشی راسا از نظر تخصیص اعتبارات، انتخاب پرسنل آموزشی و حل و فصل امور مدرسه از اختیارات قابل توجهی برخوردارند

مهمترین اختیارات تفویض شده به رده هایی پایین مدیریت و مراکز آموزشی عبارتند از :

۱. تصمیم گیری در خصوص برنامه های درسی، اهداف و محتوای دروس

۲. تصمیم گیری در جهت حل و فصل امور آموزشی

۳. تصمیم گیری درباره گزینش، تربیت و استخدام کادر آموزشی اداری

۴. تصمیم گیری در زمینه تخصص اعتبارات جهت خرید ادوات و تجهیزات آموزشی

۵. تصمیم گیری درباره وسایل آموزشی و تدریس و تجهیزات مدارس لابراتورها و کارگاهها

۶. تصمیم درباره اوقات تشکیل کلاس، امتحانات، تعطیلات مدرسه و ساعات حضور هفتگی کارکنان و دانش آموزان در مدارس

جامعترین شکل خودگردانی در آموزش و پرورش را در انگلستان و کانادا می توان مشاهده کرد

هریک از مدارس ابتدائی دارای هیات مدیره، وهریک از مدارس متوسطه داری هیات سرپرستان است

هیاتهای مذکور با همکاری مدیر مدرسه، مسئول مستقیم کنترل و سازماندهی مدرسه و ناظر بر اجرای برنامه های آموزشی است .

از جمله اختیارات هیات های مذکور

استخدام معلمان و کارکنان اداری مدرسه، نظارت بر اجرای صحیح برنامه های آموزشی و تخصیص اعتبارات از کل بودجه مدرسه برای تعمیر و احداث کلاسهای جدید و تجهیز وسایل آموزشی

آموزش بزرگسالان

آموزش تکمیلی که مکمل آموزش پایه ای یا حرفه ای است و تمديد آموزش که شامل دوره های آموزشی ضمن خدمت کار آموزی و باز آموزی در زمینه کلیه مشاغل .

آموزش بزرگسالان به اعتقاد بولا از رشد بیرونی و درونی برخوردار شده است .

رشد بیرونی شامل:

الف-تنوع در برنامه های تدوین شده برای تعدادی زیادی از سواد آموزان از جمله کشاورزان، کارگران و والدین زنان خانه دار.

ب-تنوع در شیوه های سوادآموزی و بهره گیری از آموزش رسانه ای رادیویی، مکاتبه ای و غیره.

ج-تنوع در بهره گیری از مربیان که به مشاغل دیگری غیر از آموزشکاری اشتغال دارند مانند مروجان کشاورزی -مربیان تنظیم خانواده، معلمان بهداشت، سخنرانان مذهبی و صاحبان مشاغل تخصصی از جمله تکنسینها و مهندسان .

رشد درونی آموزش بزرگسالان

شامل تحول در مفهوم فلسفه و اهداف آن بوده است؛ چهار اجلاس بین المللی آموزش بزرگسالان که در اثر رشد درونی بوده است .

۱.نخستین کنفرانس بین المللی آموزش بزرگسالان در سال ۱۹۴۹در السینور دانمارک برگزار شد و موضوع آن آموزش بزرگسالان به عنوان مجموعه کوششهایی که به بسط وتوسعه فرهنگی و تفاهم بین المللی می انجامد بود.

۲.دومین کنفرانس بین المللی آموزش بزرگسالان در سال ۱۹۶۰در مونترال کانادا برگزار گردید و موضوع آن آموزش بزرگسالان به عنوان بخشی از توسعه اقتصادی و آموزش زنان بود .

۳.سومین کنفرانس بین المللی آموزش بزرگسالان در سال ۱۹۷۲در توکیو برگزار شد و در این کنفرانس بر آموزش بزرگسالان به عنوان تمديد آموزش از جمله آموزشهای ضمن خدمت و کارآموزی و بازآموزی به منظور امروزی کردن دانش حرفه ای صاحبان مشاغل

۴.چهارمین کنفرانس بین المللی آموزشی بزرگسالان در سال ۱۹۸۵در پاریس برگزار گردید موضوع آن :

حق آموختن به عنوان کلید بقای فرد در جامعه اعلام شد

حق آموختن شامل حق خواندن و نوشتن، پرسش و تفکر کردن، تجسم و خلق کردن، شناخت محیط خود در حفظ آن، بهره گیری از کفایتها و استعدادهای فردی و برخورداري از آگاهیهای علمی و عمومی و بهبود حرفه آموزی می شود.

دفتر بین المللی تعلیم و تربیت در سال ۱۹۹۲به عنوان مؤسسه خصوصی دایر شد.

درسال ۱۹۲۹به عنوان نخستین سازمان بین المللی کارخود را آغاز کرد، و در سال ۱۹۶۹به عضویت یونسکو درآمد .

از جمله وظایف آن:

تدارک و سازماندهی گرد همایی بین المللی تعلیم و تربیت است .

که هر دو سال یکبار به دعوت مدیر کل یونسکو در ژنو برگزار می شود.

یکی از فعالیتهای آموزشی و پژوهشی این دفتر :

برقراری کارگاهها و دوره های فشرده در زمینه شیوه های جمع آوری اطلاعات و اسناد و روشهای کتابداری است.

از مهم ترین تالیفات آن سالنامه بین المللی آموزشی و پرورش یونسکو و فصلنامه تعلیم و تربیت .

مؤسسه یونسکو

در سال ۱۹۵۱ در هامبورگ آلمان تاسیس شد.

سوادآموزی کارساز (تابعی)

سوادآموزی کارساز (تابعی) را در سال ۱۹۶۵ یونسکو مطرح کرد و آن اصطلاحی است که برای مشخص کردن طرحهای یازدهگانه برنامه سوادآموزی تجربی جهان به منظور رویارویی با مساله بیسوادی ، بویژه بیسوادان شاغل در مناطق مختلف جهان ، به کار برده شده است .

برنامه های درسی به صورتی تدوین می شود که مطالب آنها :

اولاً در ارتباط با مشاغل گروههای سوادآموز باشد .

ثانیاً تمام ابعاد زندگی را دربرگیرد و بر سراسر زندگی سوادآموز اثرگذارد .

برای تحقق این هدف برنامه های سوادآموزی کارساز باید مبتنی برهدفهای مترقی جامعه و نیازمندی های مردم باشند و در جهت حل مسائل و مشکلات اجتماعی و فردی تدوین گردید .

انواع آموزشها از جمله :

زبان ، حساب ، علوم ، اطلاعات فنی ، تربیت بدنی و اجتماعی و هنرهای ساده ترسیمی .

اصول شش گانه برنامه های سوادآموزی کارساز

۱- براساس نیازمندی های محسوس و شناخته شده فردی و جمعی سوادآموزان تدوین می شود .

۲- انتخاب کلاس و محل آن زمان تشکیل و محتوای آموزشی آن و سرانجام انتخاب معلم به اختیار شرکت کنندگان است

۳- مشارکت فعالانه سوادآموزان و جامعه آنان در پیشبرد و اجرای برنامه ها و تامین منابع مالی آن ضرورت می یابد .

۴- ادغام آموزش نظری و عملی در برنامه یا ارتباط بین تربیت نظری و تربیت عملی و انطباق آموزش با زندگی عملی و فعالیت های حرفه ای شرکت کنندگان .

۵- تداوم برنامه در مراحل بالاتر و محدود نکردن آموزش به دوره خاص و مدت زمان معین .

۶- ارزیابی حاصل کار فعالیت های آموزشی و بررسی نتایج به منظور ترسیم فعالیت های آینده .

سن تحصیل

معمولترین سن تحصیلی ۵،۶،۷ و اغلب ۶ سالگی است در روسیه ۷ سالگی در انگلیس و آمریکا ۵ سالگی هلند ۴ سالگی در ایران تا سال ۱۳۴۲ هفت سالگی و بعد از آن به سن ۶ سالگی کاهش یافت .

شرایط تعیین سن ورود به تحصیلات رسمی

الف) در نظام آموزشی کشور مفروض میزان استعدادها و توانایی لازم برای آغاز تحصیلات رسمی و مدرسه ای مورد بررسی قرار گرفته و شناخته شده باشد .

ب) روش و ابزار شناسایی استعدادها و توانایی های کودکان به منظور شروع تحصیل در دسترس باشد .

ج) امکانات مالی ، تجهیزات آموزشی و شرایط اجتماعی ، اقتصادی و سیاسی برای پذیرش در تحصیلات رسمی فراهم شده باشد .

زبان و آموزش و پرورش

تعدد زبان یا دوگانگی و چند زبانی } زبان از دو بعد بر آموزش و پرورش تاثیر می گذارد :
پیچیدگی زبان

از عوارض زبان

۱- در توسعه و سازماندهی آموزش و پرورش چه از لحاظ کیفی و چه از نظر کمی دچار سردرگمی خواهد بود .

۲- به خطر افتادن تفاهم همگانی .

زبان به عنوان یکی از مهمترین عوامل تحکیم وحدت ملی است و این تفاهم تحقق نمی یابد مگر با زبانی مشترک و یا سازماندهی چند زبان آموزشی برای افراد ملتی که بخ چند زبان تکلم می کنند .

استفاده از زبان مادری در چهارچوب آموزش اساس تنها وسیله معقول و موثر برای یاددهی سواد است (یونسکو)

۱- شروع سوادآموزی با زبان مادری بسیار آسانتر است .

۲- سوادآموزی که به زبان مادری آموزش می بیند انگیزه قویتری برای یادگیری دارد .

۳- توجه نکردن به زبان بومی و مادری به عنوان زبان آموزش و به کارگیری زبان ملی به عنوان زبان رسمی و مسلط موجب طولانی شدن دوره آموزشی و مشکل کردن فرایند یادگیری و افزایش میزان افت و مردودی است .

زبان مادری بهترین و آسانترین زبان برای سوادآموزی است ملاحظات سیاسی ، محدودیت های مالی و فنی و نارساییها در زمینه امکانات اجرایی ، مشکلات ناشی از فقدان کتاب و معلم باعث شده است که سوادآموزی برمبنای زبان هر یک از اقلیتهای قومی و زبانی ناممکن شود .

تأثیر پذیری آموزش و پرورش از زبان ابعاد دیگری نیز دارد و آن پیچیدگی زبان است .

آموزش زبان پیچیده ای مانند زبان چینی که از ۲۳ هزار حروف سمبلیک تشکیل شده است .

اولاً عمل فرادهمی و فراگیری مشکل صورت می گیرد .

ثانیاً فرایند تفکر و ارتباط بین افراد جامعه دشوار می گردد .

زبان پیچیده عمل آموزش و پرورش را دشوار و طولانی می سازد و تحصیل کردگان در چنین نظام های تربیتی دیرتر می توانند به ذخایر فرهنگی و مواریث اجتماعی دست یابند .

از نتایج سودمند و سازنده پیچیدگی زبان

۱- مصون ماندن اینگونه جوامع از نفوذ فرهنگی بیگانگان بویژه استعمارگران فرهنگی است زیرا به علت ضعف برقراری ارتباط با توده های مردم تحقق هدف های استعمار فرهنگی به صورت دایر کردن مدارس ، برقرار کردن زبان خارجی به منظور آموزش و اعزام مسونرهای فرهنگی به دشواری تحقق می یابد و با شکست روبه رو خواهد شد .

توسعه

برخی توسعه را صنعتی شدن تعریف می کنند .

گروهی نیل به استقلال سیاسی و بالندگی اقتصادی را توسعه می نامند از دیدگاه دانشمندان علوم اجتماعی و سیاسی توسعه عبارت است از تحول به سوی مدرنیته شدن به عبارت دیگر توسعه از دیدگاه این گروه عبارت است از توسعه

نیروی اضافی است و آن عبارت است از افزایش سطح معلومات و مهارت و استعدادهای افراد جامعه به منظور نیل به مدرنیته شدن .

جمعیت دانش آموزان کشور

به مجموع دانش آموز مقاطع مختلف آموزشی از جمله کودکان ، ابتدایی ، راهنمایی ، متوسطه ، مراکز کودکان استثنایی و موسسات آموزشی شبانه و خارج از کشور .

کارآموزی

عبارت است از کسب مهارت‌های خاص برای اشتغال به یک حرفه معین است .

آموزش فنی و حرفه ای

یکی از رشته های تحصیلی اختیاری است که طی مرحله دوم تعلیمات متوسطه به دانش آموزان ۱۵ تا ۱۸ ساله ارائه می شود .

بهره وری و آموزش حرفه ای

میزان بهره وری آموزشهای حرفه ای بستگی به نوع برنامه درسی ، شخصیت و اقتدار علمی مدرسان و مهیا بودن تجهیزات مدرن برای این دوره ها دارد .

محیط های کاری و تعاطی افکار و عقاید کارگران عاملی موثر در بهره وری است ، آموزش ضمن کار و کنفرانسهای تخصصی در زمینه مشاغل و حرف مختلف به میزان بهره وری می افزاید .

ضریب اشتغال به تحصیل واقعی :

تفاضل نسبت دانش آموزان در یک مقطع تحصیلی در سال معین به جمعیت لازم التعلیم همان مقطع و مجموع ترک تحصیل کنندگان و تکرارکنندگان در همان سال گویند .

ضریب محرومیت تحصیلی :

به تفاضل ضریب اشتغال به تحصیل واقعی از عدد صد گویند .

ضریب گذر تحصیلی :

به نسبتی از شمار دانش آموزان که در سال تحصیلی معین از یک مقطع تحصیلی ، وارد مقطع تحصیلی دیگر می شوند و یا در داخل یک مقطع از یک کلاس به کلاس بالاتر می روند گفته می شوند .

اتلاف بر اثر تکرار پایه های تحصیلی

عدم توفیق در امتحانات که لازم ارتقاء از کلاسی به کلاس بالاتر است و دانش آموزان را مجبور می کند پایه های تحصیلی و کلاس قبلی را تکرار کنند که از دو لحاظ خسران آور است .

اول جهت فردی ، دانش آموزان وقت و سرمایه معنوی و مادی دوره گذشته خود را از دست می دهد .

دوم از نظر اجتماعی که قسمتی از امکانات آموزشی و تربیتی جامعه بیهوده تلف شده است .

اتلاف بر اثر ترک تحصیل

عبارت است از جدایی دانش آموز از مدرسه و محیط تحصیلی که به علت مشکلات آموزشی و اقتصادی و اجتماعی صورت می گیرد .

حرفه آموزی پایه ایی

مبانی و دانش مقدماتی یک شغل یا گروهی از مشاغل به قصد آماده کردن شاگرد برای استخدام ویا برای احراز تخصص بعدی ارائه می شود .

آموزش ارتقائی یا آموزش تکمیلی

به منظور بالا بردن میزان مهارت و دانش ارائه می شود و باید به گونه ای باشد که قابلیت تغییر و تحرک شغلی خود را بالا ببرد و معیارهای کار و نحوه اجرای وظایف او را بهبود بخشد .

هدف آن ایجاد صلاحیت بیشتر برای احراز کار در شغل معین باشد .

آموزش بهنگام کردن دانش

عبارت است از ارتقاء بخشیدن معلومات ، مهارتها و دانش حرفه ای افراد تا سطح جدیدترین دانش و تخصصهای روز است .

آموزش متناوب

نوعی از آموزش است که شامل دوره های متناوب (تعلیم در مدرسه) و آموزش در محیط کار می شود و شاگرد می تواند در مدرسه در طی ساعاتی از هفته به تحصیل اشتغال ورزد و در برخی اوقات نیز در کارخانه یا واحد صنعتی و اقتصادی حضور یابد و به کار مشغول شود.

ضریب اشتغال به تحصیل ظاهری

عبارت است از نسبت دانش آموزان در یک مقطع تحصیلی در یک سال معین به جمعیت و گروه سنی همان مقطع در همان سال است.

تقسیمات عمودی و افقی نظامهای آموزش و پرورش

بعد عمودی یک نظام آموزشی تقسیماتی است که مراحل مختلف تحصیلات رسمی را در ارتباط با سن و تعداد سالهای تحصیل در هر مرحله از هم متمایز می سازد که شامل سه سطح تحصیلی است ابتدایی، متوسطه، عالی.

بعد افقی

نشان دهنده رشته ها و شعب تحصیلی متنوع در هریک از مقاطع تحصیلی است مانند اینکه متوسطه به سه شعبه نظری، کار و دانش و فنی و حرفه ای تقسیم می شود.

فصل چهارم

روش شناسی مطالعات تطبیقی

روش: واژه‌ی «روش» از لغت «متد» است که از واژه‌ی یونانی «متا» به معنای «در طول» و «اودوس» یعنی «راه»، گرفته شده و مفهوم آن در پیشگرفتن راهی برای رسیدن به هدف و مقصودی بانظم و توالی خاص است.

اصطلاح روش، هم به خود راه اشاره دارد و هم به قواعد و ابزارهای رسیدن به آن. روش عبارت است از فرایند عقلانی یا غیرعقلانی ذهن برای دست یابی به شناخت و یا توصیف واقعیت. در معنای کلی‌تر، روش هرگونه ابزار مناسب برای رسیدن به مقصودی باشد. روش ممکن است به مجموعه راه‌هایی که انسان رابه کشف مجهولات هدایت می‌کند، مجموعه قواعدی که هنگام بررسی و پژوهش به کار می‌روند، و مجموعه ابزار و فنونی که آدمی را از مجهولات به معلومات راهبری می‌کند، اطلاق شود.

تعریف روش علمی: واژه روش در لغت به معنی راه و طریق است و مفهوم آن در پیش گرفتن راهی برای رسیدن به هدف و مقصودی بانظم و ترتیب خاص است. به عبارت دیگر روش عبارت است از راه مستقیم که می‌توان با تأمل صحیح در آن به هدف معینی دست یافت.

روش علمی مجموع کوشش‌هایی سامان یافته است که متکی بر مشاهده و تجربه می‌باشند و پژوهشگر را به قوانین و واقعیت رهبری می‌کند که روش شناسی یا متدولوژی هر علم وسیله شناخت همان علم است که روش شناسی در مفهوم مطلق خود به روش‌هایی گفته می‌شود که روش هر علم نیز روش‌هایی مناسب و پذیرفته شده آن علم برای شناخت هنجارها و قواعد آن است.

انواع روش‌های علمی

روش‌های علمی مجموع کوشش‌هایی سامان یافته است که متکی بر مشاهده و تجربه می‌باشند و پژوهشگر را به قوانین و واقعیت رهبری می‌کند. روش‌های علمی بسیار متنوع اند هر کدام از آن روش‌ها تا اندازه‌ای به کشف واقعیت کمک می‌نمایند.

روش شناسی به دومعنی بکار می رود

الف - به معنای روشهای پژوهشی علمی

روش شناسی در این معنی، وسیله ای است که پژوهشگر را از گمراهی و کج اندیشی باز می دارد و او را در رسیدن به حقیقت، یاری می کند از این دید گاه روش شناسی منطقی یعنی فن درست اندیشیدن است.

ب - به معنای مجموع روش های هر علم : در این معنی روش شناسی، شامل شیوه های به دست آوردن داده های علمی در عرصه دانش های گوناگون می باشد. به عبارت دیگر روش شناسی، آگاهی سامان یافته از روش های پژوهش علمی است که آنچه در این جا بیشتر مورد نظر است معنی دوم روش شناسی است.

باتوجه به تعریف روش، روش های علمی و روش شناسی هر علم در خصوص روش شناسی مطالعات تطبیقی می توان چنین تعریفی برای ما آسان خواهد شد.

روش شناسی مطالعات تطبیقی

چیستی روش شناسی مطالعات تطبیقی به طوری کلی به معنی شناخت روند انجام یک مطالعات تطبیقی و مقایسه ای و مقارینه ای و موفق است.

این برداشت کلی از روش شناسی ما را به این واقعیت رهمون می سازد که مطالعات تطبیقی به هر نحوی نمی شود انجام داد بلکه باید براساس روش خواص به بطور تحقق هدف که محقق تطبیقی دنبال می کند انجام داد.

مسائل کلی مطرح در روش شناسی مطالعات تطبیقی

در روش شناسی مطالعات تطبیقی شناخت روش انجام دادن این روشها و بکارگیر آن ضروری و حیاتی است. که بدانیم محقق از کجا باید شروع کند و چه مراحل را طی کند تا به مقصد مطلوب برسد. در انجام دادن مطالعات تطبیقی محقق با توجه به هدف مطالعاتی که دارد با طرح سؤال مقدماتی و انتخاب روش مناسب برای مطالعات و با توجه به کلی نگری و تحقیق در جزئیات مسأله که سازگار با اهداف مورد نظر باشد نهایتاً درصدد پاسخ نهایی مسأله خواهد بود.

عوامل مؤثر در تحلیل و تجزیه بررسی های تطبیقی

آنچه در مطالعات تطبیقی اهمیت دارد این است که باید از پیش داوری اجتناب کرد و کوشید در پرتو مطالعات تطبیقی نظریات مطرح را مورد ارزیابی و نقد قرارداد.

عوامل موثر بر تجزیه و تحلیل مطالعات تطبیقی عبارتند از:

نظام اقتصادی: تفاوت یا مشابهت در نظام اقتصادی دو کشور ممکن است برخی از تفاوتها و مشابهتها را در قوانین و مقررات آن دو کشور توجیه کند. کشوری که براساس اقتصاد آزاد پایه ریزی شده نیازمند قوانین و مقررات خاصی است و اقتصاد دولتی و کنترل شده نیز به قوانین و مقررات خاص خود نیاز دارد. سطح رشد یافتگی، عوامل تولید، توزیع ثروت، درآمد سرانه، نرخ بیکاری و آزادی تجاری از جمله عوامل اقتصادی هستند که متقیم یا غیر مستقیم در شکل گیری برخی از قوانین و مقررات نقش اساسی دارند.

در صورتی که در نظامهایی که فعالیت‌های عمده اقتصادی در کنترل دولت است، دولت بورکراسی گسترده و قوانین و مقررات فراوانی دارد که بخشهای گوناگون زندگی مردم را تحت تأثیر قرار می دهد و در جهت حفظ قدرت انحصاری دولت، پیشگیری از حیف و میل اموال دولتی و تنظیم روابط بسیار پیچیده و تنگاتنگ دولت با مردم در زمینه های گوناگون زندگی مثل آموزش، بهداشت، سرگرمی و کسب و کار مقرر شده است. بسیاری از این قوانین و مقررات در نظام اقتصادی مبتنی بر اقتصاد آزاد که دولت به عنوان کارفرمای بزرگ نقشی ندارد بی معنا خواهد بود.

نظام سیاسی: نظامهای آموزشی همچنین تحت تأثیر نظام سیاسی قرار دارند و متناسب بانوع نظام سیاسی قوانین و مقررات خاصی خواهند داشت.

دین یا مذهب: مشابهت یا تفاوت در مذهب یا دین ممکن است سبب مشابهت یا تفاوت در برخی از قوانین و مقررات کشورها شود. در برخی کشورها با اینکه حکومت به صورت غیر دینی یا مذهبی اداره می شود ولی برخی از مقررات آن کشورها تحت تأثیر مذهب شکل گرفته است.

سابقه تاریخی: هر نظام آموزشی در فرایند تاریخی خاصی شکل گرفته و توسعه یافته است. بسیاری از مفاهیم و نهادها ی آموزشی یک کشور به تاریخ آن کشور بازمی گردد.

جمعیت: هر جامعه ممکن است از گروههای نژادی تشکیل شده باشد که هر نژاد سابقه تاریخی، زبان، مذهب و اعتقادات خاص خود را دارد. وجود نژادهای گوناگون در یک کشور و گرایشهای استقلال طلبانه آن ممکن است به وضع مقررات خاصی در جهت کنترل احساسات نژادی، حفظ زبان بومی، حفظ لباس و آیینهای خاص منجر شود که در

کشورهایی که چنین تنوع نژادی وجود ندارد مطرح نیست و سایر عوامل که در تجزیه و تحلیل نتایج مطالعات تطبیقی مؤثر است.

روش های موردی و ابداعی تحقیق در مطالعات تطبیقی در دوره های پنجاهانه

روش های تحقیق در دوره های مختلف سیر تحول و تکامل دانش آموزش و پرورش تطبیقی به تناسب زمان و تفکر حاکم بر مقایسه، با هم متفاوت بوده اند. در این قسمت ما نیز سعی بر آن داریم که روش های تحقیق در مقایسه های تربیتی را با توجه به دوره های مختلف توضیح دهیم و تا اندازه توانایی این روش ها را با دیدگاه تحلیلی نگاه کنیم.

در تاریخچه مطالعات تطبیقی دیدیم که در **دوره اول** تنها نقل قول جهانگردان و آثار به جای مانده از نوشته های ایشان را مبنای مطالعات تطبیقی می خوانند. ناگفته پیداست که نه مارکوپولو و نه سلیمان عالم تعلیم و تربیت نبوده اند اما بسیاری مطالب در نوشته های آن ها هست که گاه اشاره هایی هم در زمینه های تربیتی به عنوان یکی از مظاهر اجتماعی جوامعی که پای ایشان به آن ها رسیده بوده مورد توجه قرار گرفته است. لذا در این قسمت که روش های مقایسه آموزشی و پرورشی مورد نظر است و این روش ها جنبه علمی و هدفمندی بیشتری دارند، چندان نمی تواند مورد عنایت قرار گیرد.

دوره دوم (اقتباسی و الگو قرار دادن جنبه های آموزش و پرورش کشوری به وسیله کشور دیگر)

در دوره دوم به طور موردی می توان اشاره نمود که یکی از معروف ترین مطالعات در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی در این مورد کار «مارک آنتوان ژولین دوپاری» با عنوان تدبیر و نقطه نظر های مقدماتی در آموزش و پرورش

تطبیقی است. او برای جمع آوری اطلاعات از مدارس و آموزشگاه های ایتالیا، آلمان و سوئیس از پرسشنامه ای با ۱۶۶ سوال استفاده کرده است. سوالات این پرسشنامه در زمینه سن مدرسه رفتن و شیوه تربیت می باشد. او معتقد بود که ابتدا باید وسیله ای ابداع کرد که به کمک آن بتوان اطلاعات لازم را جمع آوری نمود. اگر چه او طرح حساب شده ارائه نداد ولی به لزوم داشتن طرح قبلی برای مطالعه پی برد.

ژولین سه اقدام را برای پیشبرد مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی پیشنهاد می کند.

- ۱- ضرورت تشکیل هیأت بین المللی تربیت مجهز به مرکز و کارکنان ثابت که بتواند به مطالعه امور تعلیم و تربیت کشورها پردازند.
- ۲- تدوین پرسشنامه برای دستیابی به آمار و اطلاعات لازم در زمینه آموزش و پرورش و اهدای آن به هیأت بین المللی برای ارائه سفارش های لازم به منظور بهبود شرایط تعلیم و تربیت و از بین بردن نارسایی ها
- ۳- چاپ و انتشار مجله «تعلیم و تربیت» به چندین زبان به منظور نشر اطلاعات و نوآوری های آموزش و پرورش. «ژولین» بر این باور بود که کشور های عقب افتاده می توانند با مطالعه سیستم های آموزشی ممالک پیشرفته و تقلید از الگوهای آنان نظام تعلیم و تربیت خود را بهبود بخشند.

مطالعات دوره سوم (همکاری های فرهنگی میان کشورهای جهان برای رسیدن به خیر و سعادت جامعه)

در این دوره به فعالیت های موردی برخورد می کنیم که ضمن آن که می توان این فعالیت ها را در دسته پژوهش های علمی و کاملاً هدفمند قرار داد، اما نمی توانیم از این موارد به عنوان روش های رایج در یک برهه زمانی یاد کنیم. بنابراین قبل از آن که به تقسیم بندی و طبقه بندی های مورد اشاره در کتاب های آموزش و پرورش تطبیقی برسیم در این دوره سوم نیز به برخی مطالعات موردی اشاره می نماییم.

فانی فرد آنتریوز از تمامی دانشجویان تعلیم و تربیت در جهان درخواست کرد که به ترجمه و انتشار اطلاعات واقعی در مورد آموزش و پرورش کشورشان پردازند. به طور کلی مطالعات و نوشته های این دوره را که تا اواخر جنگ جهانی اول از انسجام خاصی برخوردار نبوده است به چهار دوره می توان تقسیم نمود.

الف- مطالعات و تحقیقاتی که جنبه جهان شمولی داشت و بیشتر کشورهای جهان را در بر می گرفت. از تالیفات این دوره می توان از نوشته های پل مونرو نام برد که همه مطالعات خود را در کتاب دو جلدی به نام رساله ای در تعلیم و تربیت تطبیقی منتشر نموده است.

ب- گروه دوم مطالعات تطبیقی در این دوره منحصر به انتشار آمار و اطلاعات کمی جنبه های مختلف آموزش و پرورش ممالک جهان می باشد.

دفتر بین المللی تعلیم و تربیت در این مورد نقش اساسی داشته و سالنامه بین المللی تعلیم و تربیت را منتشر نموده است که حاوی آماری درباره نظام های مدرسه ای کشورهای جهان می باشد.

افراد دیگری هم به انتشار آمار پرداختند که تا تاسیس یونسکو شکل مطلوبی به خود نگرفت، آمار و اطلاعات منتشر شده به دلایلی مانند نبود نظام جمع آوری اطلاعات، تعصب های گزارش دهندگان و نبود اصطلاح شناسی تخصصی از اعتبار کافی برخوردار نبودند.

ج- گروه سوم مطالعات این دوره مربوط به تحقیقات و مطالعاتی می شود که به یاری آمار و اطلاعات جمع آوری شده بوسیله سازمان های بین المللی از جمله دفتر بین المللی تعلیم و تربیت و یونسکو انجام گرفته است.

د- پس از پایان جنگ جهانی دوم کشور های فاتح که اکثرا از جمله ممالک پیشرفته بودند اعلام کردند که به منظور تامین صلح و استقرار امنیت جهانی و تفاهم بین المللی ممالک کم رشد می توانند از کمک های بی دریغ آنان از لحاظ فنی و فرهنگی برخوردار شوند که این هم در حد شعار باقی ماند. انگیزه تثبیت امنیت و صلح جهانی، ضمن این که به دامنه تحقیقات و پژوهش های تطبیقی در زمینه آموزش و پرورش افزوده شد، اسباب رشد شتابنده آموزش و پرورش و توسعه تعلیم و تربیت بین المللی را نیز فراهم آورده است.

تحقیقات در دوره چهارم (دوره توجه نظام آموزش و پرورش به عنوان یک نهاد اجتماعی)

از مسائل مورد تفحص این دانشمندان می توان :

۱. آموزش اجباری
۲. مدرسه و حکومت
۳. مدرسه و کلیسا
۴. مدرسه و شرایط اقتصادی
۵. حکومت و خانواده
۶. اقلیتهای قومی دانشگاهها و نخبه پروری
۷. آموزش بزرگسالان و موانع اجتماعی و سیاسی آن
۸. آموزشهای حرفه ای و جایگاه آن در توسعه
۹. استعمار فرهنگی در سرزمینهای تحت سلطه

او نظام های آموزش و پرورش را مولود دسته ای از عوامل و نیروهای اجتماعی و تاریخی قابل تشخیص می داند و اعتقاد دارد که مطالعه و بررسی مدارس به عنوان نهاد اجتماعی که جزء لاینفک جامعه ای است که آن را در بر گرفته بدون در نظر گرفتن نهادهای دیگر اجتماعی که در شکل دادن و رشد و توسعه مدارس و آموزشگاههای جامعه نقش حیاتی ایفا کرده اند امری غیر ممکن است. و بر این باور است که نمی توان نظام تعلیم و تربیت کشوری را به طور انتزاعی و دور از حوزه نفوذ فرهنگی و اجتماعی شناخت و مورد بررسی قرار داد

مطالعات این دوره جای خود را به پژوهشهایی داد که در آن به عوامل فرهنگی و مقتضیات اجتماعی که در جهت دادن و شکل یافتن نظام های مدرسه ای جامعه مؤثر بوده است توجه می شد.

اینگونه مطالعات بیشتر به تحلیل و شرح و تفسیر پویای پدیده ها به جای توصیف ایستای مؤسسات آموزشی پرداخت تفکر علی و پژوهشهای مبتنی بر علت و معلول یابی کم کم در این دوره و پس از آن جای مطالعات صرفا توصیفی را گرفت.

سدلر عمل مستقیم اقتباس فرهنگی را سخت مورد انتقاد داده است. و معتقد است که نظام آموزش و پرورش با جامعه و بنیادهای آن در ارتباط است و یک رابطه دیالتیکی بین آنها وجود دارد.

ایساک کندل

پایه گذار روش شناسی دانش تعلیم و تربیت تطبیقی ایساک کندل اهل رومانی است. مهمترین آثار کندل

عبارتند از: ۱- مطالعاتی در آموزش و پرورش تطبیقی ۱۹۳۳ ۲- اثر جنگ بر روی تعلیم و تربیت آمریکا ۱۹۴۸

۳- عصر جدید در تعلیم و تربیت ۱۹۵۴ ۴- روش شناسی در تعلیم و تربیت تطبیقی ۱۹۵۹

ایساک کندل که به پدر دانش تعلیم و تربیت تطبیقی معروف است، معتقد است که مقایسه نظام های آموزشی به چند طریق می تواند صورت گیرد و استفاده از نوع شیوه تحقیق و مطالعه بستگی به هدف دارد. او مسائل تربیتی را بیشتر از دیدگاه تاریخی و نقش عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و خصوصیات ملی مورد بررسی قرار داده است مباحث مورد بررسی تطبیقی کندل عبارتند از:

۱- حکومت و تعلیم و تربیت ۲- ایجاد امکانات آموزشی برای همگان ۳- تربیت معلم و ویژگیهای ملی و تعلیم و

تربیت ۴- مدرسه و دنیای کار و اشتغال

نکته ای که او بدان اشاره کرده است این است که : مطالعات مقایسه ای می تواند در جهت های مختلفی سوق داده شود و روشهای مورد استفاده با توجه به هدفهای اینگونه پژوهشها تعیین می گردد

سعی داشت مسائل و مشکلات سیاسی و اجتماعی را در رابطه با نوع تعلیم و تربیت جوامع تحت مطالعه اش مورد تجزیه و تحلیل و بحث قرار دهد .

به عقیده کندل به کارگیری نوع شیوه تحقیق و مطالعه به هدف تحقیق و پژوهش بستگی دارد .

اگر هدف از مطالعه بررسی آماری باشد موارد زیر مطرح خواهد شد :

۱- جمع کل هزینه آموزش و پرورش کشور

۲- هزینه آموزش و پرورش در سطوح مختلف ابتدایی ، متوسطه ، عالی

۳- هزینه کل آموزش و پرورش برحسب نوع هزینه (جاری یا سرمایه ای)

۴- هزینه سرانه یک محصل

۵- افت تحصیلی

۶- درصد افراد واجد شرایط ورود به هریک از دوره های تحصیلی

۷- تعداد آموزشگاهها

۸- نسبت تعداد دانش آموزان به معلمان

۹- تعداد کتب مورد استفاده در کتابخانه ها

اگر هدف بررسی توسعه آموزش و پرورش در رابطه با رفاه و پیشرفت جامعه باشد موارد زیر مطرح خواهد بود .

۱- درصد بیسوادی

۲- حجم صادرات و واردات

۳- درآمد سرانه افراد جامعه

۴- درصد جرایم و درجه فقر

به عقیده کندل تا زمانیکه آمار و اطلاعات دقیق و استاندارد شده و قابل مقایسه وجود نداشته باشد انجام اینگونه مطالعات امکانپذیر نیست .

به عقیده کندل مطالعات کیفی امکان پذیر است در صورتی که :

اولاً ، وسایل اندازه گیری و سنجش قابل اطمینان در دسترس باشد .

ثانیاً ، نظام های آموزش و پرورش کشورهایی مطالعه شود که از نظر هدفهای تعلیم و تربیت مشابه باشند .

ثالثاً ، وسیله سنجش و اندازه گیری تنها محدود به ارزیابی یا سنجش موفقیت های تحصیلی براساس فراگیری مطالب درسی نباشد .

بلکه تعیین و ارزیابی صحیح و دقیق حاصل نظام تعلیم و تربیت را میسر سازد .

کندل به عواملی چون ملت گرایی و خصوصیات ملی به عنوان زمینه های فرهنگی و تاریخی که در ایجاد نظام آموزش و پرورش نقش اساسی دارند توجه خاص داشت .

به اعتقاد کندل ارزش عمده پژوهشهای تطبیقی در زمینه تعلیم و تربیت عبارت است از:

الف) تجزیه و تحلیل علت‌های به وجود آورنده مسائل و معضلات تعلیم و تربیتی

ب) مقایسه تفاوت‌های موجود بین نظام‌های آموزش و پرورش کشور مورد مطالعه

روشی که کندل در اکثر مطالعات خود از آن استفاده کرد سه مرحله است :

۱-مرحله فهرست مطالب مبتنی بر توصیف و تشریح واقعیات را تحت عناوینی چون نوع سازمان ، شیوه مدیریت ، تعلیمات ابتدایی و متوسطه و تربیت معلم برای دوره های ابتدایی و متوسطه و طبقه بندی و سپس توصیف کرده است .

۲- مرحله دوم مرحله کاربرد تاریخی است به عقیده کندل این مرحله ، مرحله تعیین هویت ویژه مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی است و محقق باید به تفاوتها و عوامل بوجود آورنده مشکلات و معضلات تعلیم و تربیت که منبث از عوامل و نیروهای حاکم در جامعه است توجه نماید .

به عقیده کندل به منظور درک و ارزشیابی واقعی نظام آموزش و پرورش باید به نکات زیر توجه نماید :

الف) تاریخ و اصول و عقاید تربیتی

ب) نیروها و گرایشهایی که سازمان تعلیم و تربیت متأثر از آن است و شرایط سیاسی و اقتصادی که تعیین کننده جریان تطور و تحول نظام مذکور است .

۳- آخرین مرحله انتخاب اصلح است .

به عقیده کندل محقق یا پژوهشگری که به مطالعه نظام های آموزش و پرورش سایر کشورها می پردازد در پرتو مجموعه ارزشهایی که تحصیل می شود به یک نوع بینش فلسفی می رسد .

ارزشهایی که کندل براساس مطالعات تطبیقی خود بدان دست یافت .

۱-نظامهای آموزش و پرورش دموکراتیک بهتر از سایر نظامهای تعلیم و تربیت است . .

۲- اداره امور به شیوه مرکزی بخصوص در سازمانها ی تعلیم و تربیت مناسب نیست .

۳- غایت و هدف آموزش و پرورش سیاسی رشد و توسعه همه جانبه انسان باشد .

نیکلاس هنز

از مهمترین کتابهای او کتاب آموزش و پرورش تطبیقی و اصول سیاستهای آموزشی است.

به عقیده وی آموزش و پرورش تطبیقی به همان اندازه که با تاریخ آموزش و پرورش ارتباط دارد با فلسفه تعلیم و تربیت نیز در ارتباط است. هنز مطالعات تعلیم و تربیت تطبیقی را که صرفاً مبتنی بر اطلاعات آماری صورت گرفته باشد مورد انتقاد قرار داده و معتقد است اطلاعات آماری به تنهایی و بدون در نظر گرفتن زمینه های دیگر در مقایسه و تشریح نظام آموزش و پرورش کشور مفید نخواهد بود.

وی اعتقاد دارد که: درک جریانات داخل مدرسه بویژه از طریق مطالعه و تجزیه و تحلیل جریانهای خارج از مدرسه یعنی عوامل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و مذهبی که محیط مدرسه متأثر از آن است امکانپذیر است.

به نظر هنر قبل از مطالعه هر یک از نظامهای آموزشی و پرورشی باید به شناسایی عواملی که آن نظامها را پدید آورده اند و یا برنظامهای آموزشی مؤثر بوده اند همت گماشت. هنز استفاده از روشهای تجربی و عملی را به منظور شناخت و تشریح و مقایسه پدیده های آموزش و پرورش در جوامع مختلف منع می کند زیرا او جریان تعادل و تعاطی نظام تعلیم و تربیت را از طرفی با انسان و از سوی دیگر با نظامهای دیگر فلسفی، اخلاقی و اجتماعی بسیار پیچیده می داند که نیاز به بررسی های همه جانبه و جامعتری دارد.

هنز اعتقاد دارد که نظام آموزش و پرورش یک جامعه هم متأثر از ویژگی ملی جامعه است و هم برآن اثر می گذارد.

هاربیسون و مایرز

از پایه گذاران بررسیهای تطبیقی مبنی بر روش استقرایی و پژوهشهای آماری هستند.

کتاب مسائل مدیریت کار در کشورهای در حال رشد چارلز مایرز؛

هدف این دو محقق مقایسه برخی از شاخصهای توسعه منابع انسانی در ۷۵ کشور بود .

مایرز و هارینسون برای اندازه گیری سطح رشد نیروی انسانی از شاخصهای زیر استفاده کردند .

۱- تعداد معلمان در سطوح تحصیلی ابتدایی و متوسطه برای هر ۱۰ هزار نفر

۲- تعداد مهندسان و دانشمندان برای هر ۱۰ هزار نفر

۳- تعداد پزشکان و دندان پزشکان برای هر ۱۰ هزار نفر

۴- درصد دانش آموزان مشغول به تحصیل در مدارس ابتدایی نسبت به کل جمعیت ۵ تا ۱۴ سال .

۵- نسبت دانش آموزان دوره های اول و دوم آموزشی به تعداد بخشی از جمعیت هر کشور که به تناسب طول دوره های آموزشی در آن کشور خاص وجود دارند .

۶- درصد دانش آموزان مشغول به تحصیل در مدارس متوسطه نسبت به کل جمعیت گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ سال .

۷- درصد دانشجویان در دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی نسبت به کل جمعیت گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال

شاخص های دیگر رشد اقتصادی از نظر این دو دانشمند :

۱- میزان درآمد سرانه

۲- درصد جمعیت فعال در بخش کشاورزی

مایرز و هارینسون براساس شاخص مرکب ، کشورهای مورد مطالعه را از نظر سطح رشد و منابع انسانی به ۴ گروه تقسیم کردند .

۱- کشورهای عقب افتاده شامل ۱۷ کشور

۲- کشورهای کم رشد شامل ۱۲ کشور

۳- کشورهای نسبتاً توسعه یافته و تا حدی پیشرفته شامل ۲۱ کشور

۴- کشورهای توسعه یافته شامل ۱۶ کشور

فرمول شاخص مرکب انسانی $I=S+5T$

S: درصد دانش آموزان دوره متوسطه نسبت به کل جمعیت گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ سال

T: درصد دانشجویان دوره آموزش عالی نسبت به کل گروه سنی ۲۰ تا ۲۴

انتقادی که به روش هاربینسون و مایرز می توان وارد کرد آن است که:

۱- آنان تمام کوششهای خود را صرف یافتن الگویی کرده اند.

۲- از سوی دیگر سعی داشته اند شاخص هایی که برای توجیه متغیرهای مورد تحقیق خود انتخاب کرده بودند مناسب و معتبر جلوه دهند .

این پژوهش یکی از بررسی های جامع تطبیقی است که در سطح جهان صورت پذیرفته است و هدف از بررسی آن نیل به دو منظور بوده است .

اول ارزشیابی ۷۵ کشور براساس یک یا چند شاخص معین از نظر حدود توسعه نیروی انسانی و سپس طبقه بندی هریک از آنها در سطوح مختلف توسعه منابع انسانی .

دوم مشخص کردن اینکه آیا بین شاخص های متنوع توسعه منابع انسانی از یک طرف و شاخص های رشد اقتصادی از طرف دیگر رابطه معنی داری در این کشورها وجود دارد یا خیر .

دوره پنجم (دوره استفاده از روش های علمی و معمول در علوم اجتماعی برای آموزش و پرورش تطبیقی)

دانشمندان آموزش و پرورش تطبیقی این دوره با این اعتقاد که نظام آموزش و پرورش یکی از نهادهای اجتماعی است و در مطالعه آن باید از همان شیوه ای که در مطالعه سیر نهادهای موجود در جامعه به کار می رود بهره گرفت

اقدام به بهره برداری از تجارب تحقیقی معمول در علوم اجتماعی از جمله علم سیاست، جامعه شناسی و اقتصاد مطالعات آموزشی و پرورشی تطبیقی وارد مرحله جدیدی شد که می توان آن را دوره شکل گرایی نامید.

یکی از ویژگی های مطالعات این دوره : تاکید محققان این دوره بر مطالعه تجربی و استفاده از روشهای آماری و سرانجام سود گرفتن از روشهای استقرایی در رد یا قبول فرضیه های تحقیقی است .

دیدگاه جرج بردی

از برجسته ترین پژوهشگران این دوره جرج زداف بردی لهستانی است . بردی در رساله ای تحت عنوان گفتاری در باره روشهای آموزش و پرورش تطبیقی اشاره می کند که اولین وظیفه افرادی که به نحوی به تدریس یا تحقیق تعلیم و تربیت تطبیقی مشغولند شناخت و آگاهی به شیوه های گوناگون بررسی و مقایسه آنها با هم و بالاخره گزینش شیوه ای مناسب است. این دانشمند انتخاب روشی را که متناسب با موضوعات تحقیق باشد از نخستین وظایف محققان آموزش و پرورش تطبیقی به شمار می آورد .

بردی معتقد است که پژوهش باید بر مبنای نقشه و برنامه سنجیده باشد که ۴ مرحله دارد.

۱- مرحله توصیفی که در این مرحله پژوهنده باید به توصیف پدیده های به دست آمده از طریق تحقیق بپردازد. به طور خلاصه این مرحله یادداشت برداری از پدیده ها و مشاهدات برای نقادی در مرحله بعدی است.

۲- مرحله تفسیر، این مرحله شامل بررسی اطلاعاتی است که در مرحله اول پژوهشگر به توصیف آن پرداخته است. تحلیل اطلاعات باید مبتنی بر اصول و شیوه های مرسوم در علوم اجتماعی باشد.

۳- مرحله همجواری، در این مرحله اطلاعاتی که از مرحله یک و دو به دست آمده طبقه بندی می شود و کنار هم قرار می گیرند و چهارچوبی برای مرحله بعدی یعنی مقایسه تشابهات و تفاوت ها فراهم می کند. به عقیده بردی پژوهنده می تواند به فرضیه تحقیقی خود دست یابد.

۴- مرحله مقایسه ، در این مرحله مسأله تحقیق به طور دقیق و با توجه به جزئیات در زمینه تشابهات و تفاوت ها بررسی و مقایسه می شود و رد یا قبول فرضیه تحقیق در این مرحله امکان پذیر می باشد.

عیوب طرح بردی از دیدگاه هارولد نوآ و ماکس اکستین :

۱- قبل از مراحل توصیف و واریسی ، جمع آوری اطلاعات ضروری است و باید مشخص گردد چه نوع اطلاعاتی در زمینه تعلیم و تربیت مناسب است و چه مقدار از این اطلاعات درباره زمینه های فرهنگی سیاسی ، اقتصادی و اجتماعی باید جمع آوری شود .

۲- براساس طرح بردی پس از مراحل ۱ و ۲ یعنی مرحله همجواری است که پژوهنده می تواند نسبت به تبیین فرضیه ها یا گمانه های آزمایشی اقدام نماید بدون داشتن فرضیه تحقیق محقق در کام اطلاعات نامربوط گرفتار می شود که چیزی جز اتلاف وقت و انرژی ثمری دیگر ندارد .

یکی از مطالعات کلاسیک این دوره را فردریک ادینگ در سال ۱۹۵۸ انجام داد و درصد هزینه های آموزش و پرورش گروهی از کشورها را نسبت به کل در آمد ملی آنان مورد بررسی و مقایسه قرار داد و اعلام داشت که بین حجم کل درآمد ملی و درصدی از آن که صرف هزینه های آموزش و پرورش می شود رابطه نزدیکی وجود دارد.

مهمترین دلایل ادینگ در افزایش هزینه های تعلیم و تربیت کشورها

۱- افزایش تعداد افراد واجد شرایط مدرسه رفتن

۲- افزایش تعداد معلمان با تحصیلات بالاتر که ضرورتا با حقوق بیشتری باید به استخدام موسسات آموزشی در

۳- نیاز به ساختمانهای مجهز با وسایل پیچیده تر برای تعلیمات جدید

۴- تمرکز فعالیتهای موسسات آموزشی بعد از جنگ جهانی دوم در سراسر جهان در توسعه علوم تجربی که از

سایر رشته های علوم انسانی و اجتماعی پرخرجتر است

نتیجه همبستگی های لازم بین شاخصهای اقتصادی، اجتماعی کشورهای در حال رشد :

الف- کشورهایی که در سال ۱۹۵۰ از رشد اجتماعی مناسبی برخوردار بودند در سالهای بعد به رشد اقتصادی چشمگیری نایل آمده اند .

وجود همبستگی و رابطه مثبت بین سطح رشد اجتماعی در سال ۱۹۵۰ و توسعه اقتصادی در سال ۱۹۶۰

ب- رشد سریع اقتصادی زمینه را برای رشد اجتماعی آماده می نماید .

یکی از اصول تحقیق بویژه در تحقیقات و پژوهشهای اجتماعی، استعمال کلمات دقیق و اجتناب از به کار بردن کلمه یا مفهوم در غیر از معنای اصلی خود است.

از جالبترین این مطالعات را دانشمندی به نام رابرت جی هوینگهورست انجام داده است او بر اساس این فرضیه که صنعتی شدن منشا تغییرات اجتماعی بخصوص تحرک اجتماعی است که خود از عامل ثالثی به نام تعلیم و تربیت متأثر می شود .

به نظر هوینگهورست عوامل مؤثر در تحرک اجتماعی عبارتند از

۱. عواملی چون صنعتی شدن، میزان زاد و ولد و ساخت طبقاتی در تحرک اجتماعی مؤثر هستند.

۲. در جوامع صنعتی امکان تحرک اجتماعی و تحرک طبقه ای دشواری چندانی ندارد و تحرک طبقه ای برای افراد و

گروههای مختلف، برخلاف کشورهای غیر صنعتی نسبتاً به آسانی صورت می گیرد .

هوینگهورست تعلیم و تربیت را عاملی مؤثر در جریان صنعتی شدن و بالاخره تغییرات و تحولات اجتماعی معرفی می نماید

ویژگیهای مطالعات تطبیقی در زمینه آموزش و پرورش :

۱. اغلب پژوهشهای این دوره به صورت تجربی و با استفاده از روشهای آماری صورت گرفته است
 ۲. پژوهندگان این دوره عملاً از تجارب تحقیقی و شیوه های بررسی معمول در علوم اجتماعی از جمله سیاست، جامعه شناسی و اقتصاد به منظور تعیین پدیدههای مورد تحقیق بهره گرفته اند.
 ۳. تدوین گمانه یا وضع فرضیه تحقیقی و به معرض آزمایش گذاشتن آن را اغلب پژوهندگان این دوره انجام دادند و باعث شد که مطالعات این دوره از سایر دورهها متمایز گردد .
 ۴. توجه خاص مطالعه گران این دوره به نشان دادن شاخصها و متغیرهای مورد آزمایش به صورت کمی و محاسبه درجه وابستگی آنها نسبت به هم زمینه را برای تبیین علی پدیده های مورد تحقیق و واریسی آنها به طور نظام دار طبقه بندی روش های تحقیق در آموزش و پرورش تطبیقی
- از جمله طبقه بندیهای صورت گرفته در مورد روش های تحقیق در آموزش و پرورش تطبیقی طبقه بندی هارولد نوآ ، طبقه بندی موری توماس^۱ و طبقه بندی مشترک تیزن و آدامز^۲ است که در ادامه به آن پرداخته شده است.

الف- روش های تحقیق از نظر هارولد نوآ

نوآ با توجه به اهداف پژوهشی که ذکر نموده است (توصیف نظام های آموزشی ، فرایندها ، نتایج و بازده آموزش و پرورش ۲-کمک بح حل مسائل موسسات آموزشی ۳- روشن نمودن رابطه بین آموزش و پرورش جامعه ۴- دستیابی به دیدگاههای معتبری که می توان آنها را به بیش از یک کشور تعمیم داد) روش های تحقیق در آموزش و پرورش تطبیقی را به چهار دسته تقسیم می نماید: روش توصیفی ، روش توسعه ای ، روش رابطه یابی و روش

¹ Murray Thomas

² Theisen & Adams

- ۱- روش توصیفی: در این روش، پژوهشگر داده‌های کمی و کیفی را در خصوص نظام‌های آموزشی کشورها یا مناطق مختلف گردآوری و با طبقه‌بندی و کنار هم قرار دادن آنها، نظام‌ها را توصیف می‌کند. امروزه این گونه اطلاعات آماری را یونسکو و دفتر بین‌المللی تعلیم و تربیت در خصوص نظام‌های آموزشی جهان بصورت سالنامه یا بانک‌های اطلاعات منتشر می‌نمایند.
- ۲- روش توسعه‌ای: در این روش پژوهشگر ب دنبال تدوین و طراحی مدل یا الگویی و یا راه‌حلی جهت یک مشکل در قالب یک طرح است. به عنوان مثال می‌توان از طرح نظام آموزش متوسطه جدید ایران در دهه ۱۳۷۰ نام برد که بر اساس روش تحقیق توسعه‌ای بوده است. یا می‌توان به نظام آموزش و پرورش ژاپن در نیمه دوم قرن نوزدهم اشاره نمود که از نظام‌های آموزش و پرورش فرانسه و آلمان الگو گرفته است.
- ۳- روش رابطه‌یابی: در این روش ضمن جستجوی کشف رابطه بین متغیرهای مختلف درون نظام آموزشی، رابطه بین متغیرهای درون نظام آموزشی با عوامل خارج از نظام مورد بررسی قرار می‌گیرد. همانطوریکه قبلاً اشاره شد این روش از افکار سدلر نشأت گرفته شده است. لیکن کندل و هنز آن را توسعه و بسط داده‌اند. به عنوان مثال فردریک هاربیسن^۳ چارلز مایرز^۴ رابطه بین توسعه و رشد اقتصادی را با توسعه آموزش و پرورش در ۷۵ کشور بررسی نمودند.
- ۴- روش تعمیم^۵: هارولد نوآ بر این عقیده است که در این روش، یک نظام آموزشی مورد مطالعه قرار می‌گیرد و سپس با توجه به یافته‌ها، نظراتی کلی بیان می‌گردد که قابلیت تعمیم به یک یا چند نظام آموزشی را داشته باشد.

ب- روش‌های تحقیق از دیدگاه موری توماس

- توماس روش‌های تحقیق در مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش را به این صورت بیان نموده است: ۱- تاریخی ۶ ۲- پیمایشی ۷ ۳- روش تجربی ۸ ۴- قوم‌شناسی ۹ ۵- تحلیل محتوا ۱۰

³ Frederic Harbison

⁴ Charls Myers

⁵ Generalization Method

در ادامه هر یک از این روشها توضیح داده خواهد شد:

۱- روش تاریخی:

مطالعات تاریخی داده های گذشته را شناسایی، مکان یابی، ارزیابی و ترکیب می کند. تحقیقات تاریخی به محققان کمک می کند تا بفهمند چرا اتفاقی افتاده و تأثیر آن چه بوده است. محققان می توانند از این داده ها برای پیش بینی آینده یا درک بهتر گذشته استفاده کنند. می توانید داده هایی را برای تحقیقات تاریخی در اسناد یا آثار و مصنوعات بیابید. اینها شامل کتاب ها، آثار منتشر شده مانند روزنامه ها، مجلات، مکاتبات، اسناد مربوط به قوانین و متون قدیمی مرتبط با آموزش و پرورش جامعه مورد نظر است. گاهی اوقات محقق با افرادی که در گذشته مسئولیت اجرایی در آموزش و پرورش داشته اند مصاحبه می نماید. منابع داده های تاریخی می توانند منابع اولیه و ثانویه باشند. منابع اولیه اطلاعات یا شواهد مستقیم ارائه می دهند، در حالی که منابع ثانویه حاوی اطلاعات غیر مستقیم هستند.

- ۲- **روش پیمایشی:** در این روش محقق از افرادی مانند مدیران، معلمان، دانش آموزان، والدین و مولفین کتب درسی که در زمان تحقیق در متن فعالیتهای آموزش و پرورش قرار دارند، اطلاعات را گردآوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد داد و پاسخ سئوالات خود را بدست خواهد آورد.
- ۳- **روش تجربی:** در این روش پژوهشگر متغیر یا متغیرهایی را مورد کنترل قرار خواهد داد تا تأثیر متغیرهای دیگر را بر بازده آموزشی با دقت بیشتری اندازه گیری نماید.
- ۴- **روش قوم شناسی:** تحقیق قوم نگاری روشی کیفی است که بر درک رفتار انسان تمرکز دارد. مردم نگاران در حین یادگیری در مورد هنجارها و باورهای فرهنگی به بافت اجتماعی یک پدیده علاقه دارند. در تحقیقات قوم نگاری، محقق اغلب با افراد مورد تحقیق زندگی می کند و فرهنگ آنها را مطالعه می کند. مردم نگاران با آگاهترین افراد درباره نقشها و مسئولیت هایشان در

⁶ Historical

⁷ Survey

⁸ Experimental

⁹ Ethnography

¹⁰ Content Analysis

جامعه یا جامعه مصاحبه می‌کنند. جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها به طور همزمان انجام می‌شود، زیرا محققان مشاهدات خود را در یادداشت‌های میدانی ثبت می‌کنند. این یادداشت‌ها به عنوان داده‌های خام برای تجزیه و تحلیل آینده استفاده می‌شوند. در این روش پژوهشگر تلاش می‌نماید تا از راه مشاهده میتنی بر مشارکت، به ثبت و ضبط رفتار افراد یا نحوه برخورد آنان با نهادهای اجتماعی همچون کلاس درس، خانواده و یا سازمانهای اداری و آموزشی بپردازد. سپس این نوع برخوردها را تعبیر و تفسیر می‌نماید تا به مفهوم این برخوردها از دیدگاه فرهنگ گروه مورد مشاهده پی ببرد. به عنوان مثال می‌توان به تحقیق پوری برون فنبرنر¹¹ در خصوص مقایسه شیوه‌های کودک پروری در آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی (سابق) در سال ۱۹۷۰ نام برد. که به روش قوم‌شناسی تطبیقی انجام گرفته است.

۵- **روش تحلیل محتوا:** این روش سابقه‌ای طولانی دارد که آثار آن را می‌توان در تحلیل کتب دینی مانند انجیل و قرآن دید، اما به صورت علمی در قرن اخیر و با بررسی و تحلیل مطبوعات دنبال شده است و به حوزه‌های گوناگون علمی گسترش پیدا کرده است. این روش را مطالعه عینی، کمی و سیستماتیک فرآورده‌های ارتباطی (محتوای آشکار پیام) برای رسیدن به تفسیر پیام، تعریف کرده‌اند.

تحلیل محتوا از رویکردی خاص برای تحلیل داده‌ها برخوردار است. این رویکرد خاص عمدتاً ناشی از نحوه تلقی از موضوع تحلیل (محتوا) می‌باشد. تحلیل محتوا را تکنیکی پژوهشی برای استنباط تکرار پذیر و معتبر از داده‌ها در مورد متن آن‌ها تعریف کرده‌اند.

برنارد برلسون تحلیل محتوا را «روشی برای مطالعه عینی، کمی و سیستماتیک فرآورده‌های ارتباطی (محتوای آشکار پیام) جهت رسیدن به تفسیر» تعریف کرده است. در این تعریف بر سه واژه «عینیت»، «کمیت» و «سیستماتیک بودن» تأکید شده است. «عینیت» اشاره به این دارد که این پژوهش بر اساس قواعد، احکام و روش‌های مشخص انجام می‌گیرد. بنابر این، به منظور اجتناب از سوگیری نظر محقق در فرآیند تحقیق می‌بایست تحقیق توسط مجموعه صریح و مشخصی از قواعد هدایت شود. «نظامدار و سیستماتیک بودن» آن نیز بدین معناست که مطالعه علاوه بر روشمندی، دایره شمول و طرح محتوا یا مقوله‌ها بر طبق قواعد کاربردی ثابتی مشخص شده است. باید توجه داشت که دو شرط عینیت و نظامدار بودن، قابلیت تکرار این روش را می‌رساند، به گونه‌ای که سایر پژوهشگران نیز بتوانند با استفاده از روش‌های

¹¹ Urie Bronfenbrenne

یکسان و اطلاعات مشابه، به نتایج مشابهی برسند.

- از آن رو که هدف، تحلیل محتوای پیام‌ها در قالب عبارت‌های عددی و در نتیجه، استفاده از فنون کمی است که قابلیت این روش را افزایش می‌بخشد، باید داده‌های ما به صورت کمی (درصد و شمارش) تبدیل شود. در غیر این صورت، تحلیل محتوا نیست.
- در این روش، پژوهشگر ارتباط مستقیم با پیام‌ها دارد و تنها به سراغ محصولات ارتباطی نظیر: روزنامه‌ها، کتاب‌ها، گزارش‌ها، نظر سنجی‌ها، فیلم‌ها، سریال‌ها، نامه‌ها، خاطرات، عکس‌ها و سخنرانی‌ها می‌رود و با فرستنده پیام و انسان‌ها به طور مستقیم در ارتباط نیست. این مهم‌ترین وجه تمایز بین این روش با سایر روش‌هاست. از این رو روش مزبور روش بدون واکنش، مزاحمت و عکس‌العمل دانسته‌اند؛ چون کاری با مردم ندارد. هدف‌های اصلی آن را می‌توان در تحلیل ویژگی‌های پیام، تحلیل پیشینه‌ای پیام و تحلیل پی‌آمدهای پیام خلاصه کرد.

یکی از مهمترین انواع آن، تحلیل محتوای مقوله‌ای است که در آن ابتدا متن (انواع پیام‌ها مثل فیلم، مجله و...) مورد نظر به اجزایی تجزیه می‌گردد، سپس با تقسیم اجزا به طبقات گوناگون، فراوانی هر طبقه شمارش و درصدگیری می‌شود و در پایان آن درصدها تحلیل می‌گردند.

یکی دیگر از روشهای تحلیل محتوا هرمنوتیک^{۱۲} است. در قرون شانزدهم و هفدهم میلادی اهمیت شناخت امور از طریق حواس طرفدارانی پیدا نمود و اعتقاد به تحقیق مبتنی بر تجربه و حواس رایج گردید ولی بعد از مدتی روش اثبات‌گرایی مورد انتقاد طرفداران پست مدرنیسم قرار گرفت بطوریکه نقد اثبات‌گرایی در اوایل نیمه دوم قرن بیستم مطرح گردید و در تحقیقات روش هرمنوتیک مطرح گردید. واژه هرمنوتیک به معنی تفسیر، تاویل و فهم متون مختلف از جمله متون مذهبی و علمی است. مثلاً دیلتای اعتقاد داشت که هرمنوتیک روش کشف معنا است. و به نظر وی فهم و تاویل که همان رسیدن به نیت مولف است منوط به آشنایی بین مولف و مفسر است. بنابراین هرمنوتیک روشی است که فهم متون و چگونگی ادراک و فهم و روند آن را بررسی می‌کند. به عبارت دیگر هرمنوتیک، هنر دستیابی به فهم کامل و تمام عبارت‌های گفتاری و نوشتاری است.

ج- روش‌های تحقیق از دیدگاه تیزن و ادمز

تیزن و ادمز با بررسی مقالاتی که از سال ۱۹۵۶ تا ۱۹۸۹ در مجله آموزش و پرورش تطبیقی به چاپ رسیده است، روش‌های تحقیق به کار گرفته در این مقالات و نوشته‌ها را بررسی و چهار روش تحقیق عمده را معرفی کرده‌اند

¹² Hermenotic

: توصیفی ، تحلیلی ، ارزشیابانه و اکتشافی که در ادامه در مورد هریک توضیح داده خواهد شد.

- ۱- روش تحقیق توصیفی : در این روش پژوهشگر فقط به توصیف و بیان وضع موجود پدیده ها می پردازد و در واقع تلاش و کوشش می نماید تا تصویری صحیح از موضوع مورد مطالعه خویش ارائه نماید
- ۲- روش تحقیق تحلیلی : در این روش پژوهشگر به دنبال شناخت هر چه بهتر روابط بین متغیرها و تبیین این رابطه ها می باشد. پژوهشگر با مطالعه اجزاء یک نظام آموزش و پرورش و یا بررسی یک برنامه آموزشی تلاش می نماید تا رابطه بین کارکردها و بازده نظام آموزشی را مشخص نماید.
- ۳- روش تحقیق ارزشیابانه^{۱۳} : در این روش پژوهشگر در خصوص ارزش و قابلیت یک برنامه یا یک روش آموزشی تحقیق می نماید . تحقیق ارزشیابانه بیشتر مورد استفاده برنامه ریزان و سیاست گذاران قرار می گیرد ، زیرا وقتی می خواهند در خصوص گسترش یا حذف یک برنامه و یا ترجیح برنامه دیگر ، تصمیم بگیرند نیازمند تحقیق ارزشیابانه هستند. در این نوع تحقیق ، بعضی از جنبه های نظام آموزشی بصورت داده های کمی و برخی بصورت داده های کیفی گزارش می شود.
- ۴- روش تحقیق اکتشافی^{۱۴} : تحقیق اکتشافی به پژوهشی اطلاق می شود که برای بررسی مسئله ای مورد استفاده قرار می گیرد که به وضوح تعریف نشده یا جنبه های تصادفی دارد. معمولاً این روش را محققان برای درک بهتر مسئله موجود انجام می دهند. برای چنین تحقیقاتی، یک محقق با یک ایده کلی شروع می کند و از این تحقیق به عنوان ابزاری برای شناسایی موضوعاتی بهره می برد که می تواند کانون تحقیقات آینده باشند. در این نوع تحقیق ، ممکن است پژوهشگر ، داده ها را با هم مقایسه یا ترکیب کند تا موضوعات و مشکلاتی که نیاز به تحقیق اکتشافی یا ارزشیابانه دارند مشخص شوند. به سخن دیگر پژوهشگر به جای آنکه در جستجوی پیدا کردن روابط باشد می کوشد تا روابطی را که هنوز برای شناخت و فهم آنها تلاشی صورت نگرفته است مشخص سازد.

روش های استاندارد در مطالعات تطبیقی

ضرورت وجود پایه های تئوریک مطالعات و بررسی های مقایسه ای در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی امری

¹³ Evaluative

¹⁴ Exploratory

روشن و بدیهی است. بعضی از مولفین به جنبه های تئوریک اهمیت بیشتری می دهند و برخی دیگر شناخت روش ها را مقدم دانسته اند. در طول سال های اخیر روش های مطالعاتی زیادی در زمینه مورد بحث ما پیشنهاد شده است. مولف کتاب «مقایسه روش ها و مسائل تربیتی» این روش ها را از جهتی در پنج گروه به شرح زیر قرار می دهد:

۱- روش های آماری

۲- روش های مطلق یا انتزاعی

۳- روش های مبتنی بر سایر نظام های مطالعاتی

۴- روش های مجاورتی

۵- روش های طبقه بندی شده

۱- روش های آماری:

مقصود تحقیقاتی است که در آن ها از روش های آماری در حد وسیع و اساسی استفاده شده است، مانند روش های ژولین و روسلو. یکی از معایب روش های آماری پراکندگی آمارها و استفاده از آن ها به منظور های تبلیغاتی است که با پیشرفت های علمی در این روش این مشکل به تدریج کم می شود. به هر حال با وجود نقایص مذکور در روش های آماری مشکلات آن ها حل نشدنی است و آموزش و پرورش تطبیقی ناگزیر است از آمار به شکل های مختلف و در حد امکان استفاده کند.

۲- روش های انتزاعی یا مطلق

منظور از روش های مطلق در زمینه آموزش و پرورش تطبیقی عبارت است از شیوه هایی که تاکید آن ها بر مقایسه و آموزش و پرورش بوده و از هرگونه تعبیر تئوریک دوری می جوید. مانند روش هایی که بردی و هیلکر به کار برده اند. فرانک هیلکر هم مانند بردی برای روش های مقایسه ای چهار مرحله به شرح زیر قائل است.

الف) توصیف ب) تعبیر ج) تطبیق یا همجواری و د) مقایسه

توضیح درباره مراحل چهارگانه هیلکر کمابیش مانند توضیحاتی است که در باره مراحل چهارگانه بردی داده شد.

۳- روش های مبتنی بر سایر نظام های مطالعاتی

در سال های اخیر روش های مقایسه ای مبتنی بر سایر نظام های مطالعاتی مانند جامعه شناسی، روان شناسی اجتماعی، فلسفه، مردم شناسی فرهنگی و غیره پیشنهاد شده است که در این جا تنها دو روش جامعه شناسی و روش مربوط به علوم تاریخی را مطالعه می کنیم.

الف) روش های جامعه شناسی: هریس و سدلر در آموزش و پرورش به روش جامعه شناسی اشاره کرده اند. این دو در روش اصلاح نظام آموزشی اقتباس از فرهنگ های بیگانه را لازم می شمردند و خود را به نوعی وسیله پیش بینی با یک سری نظریه نیازمند می دانستند که به کمک آن ها بتوانند رویدادها را پیش بینی کنند.

هریس رابطه نزدیک بین جهات مختلف زندگی هر کشور و نظام آموزشی را می شناخت. وی می نویسد: تردیدی

نیست که هر ملتی نوعی انضباط و نوعی موضوع و مجرای آموزش و پرورش تعبیه کرده است تا به وسیله آن فرزندان جامعه را بر پایه عادات و رسوم و مطابق با قوانین خود آموزش دهد و بپروراند. به نظر هریس مطالعه این مباحث و رابطه آن ها پایه علم آموزش و پرورش مقایسه ای را تشکیل می دهد.

سدلر به نیروهای تعیین کنند در روش آموزش و پرورش توجه می کند و مهم ترین آن ها را حکومت کلیسا، اقتصاد، خانواده، اقلیت های ملی، تاثیرات دانشگاهی، مسائل مالی، سیاسی و غیره می داند. او نیز همانند استوارت میل بر این عقیده است که اهمیت آموزش های خارج از مدرسه به مراتب بیشتر از یادگیری های داخل مدرسه است. (آقازاده ص ۸۴) به همین مناسبت در مطالعه یک نظام آموزشی نباید تنها به بررسی موسسات آموزشی و یا مطالعه روابط موجود پرداخت.

از نیمه اول قرن بیستم علاقه به ایجاد تغییرات در نظام های آموزش توجه علمای آموزش و پرورش تطبیقی را از تاکید بر پیش بینی به سوی درک تعلیم و تربیت از راه توصیف تاریخی و سنت های فرهنگی برگرداند. افرادی که این چهارچوب تعلیم و تربیت تطبیقی را رشد داده اند اسحق لئون کندل که از اشکالات مقایسه بین فرهنگ ها و انطباق فرهنگ ها آگاه بود و بخصوص نسبت به موضوع اقتباس فرهنگی حساسیت داشت، معتقد بود که: «تجربیات طرح ها، روش ها، سازمان و تمامی جنبه های تفصیلی که یک نظام آموزش و پرورش را به وجود می آورد نمی تواند بدون هیچ تغییری مورد استفاده کشور های دیگر قرار گیرد...»

این در واقع فقط جنبه غلط کاربرد آموزش و پرورش تطبیقی را تشکیل می دهد و اهمیت سازگار ساختن را به جای شبیه ساختن به خوبی تاکید می کند. تفسیر های کندل از مسائل بر اساس تاکید بر نیروهای حاکم بر نظام آموزش است. بدین معنی که نیروهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی خصوصیات یک نظام آموزشی را بوجود می آورد. گروهی از دانشمندان در قرن اخیر بنیاد های تاریخی و اجتماعی را که نظام های گوناگون آموزش و پرورش بر آن ها استوار هستند با هدف ها و برنامه های معمول کشورها مربوط می دانستند. اهمیت نقش تحولات تاریخی و مقتضیات جغرافیایی سبب آن شد که علمای آموزش و پرورش تطبیقی در قرن اخیر از محدود کردن کار خود از جمع آوری مسائل و اطلاعات منصرف شدند و ناچار به مطالعه بنیادهای تاریخی و اجتماعی و فرهنگی همچنین نیروهای موثر در هرکشور برای ایجاد نظام های تربیتی پرداختند.

این روش جدید را می توان روش پیشگویی نامید، زیرا در این روش منظور از مطالعه تطبیقی، تقلید و به عاریت گرفتن نظام های تربیتی نیست بلکه پیشگویی نظام های تربیتی است که در یک کشور ممکن است به وجود آید. (ب) روش تاریخی: از دو روشی که برای بیان کردن پدیده ها به کار می رود یعنی جستجو برای یافتن علل تاریخی و کوشش پراگماتیست ها به منظور پیش بینی عواقب این نتیجه به اجبار به دست می آمد که در آموزش و پرورش مقایسه ای روش اول قبل از دوم بسط و توسعه می یابد.

روش تاریخی از قرن ۱۹ معمول شد و از هواخواهان روش تجزیه و تحلیل تاریخی می توان کندل را نام برد. او هدف عمده از کاربرد روش مقایسه ای در این قبیل مسائل را در تحلیل عللی نهفته می داند که پدیدآورنده آن ها

بوده اند. این علل را باید در نیروها و نگرش هایی جستجو کرد که بر سازمان اجتماعی جامعه حکمفرماست. و نیز در اوضاع سیاسی و اقتصادی خاصی که رشد و گسترش آن را تعیین می کنند. فردریک اشنايدر نیز به شیوه ای مشابه خلق و خوی ملی، نفوذ فضای جغرافیایی، فرهنگ، تاریخ، نفوذ خارجی و تحولات فرایند تعلیم و تربیت را بررسی می کند.

هوراس مان چنین نتیجه گیری می کند که تاریخ تعیین کننده اوضاع گوناگون و تفاوت هایی است که در کشورهای مختلف مشاهده کرده است. آینده کشتزار اقدام های ماست، ولی گذشته در حکم نور روشنی بخشی است که به کمک آن بهتر می توان در این کشتزار وارد شد.

برخی از صاحب نظران تمایل دارند که اطلاعات موجود را با استفاده از عوامل تعیین کنند و موثری که در زمینه تحولات تربیتی به دست می آید تعبیر نمایند.

هیلکر داده های مربوط به تحولات جدید آموزش فنی در کشورهای مختلف را به کمک چهار عامل متفاوت و متاثر از یکدیگر تعبیر می کند. این چهار عامل عبارت است از:

الف) سنت و دگرگونی

ب) سیاست و فرهنگ

ج) اقتصاد و فن

د) حکومت و جامعه

۴- روش مجاروتی

در این روش اطلاعات جمع آوری شده که به روش مطالعات جامعه شناسی تفسیر شده اند، طبقه بندی گشته و در جدول هایی در مجاور هم قرار می گیرد تا تشابهات و تفاوت های آن ها نمایان شود و برای مرحله بعد آماده گردد.

۵- روش های طبقه بندی شده

بشر به طبقه بندی مسائل علاقه مند است. و مسائل مورد مطالعه چنانچه طبقه بندی شده باشد برای فهم بشر آسانتر می شود. بنابراین برای مقایسه و درک بهتر تفاوت ها باید هر یک از مسائل مورد بررسی در آموزش و پرورش جامعه مورد نظر را طبقه بندی کرد تا تحلیل و نتیجه گیری آسانتر و بهتر باشد. مثلا جوامع را می توان از نظر فلسفه اجتماعی و آموزشی با دیدگاه روان شناسی ملت ها و غیره طبقه بندی کرد. (آقازاده ص ۸۱)

روش های نو در مطالعات تطبیقی

الف) دیجیتال، الکترونیک و فن آوری اطلاعات (I.T)؛ تمامی روش هایی که تا به این جا از آن ها صحبت شد

روش هایی قدیمی اند که در زمانی قبل از ظهور شبکه های اطلاعاتی در جهان مرسوم بوده اند. امروزه به مدد فناوری اطلاعات، در شرایطی که هر مدرسه یا دانشگاهی برای خود دارای یک سایت مستقل است و هر کس در هر زمانی از شبانه روز با سرعتی باور نکردنی حتی از خانه خود می تواند به اطلاعات یک مرکز آموزشی در جای دیگری از جهان دسترسی داشته باشد، دیگر نقش سیاحانی مانند مارکوپولو به غایت کم رنگ می نماید. امروزه مطالعات تطبیقی به جای روش های باستانی و زمان بر، گذشته می تواند در کسری از ثانیه انجام گیرد. اما همانطور که امکانات روزبه روز توسعه می یابد، یقیناً انتظارات هم افزون شده اند. به نظر می رسد امروز بهتر است اندیشمندان دانش آموزش و پرورش یا آموزش عالی تطبیقی بیش از آن که به فکر نحوه دریافت اطلاعات (که بسیار سهل الوصول است) باشند، سعی در یافتن یک چارچوب نظری برای مقایسه های منطقی تر داشته باشند. امروز بهتر است روشی را ابداع کنیم که مقایسه ای منطقی تر و مناسب تر را میسر سازد تا به ما این امکان را بدهد که نه با دنیای امروز بیگانه باشیم و نه مقلد کور و بی اندیشه آن شویم. اکنون نظام های آموزش و پرورش و آموزش عالی جهان به جای حفظ اطلاعات خود، حتی با اهداف تبلیغاتی سعی در نشر این اطلاعات دارند. لذا در یک مطالعه تطبیقی باید چارچوب نظری مقایسه کنندگان آنقدر قوی باشد که ضمن واقع بینی و نجات از دام تبلیغاتی نظام های دیگر امکان انتخاب درست را در حجم میلیونی اطلاعات به خوبی داشته باشند.

ب) فیلم های آموزشی که جنبه اطلاعاتی و گاه حتی تبلیغاتی دارند. این فیلم ها از سوی نظام های آموزش و پرورش و آموزش عالی تهیه می شوند و هدف آن ها اشاعه فرهنگ آن کشورها به سایر ممالک و نیز جذب نخبگان کشورهای دیگر است.

پ) گردهمایی های آموزشی بین المللی: در دنیای امروز هر لحظه گردهمایی های آموزشی در زمینه مطالعات تطبیقی در اقصا نقاط جهان بر پا می شود که می توان با حضور در آن ها از نزدیک با بسیاری از نظام های آموزشی آشنا شد و از تجربیات کشورهای جهان به صورت رو در رو استفاده کرد. سمینارها، سمپوزیم ها، کنگره ها، کنفرانس ها، کارگاه های آموزشی همگی فضاهایی هستند برای این گونه مطالعات. حتی در صورتی که امکان حضور در این دسته از گردهمایی ها وجود نداشته باشد، نتایج آن ها در ژورنال ها و یا بصورت آن لاین در سایت های اینترنتی موجود است. این همه امکانات امروز در اختیار پژوهش گرانی است که دسترسی آسان به مارکوپولو و سلیمان ندارند و در عین حال می خواهند از تجربیات کشورهای جهان در زمینه های آموزشی و پرورشی، چه در سطوح عمومی و یا در سطح عالی استفاده کنند و دانش خود را توسعه دهند. کامپیوتر نیز این امکان را به ما می دهد که با تولید نرم افزارهای آموزشی و تعریف نقطه نظرهای خود و سپس با انتقال اطلاعاتی در حد تنها یک دی وی دی به آن برنامه هایی را طراحی کنیم که بهترین تناسب را با وضعیت کشورمان داشته باشد.

ت) ژورنال های تخصصی بین المللی؛ این ژورنال ها که گاه به صورت آن لاین (که در بند الف شرح آن داده شد) در اختیار هستند به منظور مطالعات تطبیقی تهیه می شوند و منابع مهمی برای این مطالعات به شمار می روند.

ث) سازمان های معتبر بین المللی از جمله یونسکو؛ انتشارات دوره ای این دسته سازمان ها می تواند مبنا و ابزار مهمی برای گردآوری اطلاعات تطبیقی در زمینه های آموزش عالی به عنوان یک رشته مطالعاتی جدید و آموزش و پرورش باشد.

ج) فرصت های مطالعاتی اعضای هیئت علمی و فرستادگان کشورها برای این دسته مطالعات؛ این روش می تواند اطلاعات دسته اولی را در اختیار کشورها قرار دهد. همانطور که قسمت های قبلی (مربوط به دوره دوم مطالعات) ذکر شد شوروی برای اولین بار در زمان امپراتوری پطر کبیر به این کار دست زد. اما امروزه همین روش می تواند به صورت کاملاً علمی و بسیار پیشرفته تر از آن زمان انجام گیرد. شرط اصلی حسن انجام این روش تخصص فرستادگان است.

فصل پنجم؛ مطالعه نظام های آموزش و پرورش ژاپن و انگلستان

تاریخ تحول آموزش و پرورش ژاپن

در حدود قرن ششم میلادی ژاپنی ها با اقتباس از فرهنگ چینی و تحت تأثیر آیین کنفوسیوس و مذهب بودا مدارس به منظور تأمین نیازمندیهای گروه های مختلف اجتماعی در جامعه سنتی خود تأسیس کردند. تعلیم عقاید کنفوسیوس در مدت چندین قرن قسمت اعظم برنامه مدارس را تشکیل می داد. فعالیت های آموزشی بر محور تعلیم اخلاق، اطاعت از پدر و مادر و فرمانبرداری محض از دولت و وظیفه شناسی و نیکوکاری استوار بوده است. تربیت افرادی مطیع و فرمانبردار که در حفظ و حراست وضعیت موجود بکوشند از جمله هدفهای تعلیم و تربیت محسوب می شد.

جامعه سنتی ژاپن آن زمان به چهار گروه (طبقه) مجزا یعنی جنگجویان، بزرگان، صنعتگران و کسبه تقسیم می شد. فلسفه آموزش و پرورش متأثر از دیدگاههای اجتماعی و فلسفی کنفوسیوس بود با روی کار آمدن دولت نظامی توکوگاوا ۱۵۷۳-۱۶۰۳ نظارت بر آموزش و پرورش از مرکزیت نسبی برخوردار شد. مدارس تراگویا از نظر اداره،

تشکیلات، برنامه و هدفها دستخوش تغییرات شدند. عصر توکوگاوا به دوره حکومت فئودالها و نفوذ سامورایها معروف است و تا اواسط قرن ۱۹ ظاهر خود را حفظ کرده بودند.

آموزش و پرورش جنبه محافظه کارانه و سنتی به خود گرفته بود و افراد بر حسب اصل و نسب و تبار خانوادگی به گونه ای تربیت می شدند تا مناصب و مشاغل خانوادگی را حفظ کنند. آموزش و پرورش تحت تأثیر اریتوکراسی یعنی حکومت اشراف قرار گرفته بود. در عصر توکوگاوا برای نخستین بار نهاد آموزش و پرورش در یک بافت ملی استقرار یافت.

در سال ۱۸۶۸ امپراتور میجی حکومت فئودالها را در ژاپن برانداخت و حکومت مرکزی پراقتداری را بوجود آورد. در منشور پنج ماده ای میجی آمده است که عموم افراد باید از تعلیم و تربیت بهره مند شوند و بنیاد حکومت باید بر توسعه فرهنگ استوار باشد.

دو اصل حکومت میجی

الف) اعزام جوانان صاحب استعدادهاى درخشان به دانشگاهها و موسسات آموزش عالی خارج از کشور به منظور فراگیری علوم و فنون جدید.

ب) استخدام کارشناسان برای تربیت متخصصان ژاپنی در داخل کشور.

برای فراگرفتن فن دریانوردی و تجارت دریایی به انگلستان.

برای آموختن فنون نظامی و پزشکی به آلمان.

برای آموختن حقوق و اداره امور دولتی به فرانسه.

و برای آموختن راه و رسم تجارت خارجی به ایالات متحده اعزام شدند مدارس تراگویا به مدارس جدیدی مبدل شد و دوره تعلیمات همگانی ۴ سال اجباری اعلام شد.

در سال ۱۸۹۰ فرمان ویژه امپراتور در زمینه روشن کردن خط و مشی آموزش و پرورش در کشور صادر شد بر مبنای ترکیبی از آراء تربیتی مذهب شینتو و عقاید کنفوسیوس براساس ارزشها و سنتهای اصیل جامعه ملی چون وظیفه شناسی، فرمانبرداری کارجویی و انضباط استوار گردد.

دو وجه لازم در برنامه های درسی

۱- پرورش اخلاقی مبتنی بر فرهنگ اصیل و مطابق با روح ژاپنی

۲- کسب دانش و فنون جدید و سودمند

در سال ۱۹۰۰ تعلیمات چهارساله همگانی به صورت رایگان در سراسر کشور برقرار شد .

در سال ۱۹۰۸ تعلیمات اجباری به شش سال افزایش یافت وظیفه دایره کنترل دانش آموزان در وزارت آموزش و پرورش بررسی و هدایت افکار دانش آموزان و دانشجویان و مقابله با افکار خطرناکی اعلام شد که از سوی آموزگاران و برخی از نظریه پردازان تندرو ژاپن که دارای گرایش های مارکیستی بودند اظهار می شد .

در سال ۱۹۴۱ برنامه اصلاح مدارس ملی اعلام شد و مدارس ابتدائی و دوره تحصیلی بعد از ابتدایی به صورت یک دوره تحصیلی ۸ ساله درآمد و میزان آموزش اجباری به ۸ سال افزایش یافت .

در سال ۱۹۴۵ آموزش وطن خواهی مطرود اعلام شد و روحیه صلح طلبی مورد تشویق قرار گرفت . تمرکز زدایی در مدیریت آموزش و پرورش آغاز شد ، آموزش مختلط آغاز شد ، دروس اجتماعی جانشین آموزش اخلاق سنتی شد .

دو نکته اساسی قانون بنیادین آموزش و پرورش ژاپن در سال ۱۹۴۶ :

۱-آنکه تعلیم و تربیت از حقوق مسلم هر فرد ژاپنی است .

۲- آنکه دیگر برخلاف گذشته فرمان امپراطور نمی تواند هدفها و ماهیت آموزش و پرورش را معین کند بلکه براساس خواست مردم و از طریق نمایندگان این کار انجام شود .

در سال ۱۹۴۸ قانون شوراهای آموزش و پرورش به تصویب رسید و در هر منطقه (استان) و هر شهر شورای آموزش و پرورش تشکیل شد کنترل از مرکز تعدیل گردید و دیدگاههای مردم محل از اولویت برخوردار شد .

در سال ۱۹۴۹ قانون شوراهای آموزش و پرورش با اختیارات وسیع به تصویب قوه مقننه رسید . در سال ۱۹۵۰ آموزش همگانی از ۶ سال به ۹ سال افزایش یافت و شامل ۶ سال ابتدائی و سه سال اول متوسطه شد .

در سال ۱۹۵۱ با تصویب قانون تشویق و گسترش آموزش و پرورش صنعتی بر توسعه کانونهای آموزش حرفه ای و فنی تأکید شد .

مهمترین اقدامات شوراهای آموزش صنعتی :

۱-اصلاح محتوای دروس و شیوه های آموزشی و حرفه ای

۲- مهیا ساختن وسایل و ادوات و ساختمان کارگاهها برای تعلیمات حرفه ای

۳- تربیت معلمان و استادکاران جهت تدریس در مرکز و مدارس حرفه ای و صنعتی

۴- برقراری همکاری نزدیک در جهت توسعه مدارس فنی و حرفه ای بین صاحبان حرف و مقامات آموزشی استان و شهر .

در سال ۱۹۵۲ دولت بر اهمیت احساسات وطن خواهی متعارف از طریق آموزش تاریخ ملی و جغرافیا تأکید نمود .

در سال ۱۹۵۳ قانون بسط آموزش علوم با این هدف که حجم آموزش علوم در مدارس ابتدایی و دوره اول متوسطه افزایش یابد به تصویب رسید .

در سال ۱۹۵۷ وزارت آموزش و پرورش در پاسخ به نخستین برنامه پنج ساله اقتصادی و توسعه طرح مهیا سازی امکانات و تجهیزات لازم برای تربیت سالانه ۸۰۰۰ فارغ التحصیل در رشته علوم و فنون را به مرحله اجرا گذاشت .

در سال ۱۹۶۰ قانون توسعه مدارس عالی به صورت جونیور کالج به سبک آمریکا تصویب گردید .

در سال ۱۹۶۰ قانون شرایط استخدام دبیران ، تعداد دانش آموزان در هر کلاس در سطوح مختلف تحصیلی و صلاحیت علمی معلمان برای تدریس دروس مختلف در سطح دبیرستانها تصویب شد در سال ۱۹۶۲ قانون استفاده از کتب درسی بطور رایگان تصویب شد .

در اواخر سال ۱۹۶۶ شورای مرکزی آموزش و پرورش سندی را به عنوان تصویر آرمانی فرد ژاپنی منتشر کرد که برای دولت و ملت ژاپن مفید واقع شوند .

در سال ۱۹۷۳ قانون تعلیمات همگانی برای کودکان و نوجوانان معلول به تصویب رسید .

در سال ۱۹۷۶ قانون افزایش ساعات تدریس علوم در مدارس ابتدائی به تصویب رسید .

طرح اصلاحات نظام یافته یکی از موفق ترین و وسیعترین برنامه های دولت ژاپن در نیم قرن اخیر به شمار می آید .

ساختار اداری و هدفها و اصول کلی نظام آموزش و پرورش ژاپن

قانون شوراهای آموزش و پرورش در سالهای ۱۹۴۸ و ۱۹۴۹ الگوی جدید مدیریت آموزش و پرورش بوجود آمده طبق این قوانین مردم نواحی می توانستند اعضای شورای محلی را راسا انتخاب کنند

وظایف اعضای شورای محلی آموزش و پرورش

تعیین بودجه مدارس ۲- برنامه های آموزشی ۳- انتصاب معلمان و کارکنان آموزشی ۴- نظارت بر تعلیمات در مدارس دوره ابتدائی و اول متوسطه به عهده شورای محلی آموزش و پرورش بود

در سال ۱۹۵۶ قانون شورا های آموزش و پرورش جای خود را به قانون مربوط به سازمان و وظایف مقامات آموزش و پرورش محلی داد و بر اساس آن اعضای شورای محلی به رئیس حکومت ابالتی منصوب می شدند

اولین گام در جهت متمرکز کردن قدرت اداره آموزش و پرورش ژاپن باعث بیشتر شدن اختیارات وزارت آموزش و پرورش و نظارت بر کار شوراها ی ملی می باشد

ثمرات اداره آموزش و پرورش ژاپن به شیوه متمرکز

الف) امکانات متساوی استفاده از حق تعلیمات همگانی را برای عموم ایجاد نموده و تسهیلات آموزشی را فراهم نموده است

ب) با ارائه برنامه های تحصیلی مشابه و تعیین استانداردهای آموزشی مانع آن شده که عده ای را از حق آموزشی و پرورش محروم دارند .

ج) استفاده از شیوه متمرکز در اداره امور آموزشی و پرورش در برقراری وحدت نظام و یگانگی بین برنامه ها و در نتیجه مملکت مؤثر است .

د) هدایت دستگاه تعلیم و تربیت را در جهت خاص و معین به منظور تدارک انواع تخصصها و افراد صاحب مهارت اعمال چنین سیاسی از حیث بهره وری از منابع انسانی و مالی فزونتر بوده است .

اداره آموزش و پرورش در سه سطح متمرکز است.

۱. ملی ۲. ایالتی ۳. شهر

وزارت آموزش و پرورش ، علوم و فرهنگ به عنوان دستگاه مرکزی مسئولیت امور را در سطح ملی به عهده دارد

۱. امکانات لازم را فراهم می سازد و لوایح لازم را تدوین و تنظیم و به پارلمان تقدیم کند

۲. موازین و مقررات لازم برای تاسیس و احداث مؤسسات آموزشی استخدام کارکنان ، تشکیلات آموزشی ، محتوای دروس و نظارت بر اجرای دقیق آن

۳- اجازه تاسیس دانشگاهها ، مؤسسات آموزش عالی ، ایالتی ، محلی و خصمصبی را صادر کنند

۴- به دولتها و مقامات محلی آموزش و پرورش به تناسب نیاز آنان کمک مالی می کند و به عنوان نهاد برنامه ریز و هماهنگ کننده دستورات لازم را در جهت اصلاح سیاستهای آموزشی و پیشبرد آنها

۵- از سال ۱۹۷۰ طی مصوبه ای اداره و نظارت بر کار موسساتی چون موسسه ملی تحقیقات آموزشی، خدمات جوانان، آموزش بزرگسالان، کتابخانه و موزه ها به وزارت علوم و فرهنگ محول شد.

مهمترین شورا شورای مرکزی آموزش و پرورش می باشد

اعضای هیات آموزش و پرورش ۵ نفر است که رئیس حکومت محلی یعنی فرماندار به مدت ۴ سال انتخاب می کند

مهمترین وظایف هیات آموزش و پرورش ایالت

الف) انتخاب مدیرکل آموزش و پرورش ایالت به عنوان رئیس هیات آموزش و پرورش

ب) اداره و مدیریت موسسات آموزشی ایالت از جمله مدارس دوره متوسطه، مدارس دانش آموزان معلول و کانون های آموزش حرفه ای بجز دانشگاهها و مراکز آموزشی فوق دیپلم

ج) اداره امور مراکز تحقیقات آموزشی استان و ایالت

د) اجراء و بهبود آموزش بزرگسالان و فعالیتهای فوق برنامه جوانان و همکاری با یونسکو

ه) راهنمایی و هدایت و ارائه کمک مالی به هیاتهای آموزش و پرورش شهرهای داخل ایالت

و) اجازه انتصاب و عدل کارکنان آموزشی و اداری مدارس ابتدائی و دوره اول متوسطه

هیات آموزش و پرورش شهر متشکل از ۵ نفر است که اعضای آن را شهر دار و شورای شهر که خود منتخب مردمند برای مدت ۴ سال انتخاب می کنند.

مهمترین وظایف هیات شهر :

۱. اداره امور مدارس ابتدائی و دوره اول متوسطه شهر

۲. اداره امور مراکز پژوهشهای آموزشی شهر

۳. اشاعه فعالیتهای فرهنگی و حفظ میراث فرهنگی و همکاری با یونسکو

۴. اداره تالارهای عمومی شهر، کتابخانه ها و خانه جوانان

۵. توسعه آموزش بزرگسالان و فعالیتهای فوق برنامه جوانان

دموکراسی واقعی را حرمت گذاشتن به استقلال و ابتکار خصوصی و حکومت مردم به مردم از طریق حکومت مرکزی مقتدر که خود بر اساس رای مردم روی کار آمده است.

مقاطع و مراحل تحصیلی در ژاپن

مراحل تحصیل در ژاپن شامل:

دوره قبل از ابتدائی – دوره ابتدائی – دوره آموزش متوسطه اول و دوم و مرحله آموزش عالی

آموزش قبل از دبستان

کودکان زیر سه سال در مهد و ۳ و ۴ و ۵ ساله در کودکستان عهده دار این نوع آموزش هستند مهدکودک را مقامات رفاه اجتماعی محل دایر می کنند وظیفه اصلی مهد کودک ها پرستاری و مراقبت از کودکان و پاسخگوئی به نیازهای زیستی بهداشتی و روانشناختی آنان است عمده ترین وظایف کودکستانها فراهم کردن محیطی است که رشد ارتباطات اجتماعی و خودیاری را موجب می شود و در سال پایانی این دوره وظیفه آماده کردن کودکان برای ورود به دبستان را بر عهده دارد از جمله دلایلی که دولتمردان و برنامه ریزان آموزشی در تایید آموزش پیش از دبستان دارند کمک به مادرانی است که مجبوره کار کردن در خارج از منزل هستند.

مهمترین هدفهای آموزش پیش از دبستان

- ۱- پرورش عادات لازم جهت زندگی سالم و شاد که لازمه رشد هماهنگ جسم و روح است
- ۲- پرورش درک صحیح و تقویت نگرش درست کودکان نسبت به وقایع و رویدادهایی که در محیط زندگی اجتماعی آنان به وقع می پیوندد
- ۳- غنابخشیدن به تجارب زندگی گروهی کودکان و تقویت حس همکاری و مشارکت آنان
- ۴- هدایت و راهنمایی کودکان در فراگیری درست زبان و پرورش علایق آنان نسبت به کتب مصور و داستانهای آموزنده از طریق قصه گویی و کتابخوانی و فیلمهای آموزشی
- ۵- پرورش و تقویت حس ابتکار و کنجکاوی کودکان از طریق بازیها، نقاشی، کارهای دستی، موسیقی و سایر وسایل بخش عمده ای از آموزشهای عملی در کودکستانها و مهد کودکها کسب مهارتهای اجتماعی است

علل رشد کودکستانها و مهد کودکها در ژاپن

۱- بهبود وضع اقتصادی و درآمد خانواده ها که با پرداخت شهریه به موسسات آموزش قبل از دبستان امکان آموزش را فراهم نموده اند.

۲. دگرگونیهای اقتصادی که در چندین سال گذشته در ژاپن رخ داده و لزوم استفاده هر چه بیشتر از نیروی زنان را در امور تولیدی و خدماتی ایجاب کرده است

۳. دولتمردان و دستگاه مرکزی تعلیم و تربیت کشور به لحاظ اهمیتی که این نوع آموزشها چه برای خود کودک، خانواده و جامعه دارد بیش از گذشته هزینه اداره مراکز تعلیم و تربیت کودکان خردسال را تقبل کرده اند.

مهد کودک و کودکانها عامل مؤثری برای مشکل نابرابریهای موجود در محیط اجتماعی و فرهنگی ژاپن باشند.

۴. اکثر والدین ژاپنی که از تحصیلات همگانی و عالی برخوردارند و به اصول تعلیم و تربیت و روانشناسی آگاهی دارند ترجیح می دهند فرزند خردسال خود را به مراکز آموزشی پیش از دبستان که وسایل آموزشی و امکانات تربیتی بیشتری دارند بسپارد.

آموزش ابتدائی:

کلیه کودکان ۶ ساله در این مرحله پذیرفته می شوند دوره تعلیمات ابتدائی ۶ سال است که از ۶ سالگی آغاز و در ۱۲ سالگی پایان می یابد.

۱. پرورش روح همکاری و ایجاد و تقویت اعتماد به نفس در کودکان

۲. پرورش درک صحیح از شرایط واقعی و رسوم جاری در جامعه محلی و ملی و پرورش روح همکاری بین المللی .

۳. آشنا ساختن کودکان با مهارتهایی که در ارتباط با تهیه غذا، پوشاک و صنایع است.

۴. پرورش درک و قابلیت به کارگیری کلمات و عبارت زبان ژاپنی که در زندگی روزانه مورد نیاز است.

مهمترین اقدامات برای اصلاح هدفها و برنامه های درسی مدارس ابتدائی:

۱. تاکید بر آموزش اخلاق به منظور درک و قبول مسئولیتهای اجتماعی و کنترل نقش و خویشتن داری

۲. بالا بردن قابلیتهای اساسی دانش آموزان و خواندن، نوشتن، حساب کردن .

۳. اصلاح محتوای برنامه و گنجانیدن مطالب درباره محیط زیست در برنامه درسی دوره ابتدائی .

۴. هماهنگ کردن برنامه های درسی مدارس ابتدائی با دوره های تحصیلی بالاتر «متوسطه اول و متوسطه دوم».

۵. ایجاد عاداتهای مفید در تلفظ صحیح کلمات و آهنگ سخن گفتن و افزایش ساعات آموزش زبان ژاپنی و به کارگیری روشهای نوین تدریس.

۶. تاکید بر آموزش بر محور کسب تجارب عملی و فعالیتهای خود کودک و گسترش فعالیتهای فوق برنامه مدارس ابتدائی

۷. تفویض اختیارات بیشتر به اولیای مدارس در تعیین و تشخیص ساعات مورد لزوم برای تدریس هر یک از دروس.

مجموع کار مدارس ابتدائی در ژاپن ۲۴۰ روز در سال است.

۲۱۰ روز کلاسها و ۳۰ روز دیگر را به فعالیتهای فوق برنامه.

تنظیم برنامه درسی مدارس را شواربی به نام شورای امور تحصیلی متشکل از مدیر، ناظم و رئیس انجمن خانه و مدرسه و سه نفر از معلمان با تجربه انجام می دهند.

دروس دوره ابتدائی شامل:

زبان ژاپنی، علوم اجتماعی، ریاضیات، علوم تجربی، موسیقی، مطالعات محیط زیست، هنر و کارهای دستی، خانه داری، تربیت بدنی، تربیت اخلاقی و فعالیتهای ویژه. برنامه های آموزشی مدارس ابتدائی هر ده سال یکبار مورد تجدید نظر قرار می گیرد آخرین تجدید نظر در پانزدهم مارس ۱۹۸۹ صورت گرفت.

هدف از تاسیس مدارس اختصاصی برای کودکان معلول:

فراهم آوردن فرصتهای مناسب و امکانات ویژه برای دانش آموزان معلول و دارای نقایص عضوی و نارساییهای ذهنی و جسمی است. در آوریل سال ۱۹۷۹ آموزش معلولین ذهنی و جسمی در ژاپن برای افراد ۶ تا ۵ ساله اجباری اعلام شد.

آموزش متوسطه:

به دوره اول متوسطه و دوم متوسطه تقسیم می شود.

دوره اول آموزش متوسطه: پس از تحصیلات ابتدائی و مدت آن ۳ سال است.

اهداف تعلیمات دوره اول متوسطه:

۱. شناخت و پرورش استعدادهای متنوع دانش آموزان

۲. بالا بردن معرفت عمومی، دانش و مهارتهای عملی در دانش آموزان که مورد نیاز دنیای کار و تحصیل است.

۳. تقویت روحیه کار طلبی و کار جویی بر اساس قابلیت‌های هر یک از دانش آموزان .

۴. توسعه فعالیت‌های اجتماعی دانش آموزان در خارج از آموزشگاه به منظور تقویت بینش و قضاوت آنان در جهت انتخاب مسیر زندگی.

برنامه های درسی دوره اول متوسطه :

دوره اول متوسطه را به عنوان یکی از پر اهمیت ترین مقاطع تحصیلی به شمار می آورند.

آخرین تجدید نظر در سال ۱۹۸۹ به عمل آمد اصلاحات در زمینه برنامه درسی بر اساس مساله محوری کسب مهارت در برخورد عملی به موقعیتهای متنوع زندگی اجتماعی و شغلی ژاپن به شمار آورد .

برنامه های درسی این مقطع شامل:

۱. زبان ژاپنی ۲. دانش علوم اجتماعی، جغرافیا، تاریخ و تعلیمات مدنی ۳. ریاضیات و کاربرد رایانه در آموزش ۴. علوم ۵. موسیقی ۶. هنرهای زیبا و تزیینی ۷. بهداشت و تربیت بدنی ۸. فنون و مهارتهای شغلی و خانه داری برای دختران ۹. تربیت اخلاقی ۱۰. فعالیت‌های فوق برنامه ۱۱. دروس اختیاری « زبان خارجه و دکوراسیون، تعمیرات وسایل الکترونیکی و وسایل منزل».

پس از ۶ سال ابتدائی و سه سال اول دوره متوسطه با رعایت مقررات و شرایط ثبت نام در دوره دوم متوسطه به تحصیلات ادامه می دهد.

نوع مدرسه و وظیفه تعلیمات دوره دوم را بر عهده دارد: ۱. مدارس نیمه وقت روزانه ۲. مدارس نیمه وقت که دارای کلاس‌هایی در بعد از ظهر نیز دایر هست ۳. مدارس یا دبیرستانهایی مکاتبه ای که دانش آموزان به صورت مکاتبه ای به تحصیل اشتغال دارند .

رشته های تحصیلی شامل: رشته های عمومی، فنی، تجارت، هنر، کشاورزی، شیلات، اقتصاد خانه، صنایع محلی است.

مدت تحصیل در دبیرستانهای روزانه ۳ سال و در مدارس شبانه و مکاتبه ای بیش از ۴ سال به طول می انجامد .

هدف از تحصیلات در مرحله دوم متوسطه عبارتست از :

۱. آماده کردن دانش آموزان دبیرستانی برای ورود به دانشگاهها و مؤسسات آموزشی عالی جهت ادامه تحصیل.

۲. آماده کردن دانش آموزان برای اشتغال در بازار کار و مراکز تولیدی و صنعتی .

دانش آموزان باید ۸۰ واحد درسی را در سه سال بگذرانند .

دروس عمومی شامل موضوعات مربوط به صنایع و حرفه های متنوعی است که دانش آموزان را برای دنیای کار در بخش صنایع و مراکز تولیدی آماده می سازد.

هدفها و اصول کلی نظام آموزش و پرورش

در سال ۱۹۴۲ قانون بنیادی آموزش و پرورش

در سال ۱۹۴۷ قانون آموزش و پرورش مدرسه اس اصول کلی آموزش و پرورش را تدوین نمود .

هدفها و سیاست دستگاه تعلیم و تربیت ژاپن

هدف تربیت پرورش کامل شخصیت و کوشش در جهت رشد و سلامت روحی و جسمی افراد جامعه باشد . مردم چنان باید پرورش یابند که به عنوان سازندگان جامعه و کشوری صلح دوست به راستی و عدالت ارج نهد به ارزشهای فردی معتقد باشند .

کارجو و کار طلب بوده ، برای کار ارزش قائل شوند .

احساس مسئولیت کنند ، سرشار از روح استقلال باشند و برای صلح جهانی و رفاه و آسایش بشر از هیچ کوششی دریغ نورزند .

اصول حاکم بر آموزش و پرورش ملی براساس قانون اساسی

۱ - اصل بر خورداری از فرصتهای برابر آموزش به دور از هر گونه تبعیض

۲ - اصل آموزش و پرورش عمومی و همگانی به مدت ۹ سال (۶ سال ابتدائی و ۳ سال اول متوسطه)

۳ - اصل آموزش و پرورش مختلط

۴ - اصل ممنوعیت هرگونه تعلیمات سیاسی ، حزبی و مذهبی

۵ - اصل تدوین قوانین و موازین مقتضی

در سال ۱۹۴۸ فرمان امپراتور لغو و از ژاپنها خواسته شد در چهارچوب قانون بنیادین آموزش و پرورش ویژگیهایی چون فردگرایی ، آزادیخواهی ، صلح و مساوات طلبی را جانشین خصوصیت ملی گرایانه افراطی و اخلاقیات پدرسالارانه نمایند .

هدفهای دوگانه تصویر فرد کامل ژاپنی

- ۱- فراهم آوردن زمینه فلسفی برای تدوین اصول و هدفهای نوین آموزش و پرورش ژاپن برای نیمه دوم قرن بیستم
- ۲- نزدیک کردن دیدگاههای افراطی دوجناح محافظه کار و آزادی خواه اواخر سال ۱۹۶۶ سند تصویر فرد کامل ژاپنی منتشر شد .

الف) خصوصیات فرد آرمانی ژاپنی به عنوان یک فرد

- ۱- از آزادی برخوردار باشد و به دموکراسی یا مردم سالاری احترام گذارد .
- ۲- متکی به خود بوده ، من مستقلی داشته باشد ، که این خود از رشد متعادل قابلیتها نشأت می گیرد .
- ۳- ابتکار و اراده ی قوی داشته باشد .
- ۴- حق شناس و حرمت گذار باشد .
- ۵- مسلط بر نقش خویش باشد .

ب) ویژگی های فرد آرمانی ژاپنی به عنوان عضو خانواده

- ۱- خانه دار به صورت جایگاهی سرشار از عشق و شادی درآورد .
- ۲- خانه را برای آرامش و آسایش اعضای خانواده مهیا سازد .
- ۳- خانه را کانون تعلیم و تربیت قرار دهد .
- ۴- مهمان نواز باشد و با خانواده های دیگر پیرامون خویش معاشرت نماید .

ج) ویژگی های فرد آرمانی ژاپنی به عنوان عضو جامعه

- ۱- کارطلب و کارگزاری کتعهد باشد و اوقاتی از وقت خویش را صرف کار نماید .
- ۲- با روحیه خدمت به جامعه در بهزیستی اجتماعی مددکار باشد .
- ۳- به ارزشهای اجتماعی که در کانون اخلاق جامعه قرار دارد و احترام بگذارد .
- ۴- با نگاهی آینده نگر و نقادانه به فعالیتهای فرهنگی و تولیدی جامعه توجه داشته باشد و در بالندگی آن صمیمانه اهتمام ورزد .

د) خصوصیات فرد آرمانی ژاپنی به عنوان یک تبعه ژاپن

۱- وطنخواه باشد و عشقی جاودانه به ملت داشته باشد .

۲- به میراث فرهنگی و نمادهای ملی احترام بگذارد و در حفظ و حراست آثار و دستاوردهای گذشتگان بکوشد .

۳- مروج ویژگیها و هنجارهای عالی و ملی و بین المللی باشد .

خط مشی و سیاستهای ملل آموزش و پرورش

به کمک نهادهای مختلفی مانند کمیته های آموزش و پرورش مجالس مقننه ، کمیته های آموزش و پرورش احزاب فعال در عرصه سیاست دیوان عالی کشور ، اتحادیه معلمان ژاپن و اتحادیه های صنعتی و تجاری تصویب می شود .

کمیته آموزش و پرورش مجالس مقننه

۱- تعیین بودجه عمومی آموزش و پرورش

۲- هزینه سرانه دانش آموز

۳- ارزیابی کتب درسی در ارتباط با نیازمندیهای اقتصادی و اجتماعی جامعه

۴- حقوق معلمان

کمیته های آموزش و پرورش احزاب فعال در عرصه سیاست نقش مهمی در طراحی و تدوین سیاستهای حزب در زمینه آموزش و پرورش ملی ایفا می نمایند .

دیوان عالی کشور

بررسی قوانین آموزش و پرورش و تطبیق آن با اصول و قانون اساسی کشور بر عهده دارد . حراست از آزادی های مسلم افراد جامعه از جمله حق برخورداری از تعلیم و تربیت و پیشنهاد و حذف قوانین دست و پاگیر و تدوین و نظارت بر اجرای قوانین جدید آموزش و پرورش

اتحادیه معلمان ژاپن

طراحی آموزشهای ضمن خدمت به منظور بالا بردن دانش آموزان و تواناییهای علمی معلمان

سیاستهای جذب و نگهداری معلمان در سطح کشور

مقررات مربوط به حقوق و مزایای معلمان

تعیین معیارهای گزینش دبیران و معلمان شایسته

قانونمند کردن نظام ارزشیابی از کار معلمان

اتحادیه صنفی و تجاری

در خصوص نحوه مدیریت آموزشی

نوع تخصصها و مهارتهایی که فارغ التحصیلان دوره های مختلف تحصیلی باید کسب نمایند .

منابع مالی و اعتبارات آموزش و پرورش به عهده مقامات مرکزی ، محلی و شهرداری هاست .

اعتبارات مالی آموزش و پرورش از نظر نحوه تأمین منابع

۱- هزینه های آموزش و پرورش که دولت مرکزی تأمین می نماید . این هزینه ها معمولاً به دو نوع تقسیم می شود .

الف) هزینه های مؤسسات آموزشی که زیر نظر مقامات مرکزی وزارت آموزش و پرورش تأسیس و اداره می شوند .

ب) کمکهایی که از طرف مقامات مرکزی به مقامات محلی ، شهرداری ها و مؤسسات آموزش خصوصی و سایر مؤسسات وابسته می شود .

گرچه اغلب مدارس ابتدایی و دوره اول متوسطه را شهرداری ها تأسیس می کنند . حقوق و مزایای معلمان این مدارس از طرف مقامات محلی و دولت مرکزی تأمین و پرداخت می شود .

۲- هزینه های آموزش و پرورش که مقامات محلی و شهرداری ها تأمین می کنند .

الف) هزینه تشکیلات و سازمانها و خدمات آموزشی مقامات محلی و کمیته های آموزشی شهرداریها

ب) حقوق و مزایای معلمان شاغل در مدارس مربوط به ایالت و شهرداریها و به ویژه مدارس دوره دوم متوسطه

ج) هزینه های مربوط به تأسیس مدارس ابتدایی و دوره اول متوسطه بجز حقوق و مزایای معلمان و کارکنان

د) هزینه های مربوط به سایر مدارس مختلف وابسته به شهرداریها و تسهیلات مورد نیاز برای آموزش اجتماعی

سایر منابع مالی و اعتبارات آموزش و پرورش

۱- سرمایه گذاری مردم در تأمین هزینه های آموزش و پرورش و ایجاد مراکز آموزشی

۲- کمک شهرداریها

۳- سرمایه گذاری بخش خصوصی و صاحبان صنایع و مشاغل

۴- هدایا، موقوفات، کمکهای بلاعوض و وامهای بدون بهره، کمک تشکیلات مذهبی و کلیسا، کمک مراکز حمل و نقل شهری در جهت ارائه بلیط نیم بها، اهدای زمین و مخارج ساختمان جهت تأسیس مدارس تأمین مخارج و هزینه گردشگرهای علمی دانش آموزان

مقاطع و مراحل تحصیلی در ژاپن

مراحل تحصیل در ژاپن شامل:

دوره قبل از ابتدائی - دوره ابتدائی - دوره آموزش متوسطه اول و دوم - مرحله آموزش عالی

آموزش قبل از دبستان کودکان زیر سه سال در مهد و ۳، ۴، و ۵ در کودکانستان، مهد کودک و کودکانستان عهده دار این نوع آموزش هستند.

مهدکودک و امتحانات رفاه اجتماعی محل دایر می کنند. وظیفه اصلی مهد کودک ها پرستاری و مراقبت از کودکان و پاسخگویی به نیازهای زیستی بهداشتی و روانشناختی آنان است.

عمده ترین وظایف کودکانستانها فراهم کردن محیطی است که رشد ارتباطات اجتماعی و خودیاری ر موجب شود و در سال پایانی این دوره وظیفه آماده کردن کودکان برای ورود به دبستان است. از جمله داده هایی که دولتمردان و برنامه ریزان آموزشی در تأیید آموزش پیش از دبستان کمک به مادرانی است که مجبور به کار کردن درارج از منزل هستند.

مهمترین هدفهای آموزش و پرورش پیش از دبستان

۱- پرورش عادات لازم جهت زندگی سالم و شاد که لازمه رشد هماهنگ روح و جسم است.

۲- پرورش درک صحیح و تقویت نگرش درست کودکان نسبت به وقایع و رویدادهایی که در محیط زندگی اجتماعی آنان به وقوع می پیوندد. ۳- معنا بخشیدن به تجارب زندگی گروهی کودکان و تقویت حس همکاری و مشارکت آنان

۴- هدایت و راهنمایی کودکان در فراگیری درست زبان و پرورش علایق آنان نسبت به کتب مصور و داستانهای آموزنده از طریق قصه گویی و کتابخوانی و فیلمهای آموزشی.

۵- پرورش و تقویت حس ابتکار و کنجکاوی کودکان از طریق بازی ها، نقاشی، کارهای دستی، موسیقی و سایر وسایل

بخش عمده ی از آموزشهای عملی در کودکانستانها و مهدکودکها کسب مهارتهای اجتماعی است.

علل رشد کودکان و مهد کودک در ژاپن

۱ - بهبود وضع اقتصادی و درآمد خانواده ها که با پرداخت شهریه به موسسات آموزش قبل از دبستان امکان آموزش را فراهم نموده اند .

۲ - دگرگونیهای اقتصادی که در چندین سال گذشته در ژاپن رخ داده و لزوم استفاده هرچه بیشتر از نیروی زنان را در امور تولیدی و خدماتی ایجاب کرده است .

۳ - دولتمردان و دستگاه مرکزی تعلیم و تربیت کشور به لحاظ اهمیتی که این نوع آموزشها چه برای خود کودک ، خانواده و حامی دارد . بیش از گذشته هزینه اداره مراکز تعلیم و تربیت کودکان خردسال را تقبل کرده اند . مهدکودکها و کودکانها عامل موثری در تقویت حس همکاری اجتماعی مردم گرایی و سرانجام راه حل موثری برای مشکل نابرابریهای موجود در محیط اجتماعی و فرهنگی ژاپن باشند .

۴ - اکثر والدین ژاپنی که از تحصیلات همگانی و عالی برخوردارند و به اصول تعلیم و تربیت و روانشناسی آگاهی دارند ترجیح می دهند . فرزند خردسال خود را به مراکز آموزش پیش از دبستان که وسایل آموزشی و امکانات تربیتی بیشتری دارند بسپارند .

آموزش ابتدائی

کلیه کودکان ۶ ساله در این مرحله پذیرفته می شوند . دوره تعلیمات ابتدائی ۶ سال است . که از ۶ سالگی آغاز و در ۱۲ سالگی پایان می یابد .

هدفها و برنامه های آموزشی در دوره ابتدائی

۱ - پرورش روح همکاری و ایجاد و تقویت اعتماد به نفس در کودکان

۲ - پرورش درک صحیح از شرایط واقعی و رسوم جاری در جامعه محلی و ملی و پرورش روح همکاری بین المللی

۳ - آشنا ساختن کودکان با مهارتهایی که در ارتباط با تهیه غذا ، پوشاک ، مسکن و صنایع است .

۴ - پرورش درک و قابلیت به کارگیری کلمات و عبارت زبان ژاپنی که در زندگی روزانه مورد نیاز است .

مهمترین اقدامات برای اصلاح هدفها و برنامه های درسی مدارس ابتدائی

۱ - تأکید بر آموزش اخلاق به منظور درک و قبول مسئولیتهای اجتماعی و کنترل نفس و خویشتن داری

۲- بالا بردن قابلیت‌های اساسی دانش آموزان و خواندن، نوشتن، حساب کردن

۳- اصلاح محتوای برنامه و گنجانیدن مطالب درباره محیط زیست در برنامه درسی دوره ابتدائی

۴- هماهنگ کردن برنامه های درسی مدارس ابتدائی با دوره های تحصیلی بالاتر (متوسطه اول و متوسطه دوم)

۵- ایجاد عاداتی مفید در تلفظ صحیح کلمات و آهنگ سخن گفتن و افزایش ساعات آموزش زبان ژاپنی و به کارگیری روشهای نوین تدریس

تربیت معلم و دانشنامه معلمی

معلمان از میان افراد با صلاحیت از نظر اخلاقی، شخصیت و دانش انتخاب می شوند. جامعه ژاپن معلم را مظهر تقوا و فضایل اخلاقی و کمالات انسانی دانسته. او را سن سی یعنی فردی قابل احترام که از نظر دانش و اخلاق از دیگران برتر است می نامند.

حداقل تحصیلات دانشگاهی برای معلمان کودکانها و دوره ابتدائی ۴ سال است. فارغ التحصیلان دوره لیسانس گواهینامه معلمی دریافت می کنند که اعتبار آن مادام العمر است.

گزینش و استخدام معلمان

نخستین شرط داشتن گواهینامه معلمی است. پس در امتحان تعیین صلاحیت حرفه ای که هیأت آموزش و پرورش ایالت و شهرداری ها عمل می آورند شرکت نمایند.

آزمون تعیین صلاحیت حرفه ای معلمان شامل مصاحبه، آزمون کتبی و شفاهی از اطلاعات عمومی داوطلب و شایستگیهای حرفه ای وی در زمینه روشهای تدریس است.

حقوق و تسهیلات فرهنگی و رفاهی

حقوق معلمان مدارس دولتی براساس دو عامل تحصیلات و سابقه خدمت

هر دو سال یکبار معلمان از ارتقاء پایه برخوردار می شوند. به معلمان شایسته ارتقاء اضافی نیز داده می شود. علاوه بر حقوق ماهانه به کلیه معلمان کمکهای غیرنقدی (بن) کمکهای از جمله کمک به عامله، کمک هزینه تطبیق با زندگی، کمک هزینه مسکن، کمک ایاب و ذهاب و پاداش

هر سال سه بار پاداش معادل ۵/۳ برابر حقوق ماهانه

مزایای کوتاه مدت شامل هزینه های بهداشتی و زایمان ، وامهای اضطراری و غیره

مزایای بلند مدت شامل مقرری سالانه بازنشستگی و مقرری از کار افتادگی

مهمترین برنامه ها جهت ارتقاء کیفیت مراکز تربیت معلم

۱- فراهم سازی تسهیلات بیشتر و شرایط بهتر برای آموزش معلمان مقاطع مختلف تحصیلی

۲- به منظور انتخاب معلمان واجد شرایط یک دوره یکساله آزمایشی برای معلمان که تازه استخدام شده اند .

۳- تأسیس موسساتی در ردیف مدارس عالی جهت آموزشهای ضمن خدمت معلمان و مطالعات پیشرفته در زمینه آموزش و پرورش

۴- حقوق معلمان با توجه به کاری که انجام می دهند باید در سطح بالاتری نسبت به حقوق کارکنان سایر مشاغل باشد . تا افراد زبده تر و صالحتری را جذب حرفه معلمی نمود .

۵- اتحادیه های صنفی معلمان باید در بالا بردن دانش و تواناییهای علمی معلمان کوشا باشند .

۶- در گزینش دانشجو برای حرفه معلمی و همچنین در انتصاب آنان دقت بیشتری گردد و از معیار گزینش دقیقتری بهره گرفته شود .

حداکثر تراکم دانش آموز ۴ نفر و در برابر هر معلم ۱۹/۲ دانش آموز در مدارس ابتدائی

۱۵/۶ در دوره اول متوسطه ۱۳/۸ در دوره دوم متوسطه وجود دارد . برای مدارس نابینایان ۱/۲ - ناشنوایان ۱/۴ و مدارس معلولین ۱/۷ بوده است .

مهمترین وظایف مدیران مدرسه :

۱- نظارت بر اجرای صحیح برنامه های روزانه مدرسه

۲- تصمیم درباره ایام ویژه تعطیلات مدارس

۳- گزارش وضعیت روحی و جسمی دانش آموزان به مقامات ذی ربط

۴ - تعیین حدود تنبیهات برای دانش آموزان بی انضباط

۵ - دادن مجوز به دانش آموزان برای تغییر مدارس خود

۶ - تصویب برنامه آموزش بهداشتی در مدرسه

۷ - استخدام و انفصال خدمت کارکنان آموزشی و اداری مدرسه و گزارش آن به هیأت آموزشی منطقه

۸ - اجازه و تأیید برنامه گردش علمی دانش آموزان

۹ - دادن اجازه استفاده از امکانات مدرسه به سایرین به ویژه اهالی محل برای مقاصد غیر آموزشی

وظایف معاون مدرسه :

در مدارس اول و دوم متوسطه معاونین مدارس علاوه بر انجام وظایف اداری خود به کار تدریس نیز اشتغال دارند . در مدارس ابتدائی به علت اشتغال زیاد تمام وقت کاری خود را اختصاص به حل و فصل مسائل مربوط به مدرسه می دهد . اصولاً معاونین در مدارس هماهنگ کننده امور هستند .

دو اصل مدیریت مدارس ژاپن :

۱ - عقلایی عمل کردن

۲ - دموکراتیزه کردن

برای تحقق اصل اول (عقلایی عمل کردن) سعی بر آن است که مسئولیتهای انجام امور در داخل مدرسه را به افراد صاحب صلاحیت واگذار نمایند و صاحبان تخصص و مهارت را در حل و فصل امور مدرسه به همکاری دعوت کنند . توجه به اصل دوم موجب می شود که وظایف در داخل مدرسه به گونه ای عادلانه توزیع شود و به هر کدام از افراد کادر آموزشی و اداری مدرسه وظایفی بر حسب تواناییهای جسمی و روحی ، تفاوت جنسیت ، سن ، تجربه و امکانات آموزشی که در اختیار دارند محول گردد .

شرایط احراز شغل مدیریت و معاونت مدارس

تحت نام آزمون تعیین صلاحیت حرفه ای مدیران و معاونان مدارس

۱ - دارا بودن حداقل ۵۰ سال سن برای تصدی پست معاونت مدارس و ۵۴ سال سن برای مدیریت مدارس (ابتدایی و متوسطه)

۲- دارا بودن حداقل ۲۰ سال تجربه موفق آموزشی برای مدیران و ۱۵ سال برای تصدی شغل معاونت مدارس

۳- دارا بودن تألیفات و آثار علمی و تربیتی قابل قبول

۴- دارا بودن تحصیلات دانشگاهی (حداقل ۴ سال تحصیلات دوره لیسانس)

برنامه های آموزشی مدیران و معاونان مدارس

۱- کاربرد رایانه در آموزش و پرورش

۲- هدفهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی تعلیم و تربیت

۳- اصول مدیریت نوین آموزشی

۴- مبانی برنامه ریزی درسی و آموزشی

۵- آموزش و پرورش و دنیای کار

۶- روانشناسی مدرسه

۷- جایگاه علوم و فنون در برنامه ریزی درسی مدارس

۸- آینده نگری و آموزش و پرورش

۹- کاربرد تکنولوژی آموزشی در اداره امور مدارس

۱۰- منابع مالی و تأمین نیازمندیهای مالی مدارس

۱۱- شیوه های مشارکت مردم در اداره و تأمین هزینه های آموزش و پرورش

پنج وظیفه و نقش اصلی مدیران و معاونان مدارس

۱- الهام دهنده

۲- تجهیز کننده

۳- آموزش دهنده

۴ - جهت دهنده

۵ - سازمن دهنده

دو نوع کتاب درسی برای دوره های تحصیلی در ژاپن منتشر می شود . اولین نوع را کارشناسان وزارت آموزش و پرورش تألیف می کنند . این نوع کتب را حدود ۹۸۰ عنوان است تدریس کنند . نوع دیگر کتب درسی را شرکتها و ناشران خصوصی تألیف و منتشر می نمایند . این قبیل کتب باید در ابتدا مورد تأیید وزارت آموزش و پرورش قرار گیرد .

وسایل کمک آموزشی و تجهیزات تکنولوژی آموزشی :

استاندارد وسایل کمک آموزشی برای علوم و ریاضیات در مدارس ابتدایی و متوسطه با قانون ارتقاء آموزش علوم تعیین شده است . استاندارد استفاده از وسایل کمک آموزشی در کانونهای آموزش حرفه ای و فنی را قانون ارتقاء آموزش حرفه ای تعیین کرده است .

علت (اهداف) به اجرا در آمدن برنامه تغذیه دانش آموزان در مدارس :

۱ - آشنا کردن دانش آموزان با مسائل مربوط به تغذیه و پرورش عادات مناسب غذاخوردن

۲ - برقراری مناسبات اجتماعی ، پرورش عادات معاشرت از طریق نشستن پشت میز غذا و فراگرفتن شیوه های درست غذا خوردن از یکدیگر

۳ - کمک به رشد جسمانی دانش آموزان از طریق تغذیه مناسب سال تحصیلی

سال تحصیلی از اول آوریل ۱۲ فروردین شروع می شود و تا ۳۱ مارس سال بعد به طول می انجامد و منطبق بر سال مالی است . سال تحصیلی مدارس ابتدایی از سه ترم تشکیل می شود .

از اول آوریل تا جولای (فروردین - تیر)

از سپتامبر تا دسامبر (شهریور - آذر)

از ژانویه تا مارس (دی - اسفند)

تعطیلات مدارس

از تعطیلات تابستانی و زمستانی که همزمان با آغاز سال تحصیلی شروع می گردد . و تعطیلات بهاره که پس از پایان تحصیلات سالانه صورت می گیرد . تعطیلات تابستانی برای اغلب مدارس ابتدایی و دوره اول متوسطه از اواخر جولای شروع می گردد و در اواخر آگوست به اتمام می رسد.

اهداف آموزش عالی

الف : تربیت متصدیان مشغلی که نیاز به تحصیلات دانشگاهی دارند . مانند مدیران ، محققان ، معلمان ، پزشکان ، مهندسان

ب : کمک به پیشرفت علوم و فنون از طریق انجام پژوهشهای کاربردی و بنیادین

ج : ترویج و تعمیم علوم و فنون و اشاعه فرهنگ ، ادب و هنر

موسسات آموزش عالی

۱ - کالج های فوق دیپلم

۲ - مدارس عالی فنی یا دانشکده های فنی

۳ - دانشگاه ها

۴ - مدارس خاص کارآموزی

۵ - موسسات متفرقه که آموزشهای پیشرفته و تخصصی ارائه می دهند .

کالج های فوق دیپلم :

دانشجویان را در رشته های میان تخصصی برای دنیای کار و حرفه آماده می کنند . داشتن گواهینامه پایان تحصیلات دوره متوسطه شرط ضروری برای ورود به این موسسات است و به صورت تمام وقت نیمه وقت و مکاتبه ای انجام می شود . ۲ تا ۳ سال به طول می انجامد .

مدارس عالی فنی یا دانشکده فنی :

دانشجویان خود را براساس آزمون پیشرفت تحصیلی از میان فارغ التحصیلان دوره اول متوسطه گزینش می نمایند . مدت تحصیل ۵ تا ۶ سال است و هدف آنها تربیت تکنسین ها مهندسان و متخصصان حرفه ای است .

دانشگاهها :

معتبرترین موسسات آموزش عالی در ژاپن دانشگاه ها هستند . دانشجویان در این مراکز از طریق آموزش و پژوهش ، مهارتهای ذهنی و عملی جهت ورود به دنیای کار و اشتغال را کسب می نمایند . پس از طی چهار سال تحصیل به اخذ درجه لیسانس نایل می آیند .

دانشگاههای موجود در ژاپن :

براساس قدمت ، هدفها ، سازمان و تشکیلات دانشجویی

۱ - دانشگاههای که به موسسات عالی جامعه ملی معروفند . مانند توکیو ، کیوتو ، توهوکو ، کیوشو ، هوکایدو ، اوزاکا ، ناگویا و هیروشیما

۲ - مجتمع های دانشگاهی

مانند مجتمع دانشگاهی کوبی و جی با

۳ - دانشگاه هایی که در آنها یک رشته از تحصیلات تخصصی در سطح عالی دایر است . مانند دانشگاه علوم اجتماعی هیتوتسو با شیء موسسه تکنولوژی توکیو دانشگاه زبانهای خارجی توکیو دانشگاه هنرهای زیبا و موسیقی توکیو

۴ - دانشگاه های خصوصی

بزرگترین دانشگاه از این نوع دانشگاه ناهون نام دارد . دانشگاه بین المللی مسیحیت ، دانشگاه تاماگوا و دانشگاه بودایی تالی سو

۵ - دانشگاه زنان

که فقط دختران و زنان می توانند در این موسسات به تحصیل پردازند . در این زمینه علوم انسانی و اقتصاد خانه و برخی از آنها آموزشهای حرفه ای و تخصصی چون داروسازی ، طب و پرستاری . دانشگاهی چون نارا و دانشگاه ناهون

۶ - دانشگاه های تربیت معلم

۷ - دانشگاه آزاد دانشگاه آموزش از راه دور

دانشگاه آزاد ژاپن در سال ۱۹۸۳ تأسیس شد .

مطالب درسی را به صورت جزواتی از طریق پست و یا به صورت کاست و نوار ویدئویی درسی که از طریق برنامه های تلویزیونی در استودیوی خود دانشگاه دانشجو مسئول توسعه و تکمیل معلومات و تنظیم کار خود است .

۸ - دانشگاه سازمان ملل

وابسته به سازمان ملل است و سازمان مرکزی آن همچون شورا و دواير مدیریت و اداری آن در شهر توکیو قرار دارد . برای اولین بار توسط دبیرکل سازمان ملل آقای اوتافت در سال ۱۹۶۹ ارائه شد .

هدف دانشگاه سازمان ملل تشویق و حمایت در سطح جهانی از دانشگاه های موجود و مراکز تحقیقاتی در جهت پیشرفت و نوکردن برنامه های آنها نقش عمده این دانشگاه انتشار علوم و تشویق مراکز دانشگاهی برای مبادله استاد و دانشجو

انتخاب برنامه های درسی را شورای دانشگاه با توجه به تحقیقات علمی درباره مسائل و مشکلات جهانی در زمینه زندگی ، تویعه ، پیشرفت و بهبود شرایط زیستی انسان به عهده دارد .

مدارس خاص کارآموزی :

در سال ۱۹۷۶ تأسیس شدند . برای بالا بردن سطح مهارت حرفه ای وقتی داوطلبان برنامه های منظمی را ارائه می دهند .

دوره تحصیلات در این مدارس به سه گروه تقسیم می شوند :

دوره اول : معادل تحصیلات دوره دوم متوسطه است .

دوره دوم : تحصیلات پیشرفته را ارائه می دهند و فارغ التحصیلان دوره دوم متوسطه را می پذیرند .

دوره سوم : شامل تحصیلات عمومی و فراگیر است . و بیشتر افرادی که می خواهند دوره های خاص حرفه آموزی را فراگیرند در این دوره ثبت نام می کنند .

موسسات متفرقه

مراکزی هستند که آموزشهای کوتاه مدت تخصصی و پیشرفته متنوعی را ارائه می دهند و برای سالمندان و جوانان برنامه های تحصیلی را در سطح متوسطه و عالی مهیا می کنند .

عمده ترین برنامه های این موسسات دوره های آمادگی برای داوطلبان ورود به دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ژاپن است و فنونی از جمله دوخت و دوز لباس آشپزی ، کتابداری ، طراحی ، زبان خارجه ، رانندگی ، تعمیرات اتومبیل

جایگاه تحقیق در دانشگاه

مراکزی مانند مرکز بررسیهای کیهانی و موسسه علوم فضایی و فضانوردی آزمایشگاه ملی تحقیقات انرژی اتمی و فیزیک واقع در شهر تسوگویا که وابسته به وزارت آموزش و پرورش هستند .

موسسه علوم فضایی و فضانوردی وابسته به دانشگاه توکیو ، اولین قمر مصنوعی کشور ژاپن را در ۱۱ فوریه ۱۹۷۰ این موسسه در مدار زمین قرار دارد . یکی از ویژگیهای نظام تعلیمات عالی در ژاپن اهمیتی است که این کشور برای تحقیق قائل شده است .

تحقیقات علمی و کاربردی در ژاپن سه مرحله را پس از جنگ جهانی دوم طی کرده است .

۱) دوره اول از سال ۱۹۶۱ تا ۱۹۷۵ به طول انجامید . تحقیقات علمی به منظور جدی تکنولوژی خارجی انجام گرفت .

۲) دوره دوم که عصر توسعه تکنولوژی ژاپن نامیده شد و از ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۵ به طول انجامید . تلاش بر این بوده تا با انجام پژوهشهای کاربردی سطح تولید و کیفیت آن را بالا ببرند .

۳- دوره سوم که از سال ۱۹۸۵ آغاز شده و تا پایان این قرن ادامه دارد بر سه اصل و هدف استوار است .

الف) کوشش در جهت توسعه فنون و علوم و دستیابی به تکنولوژی مدرن به منظور فراهم کردن شرایط زندگی بهتر برای ملت ژاپن و سایر ملل جهان در عصر فرا صنعتی.

ب) کوشش در جهت شناخت مسائل اجتماعی و انسانی ژاپن و سایر جوامع و ارائه راه حلها و چاره جوئیها به منظور از میان برداشتن این معضلات.

ج) تلاش در جهت سالم سازی محیط زیست بشر و تامین انرژی از سایر منابع طبیعی .

شرایط گزینش دانشجو:

دانشگاهها و کالج های فوق دیپلم دانشجویان خود را از بین فارغ التحصیلان دوره دوم متوسطه بر اساس امتحانات سراسری پیشرفت تحصیلی انتخاب می کنند .

این آزمون را مرکز ملی امتحانات ورودی دانشگاهها در سطح ملی منطقه ای و برای دانشگاههای خصوصی به عمل می آورند «تا سال ۱۹۷۹» .

از سال ۱۹۸۷ گزینش دانشجوی بر اساس معیارهای جدید صورت پذیرفت و یک آزمون عمومی برای همه دانشگاههای ملی، محلی و خصوصی تدوین شد به عنوان مرحله گزینش.

مرحله دوم امتحانات بر اساس علایق و استعداد دانشجویان و شعب تخصص دایر در آن موسسه را به عمل می آورند به اضافه نمرات درسی داوطلب در دوره متوسطه و توصیه های مدیر مدرسه مشخص می شود .

دانشجویان خارجی .

دلایل عدم توفیق دانشگاههای ژاپن در پذیرش دانشجویان خارجی :

۱. پیچیدگی زبان ژاپنی که فراگیری آن برای دانشجویان دیگر مشکل است .

۲. محدودیت پذیرش و گنجایش موسسات آموزشی عالی .

۳. پیروی از سیاست اعزام کارشناس و متخصصان فنی از ژاپن به کشورهای در حال رشد برای تربیت کادر فنی مورد نیاز این کشور ها به علت گرانی شهریه دانشگاهها بویژه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی خصوصی و بالا بودن هزینه مسکن و غذا دانشجویان در اکثر موارد مجبورند ساعاتی از وقت خود را به کار مشغول شوند .

افزایش ارزش برابری ین در مقابل ارزش پول سایر کشورها عرصه را بر دانشجویان خارجی در این کشور تنگ کرده است . بعضی از خانواده های ژاپنی برای کاستن از این مشکلات وسایل مورد نیاز دانشجویان را در ابتدای ورود به کشور به عنوان هدیه به آنان می دهند .

دولت نیز میزان کمک به دانشجویان خارجی را با افزایش بررسیها و در اختیار گذاشتن مسکن دانشجویی و اختصاص دادن تعدادی از اتاقهای واحدهای مسکونی کارگران را به آنان افزایش داده است .

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و ارتقاء به کلاس بالاتر :

دوره تعلیمات اجباری که ۹ سال به طول می انجامد برای ورود به مدارس دوره دوم متوسطه لازم است دانش آموزان از عهده آزمون ورودی که آموزش و پرورش ایالت و محل برگزار می کند .

شرط ورود به موسسات آموزش عالی و دانشگاهها توفیق در امتحانات ورودی سراسری است .

آزمون ورودی تعیین صلاحیت دانشجو به منظور انتخاب گروهی از دانش آموزان که در دوره دوم متوسطه مشغول به تحصیل بوده اند استفاده شده است .

هدف از تحقیقات آموزشی در ژاپن ،کشف حقیقتهای تازه «نوآوری» و استفاده از آن در حل مسائل عمده آموزش و پرورش است .

با این هدف که گرهی از معضلات آموزشی و اجتماعی بگشاید و موجبات حل مشکل و افزایش اطلاع و درک درباره معضلات آموزش و پرورش.

مدرسه به عنوان یک واحد اجتماعی .

مهمترین مراکز تحقیقات آموزشی ژاپن :

۱.مرکز ملی آزمون ورودی دانشگاهها .

۲.مرکز ملی آموزش و پرورش زنان.

۳.مرکز یادواره المپیک جوانان.

۴.موسسه ملی پژوهشهای مربوط به زبانشناسی.

۵.مراکز تحقیقاتی ستادی وزارت آموزش و پرورش .

۶.موسسات تحقیقات آموزشی دانشگاهی مستقر در دانشکده های علوم تربیتی .

۷.مراکز تحقیقاتی استان در زمینه کارورزیها .

۸.مراکز تحقیقاتی مربوط جامعه دانش آموختگان.

در سال ۱۹۷۶ وزارت آموزش و پرورش به تاسیس مدارس تحقیق و توسعه اقدام نمود .

هر مدرسه تحقیق و توسعه دارای یک کمیته هفت و هشت نفری آموزش فنی و حرفه ای .

از دوره اول متوسطه به صورت آموختن مهارت‌های **یدی** آغاز می شود.

در مرحله دوم متوسطه به صورت مجموعه دروس تخصصی ،شاخه و زمینه حرفه ای دانش آموز را مشخص می کند.آموزش عملی $\frac{2}{3}$ حجم برنامه را در بر می گیرد.

از آنجا که توسعه کانونهای آموزشی فنی و حرفه ای به عنوان عامل اساسی در توسعه صنایع و اقتصاد مورد توجه بوده است .

اقدامات وزارت آموزش و پرورش برای جذب بیشتر دانش آموزان مستعد و ترغیب و تشویق آنان به تحصیل در رشته های فنی و حرفه ای مستعد و ترغیب و تشویق آنان به تحصیل در رشته های فنی و حرفه ای .

الف) برنامه درسی مورد تجدید نظر قرار گرفت و دروس جدیدی از جمله الکترو مکانیک و بیوتکنولوژی گنجانده شد.

ب) برای توسعه مدارس ویژه کار آموزی و مدارس حرفه ای و فنی جامع که مجهز به وسایل و ادوات مدرن بود با سرمایه گذاری دولت و مشارکت صاحبان صنایع .

ج) شمار بیشتری از موسسات حرفه آموزی برای تربیت مربیان و مدرسان حرفه ای و فنی در مراکز آموزش عالی ایجاد گردید.

مهمترین موسسات تربیت نیروی کار برای بخش صنایع و تجارب ژاپن مدارس ویژه کار آموزی هستند.

قانون آموزش حرفه ای در سال ۱۹۸۵ به قانون توسعه منابع انسانی تغییر نام داد.

آموزش اجتماعی:

به مجموعه فعالیتهای سازمان یافته آموزشی اطلاق می شود که شامل:

تربیت بدنی، تفریحات سالم و برخی از فعالیتهای فوق برنامه است که برای بزرگسالان و جوانان در نظر گرفته شده است .

از مراکزی که آموزشهای اجتماعی را ارائه می دهند: خانه جوانان، مراکز کودکان، مرکز آموزش زنان، موزه ها، کتابخانه ها خانه شهروندان و تالار های عمومی شهر.

۱. خانه های عمومی شهروندان با تالار شهر را شهرداریها اداره می کنند که در آنها کلاسهای موسیقی، هنر آموزی و کارهای دستی، جلسات سخنرانی، نمایشگاههای کوچک هنری و صنعتی برگزار می شود.

۲. موزه ها : در غنا بخشیدن به فرهنگ عمومی جامعه و نشان دادن سیر تحول دستاوردهای علمی وقتی گذشتگان نقش مهمی را ایفا نموده اند .

موزه ها در ژاپن به موزه های عمومی، تاریخ، هنر، علوم، جانور شناسی، نباتات و گیاهان تزئینی، حیوانات دریایی و موزه علوم و فنون .

۳. کتابخانه های عمومی: به عنوان مراکز یادگیری وظیفه تهیه و ارائه کتب و نشریات را به افراد جهت بهره گیری شخصی و ارتقاء فرهنگ عمومی بر عهده دارند.

نگهداری اسناد تاریخی منطقه، اسناد دولتی، نوارهای موسیقی سنتی، فیلمهای سینمایی، برگزاری کلاسهای هنر آموزی و صنایع دستی از وظایف این مراکز است .

۴. **خانه جوانان:** هدف از تاسیس این خانه ها و کانونهای تربیتی سامان بخشیدن به گذراندن اوقات فراقت نوجوانان بویژه طی دوره تعطیلات مدارس است .

مرکز کودکان: با این هدف تاسیس شده اند که تسهیلات آموزشی و فرهنگی خاص را برای کودکان و دانش آموزان سنین تعلیمات همگانی دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه فراهم آوردند.

برنامه های این موسسات آشنایی با طبیعت، اردوهای تفریحی و زینتی، کارهای دستی، فراگیری برخی از فعالیت های مفید اجتماعی مانند تربیت گل حفاظت از محیط زیست، آئین دوستی و دوستیابی، خود نظمی و مشارکت و احساس مسئولیت در حل و فصل مسائل جمعی را در خود پیروانند.

۶. **مراکز آموزشی زنان:** بالا بردن معلومات و سطح فرهنگ و تواناییهای زنان است.

مهمترین آنها عبارتند از:

آموزش فنون خیاطی، آرایشگری، گلدوزی، موسیقی، نقاشی، گل آرایی و مینیاتور، طراحی لباس.

آموزش بزرگسالان و آموزش و پرورش غیر رسمی :

افزایش اوقات فراغت، بهبود وضع اقتصادی، طولانی شدن عمر متوسط مردم و پیشرفت در علوم و تکنولوژی .

دو نوع آموزش غیر رسمی در ژاپن وجود دارد :

یکی از طریق آموزش در مدارس صورت می گیرد و دیگری از طریق برگزاری سمینار ها و تشکیل کارگاههای تحقق می یابد .

تربیت جسمانی یکی از اهداف ملی تعلیم و تربیت است .

علاوه بر ورزشهای سنتی چون سومو یا کشتی ژاپنی، کندو یا شمشیر بازی و کیودو و یا کمان گیری.

به ورزشهای متداول و نوین دیگری از جمله دو میدانی، بیس بال، راگبی، کوهنوردی، قایقرانی، کشتی فرنگی، فوتبال و ...

نقش آموزش و پرورش در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فنی در ژاپن.

از آغاز دوره میجی به آموزش و پرورش به عنوان عامل مهم برای نوسازی کشور توجه شد در منشور پنج ماده ی میجی تاکید بر آن شده که گسترش آموزش و پرورش و ارتقاء فرهنگ عموم آماده جامعه از جمله شرایط اساسی اعتلای بهره وری به شمار می رود.

دو اقدام اساسی برای ورود به دنیای پر رقابت صنعتی غرب :

الف) اعزام جوانان صاحب استعداد های درخشان به دانشگاهها و مراکز علمی خارج از کشور برای فرا گرفتن فن دریا نوردی و تجارت دریایی به انگلستان آموختن فنون نظامی و پزشکی آلمان آموختن حقوق و اداره امور دولتی به فرانسه و فراگرفتن راه و رسم تجارت خارجی، خدمات کشاورزی و اطلاع از نظامهای آموزشی حرفه ای وقتی به ایالت متحده آمریکا .

ب) بهره گیری از تجارب و اندوخته های فنی و علمی از طریق استخدام متخصصان خارجی برای ارائه خدمات به ژاپنیا و تربیت کارشناسان ژاپنی در داخل کشور از آلمانیها خواسته شد تا دانشگاهها و مدارس پزشکی جدید را ساماندهی کنند آمریکاییها به طراحی نظام آموزشی ابتدایی و متوسطه جدید و مکانیزه کردن کشاورزی و اصلاحات در زمینه خدمات پستی .

کارشناسان انگلیسی در زمینه توسعه راه آهن، تلگراف، نیروی دریایی و کشتی سازی به کار مشغول شوند فرانسویها تجارب خویش را در جهت آموزش نظامیان و احداث مراکز صنعتی نظامی در اختیار گذارند.

و نقاشان، مجسمه سازان و معماران ایتالیایی در ایجاد مدارس هنر و شناساندن رموز هنر و معماری غرب به هنر مندان ژاپنی.

به منظور حفظ هویت ملی خویش کوشش می کردند کلیه متخصصان خارجی زیر نظر رؤسا و مدیران ژاپنی انجام وظیفه کنند .

پس از پایان حکومت میجی رهبران بعدی ژاپن سعی بر آن داشتند که اولاً سیاستهای ملی دوران حکومت قبلی را در زمینه دانش تحقق این سیاست که غنی و قوی شدن کشور مستلزم افزایش توده مردم و لیاقت و شایستگی فرد فرد ملت ژاپن است دنبال نمایند.

ثانیا به توسعه آموزش و پرورش و تامین آموزش حرفه ای و دانشگاهی که امکان خدمت بیشتر جوانان را برای کار انبوه سازندگی در سطح تخصصی و عالی آماده کنند.

برنامه اقتصادی و توسعه اجتماعی پس از جنگ جهانی دوم از نظر هدفها به چند نوع تقسیم می شود که سه نوع می باشد:

۱. دسته اول از برنامه ها به منظور عمران ویرانیهای ناشی از جنگ جهانی دوم در کمتر از ۱۰ سال به موقعیت قبل از جنگ بازگردد.

۲. دسته دوم به منظور دستیابی به رفاه اجتماعی بیشتر و رشد اقتصادی طراحی شده بودند.

برنامه اقتصادی و اجتماعی (۱۹۵۸-۱۹۶۲).

برنامه دو برابر کردن ملی (۱۹۶۱-۱۹۷۰).

و برنامه اقتصادی میان مدت (۱۹۶۴-۱۹۶۸).

برنامه دو برابر کردن درآمد ملی یکی از موفق ترین و پر سرو صدا ترین برنامه های اقتصادی دولت ژاپن به شمار می رود.

ویژگیهای برنامه دو برابر کردن درآمد ملی:

الف) دولت مسئول افزایش هزینه های ثابت اجتماعی و تامین رفاه اجتماعی بود.

ب) در زمینه تربیت نیروی انسانی از طریق نهاد آموزش و پرورش تاکید داشت اولویت از یک سو به آموزش بزرگسالان شاغل داده شد. و از سوی دیگر اولویت به گسترش آموزش متوسطه، مدارس ویژه کار آموزی، تربیت معلم و تعلیمات عالی داده شد تا ذخایر لازم نیروی انسانی در سطوح تخصصی و بالاتر را فراهم آورد.

۳. دسته سوم برنامه هایی است که هدف اصلی آنها برقراری رشد و توسعه متوازن اقتصادی و اجتماعی است..

در راستای از بین بردن نابرابریهای موجود اقتصادی و اجتماعی و بالا بردن توان علمی و فنی نیروی کار طراحی شدند.

اهداف برنامه جدید اقتصادی و اجتماعی (۱۹۷۹).

عبارت بود از برخورداری کلیه طبقات اجتماعی از امکانات و مواهب زندگی - بالابردن سطح استانداردهای زندگی - برقراری آموزشهای اجتماعی که بعدا به آموزش مادام العمر تغییر نام داد .

برنامه هفت ساله (۱۹۸۳) با عنوان دورنمای آبی و خط و مشی اقتصادی و آموزشی دهه (۱۹۸۰) که سالهای (۱۹۸۳) تا (۱۹۹۰) را در بر می گرفت و هدف آن برقراری صلح و ثبات در روابط بین المللی - افزایش حجم کمک های فنی و مالی ژاپن به کشورهای دیگر می باشد.

ایجاد زندگی بهتر از طریق بالا بردن سطح تحصیلات مردم و برخورداری از امتیازات معنوی و مادی آن جامعه بود. در سالهای (۱۹۸۸) تا (۱۹۹۱) برنامه ای طراحی شد که در آن بالندگی صنعتی و اقتصادی ژاپن مورد توجه قرار گرفته بود و هدفهای زیر را دنبال می کرد .

۱. تامین نیروی انسانی صاحب ابتکار و متعهد جهت ارتقاء کیفی صنایع و تکنولوژی ژاپن برای قرن بیست و یکم.

۲. ارتباط نزدیک بخش صنایع با کانونهای آموزشی و کمک به کارفرمایان و صاحبان صنایع .

۳. ارتقاء کیفیت زندگی مردم و توسعه متوازن اقتصادی و اجتماعی در سراسر کشور.

هدف از تعلیمات بزرگسالان در برنامه بنیادین (۱۹۷۳-۱۹۷۷) اقتصادی و اجتماعی.

۱. امکانات و فرصتهای تعلیماتی نباید منحصر به مدارس و آموزشگاهها باشد و باید دوران فراغت را نیز در برگیرد.

۲. نظام تعلیماتی کشور به نحوی تقویت گردد که امکانات آموزشی خود را در اختیار خانواده، مدرسه، محیط کار و سایر مراکز اجتماعی قرار دهد و همگان بتوانند از هر فرصتی در بالا بردن سطح دانش و معلومات عمومی و حرفه ای خویش بهره گیرند.

مشکلات آموزشی و پرورش ژاپن:

۱. علی رغم تاکید پارلمان ژاپن بر ثبات و بی طرفی مدیریت محلی آموزش و پرورش این هدف محقق نشده و مدیران و مسئولان امور تربیتی از تحولات سیاسی به دور نمانده اند.

۲. کنترل شدید وزارت آموزشی و پرورش و اختیارات محدود مقامات محلی در تعیین محتوای برنامه درسی از مسائل دیگر آموزش و پرورش است. که از قدرت و اختیارات وزارت آموزش و پرورش به عنوان هسته مرکزی قدرت کاسته نشده است.

۳. در ژاپن دختران به منظور دستیابی به مشاغل خاص در رشته های تحصیلی خاص تجمع نموده اند.

۴. امتحانات سخت و رقابت انگیز برای ورود به دبیرستانهای معتبر که محدودند و این امتحانات عوارض و نتایج ناخوشایندی به همراه دارند که عبارتند از:

الف) ترس از امتحانات به صورت کابوس در بین دانش آموزان ژاپن در آمده است تا جایی که کارشناسان تعلیم و تربیت تطبیقی از آن به عنوان فوبیای مدرسه ژاپن نام برده اند.

ب) مساله رقابت های شدید در امتحانات به منظور درجه بندی شاگردان صمن اینکه به سیاست برخورداری از امکانات برابر آموزش لطمه وارد کرده است باعث شده که هزینه آموزش و پرورش خانواده ها نیز بالا برود.

ج) دانش آموزان که به طور پیوسته در امتحانات شرکت نموده اند و از نتایج به چندان رضایت بخش و رده بندی و امتیازات خود آگاهند بتدریج توقعات خود را نسبت به پیشرفتهای آینده تحصیلی شان پایان می آورند.

د) در نظام تعلیماتی ژاپن اعتبار آموزشی هر کس از طریق رقابتهای شدید در امتحانات ورودی به دست می آید .

۵. دانشگاههای ژاپن روحیه ناسیونالیستی حاکم بر آنها عموماً نتوانسته اند به نیازهای جهانی شدن پاسخ مساعدی بدهند

۶. علی رغم توسعه و گسترش آموزش عالی خصوصاً بعد از جنگ جهانی دوم نزدیک به ۸۰٪ از دانشجویان به حکم ضرورت در موسسات دانشگاهی خصوصی به تحصیل اشتغال دارند.

۷. نظام دانشگاهی به گونه ای گسترش نیافته است که نیازهای گروههای مختلف را به آموزش عالی بر آورده نماید .

شورای مرکزی آموزش و پرورش پنج هدف اساسی در زمینه اصطلاحات و برطرف کردن مسائل آموزش و پرورش کشور مطرح نمود که عبارتند از :

الف) بین المللی کردن نظام آموزش و پرورش با افزایش تعداد معلمان خارجی و گسترش مراکز آموزشی زبان دوم برای دانشجویان خارجی.

ب) تجهیز نظام اطلاعاتی و به کار بردن وسایل و رساله های گروهی جدید الکترونیکی در آموزش و پرورش.

ج) متنوع سازی و احداث مدارس مختلف حرفه ای و صنعتی و تدوین برنامه های متنوع تحصیلی برای پرورش خلاقیت و استعداد های فردی.

د) انسانی ساختن و تاکید بر مناسبات و روابط انسانی بیشتر بین دانش آموزان و معلمان .

ه) آزاد سازی و کاهش اختیارات دولت و دستگاههای مرکزی در امر آموزش و پرورش و تعدیل مقررات مربوط به انتخابات مدارس از طرف دانش آموزان و استفاده از کتب درسی.

نظام آموزشی و پرورش انگلستان

تاریخ تحول آموزش و پرورش انگلستان

مطالعه سیر تاریخی آموزش و پرورش در کشوری چون انگلستان به عنوان **موطن** انقلاب صنعتی و وارث فرهنگ قرون وسطایی و دوره رنسانس بر دو هدف استوار است.

نخست در جریان شکل گیری نهاد آموزش و پرورش کشوری قرار گردد که نظام تربیتی آن در ایجاد تمدن و فرهنگ قرن معاصر نقش موثری داشته است. دومین هدف آن است که از طریق بررسی تاریخی که یکی از متداولترین شیوه های پژوهش تطبیقی است دریابیم که نظام آموزش و پرورش در این کشور پدیده ای است ناشی از سالهای تحول و دگرگونی و محصول تجربه ها و چالشهای ملت و دولتمردان و قانون گذاران رفاه خواه.

در انگلستان مانند سایر کشورهای جهان تشکیلات مذهبی نخستین کانونهای آموزشی را ایجاد کردند کلیسا و مراجع وابسته به آن اولین بنیانگذاران و موسسان آموزشگاهها و دانشگاهها در این کشور بودند .

در اوایل قرن ششم میلادی پاپ گریگوری فردی به نام پریور اگوستین را به انگلستان اعزام کرد اگوستین با چهل نفر از هم کیشان خویش در شهر کانتربری پایتخت کنت استقرار یافت و با کمک پادشاه کنت به تاسیس مدارس و مراکز آموزشی در این شهر و سایر نواحی انگلستان همت گماشت. در ابتدا برنامه تحصیلات در این مدارس برای عموم شاگردان یکسان بود. علاوه بر مدارس مذکور نوع دیگری از مدارس در انگلستان تاسیس شد که مدارس گرامر نامیده شدند. و اکنون از معتبرترین مراکز آموزشی انگلستان در سطح تعلیمات متوسطه به شمار می آیند.

در آغاز با این هدف تاسیس شدند تا در آنها دانش آموزان برای تصدی خدمات و مقامات اداری یا دینی تربیت شوند.

جاذبه مدارس گرامر به این علت بود که راه دستیابی به مشاغل عالی به شمار می رفت.

با ایجاد دانشگاههای آکسفورد و کمبریج بیشتر کوشش مدارس گرامر در جهت آماده کردن دانش آموزان برای ورود به دانشگاهها متمرکز گردید. از زمان اگوستین قدیس تا دوره جنبش دینی و پایان قرن پانزدهم اداره امور آموزش و پرورش در انگلستان با کلیسا بود. هزینه تاسیس مدارس محلی کوچک از درآمد موقوفاتی که بازرگانان صاحبان حرف و مشاغل و افراد متمکن در اختیار کلیسا قرار داده بودند تامین می شد.

در قرن شانزدهم در دوره سلطنت هانری هشتم از نفوذ کلیسا در اداره امور آموزش و پرورش انگلستان کاسته شد و در اواخر دوره پادشاهی ادوارد ششم با کسب مجوز از مجلس عوام کلیه مراکز تربیتی که تحت اداره کلیسا بود در اختیار حکومت قرار گرفت .

در اوایل قرن شانزدهم روند آموزش و پرورش دچار رکود شد منابع مالی مدارس و دانشگاهها بسیار محدود گشت و با دخالت اشرافیان محل و لردها و اعیان توسعه آموزش و پرورش برای عامه مردم جلوگیری به عمل آمد.

در دوره سلطنت الیزابت و دوره زمامداری کرامول و اشاعه نظریات لوتر و پیروان او مدارس جدیدی برای توسعه آموزش و پرورش در مراحل ابتدایی، متوسطه و دانشگاهی بوجود آمد. نهضت دینی و تربیتی که مارتین لوتر و جان کالوین در نیمه اول قرن ۱۶ ایجاد کردند از نفوذ کلیسای کاتولیک در امور آموزش و پرورش در سطح اروپا کاست و وحدت مسیحیت و روش اسکولاستیک را متزلزل ساخت لوتر می خواست آموزش و پرورش رایگان و نامحدود مانند آیات کتاب مقدس در دسترس همه باشد و اختلافی میان زن و مرد و طبقات اجتماعی وجود نداشته باشد.

در قرن ۱۸ ملت انگلستان به دو طبقه اجتماعی متمایز تقسیم می شدند. طبقه نخست از افرادی که از امکانات مالی و ثروت و قدرت و اختیار برخوردار بودند.

طبقه دوم متشکل از گروهی فقیر، تنگدست و زحمتکش بود و می توان گفت این افراد در ردیف کارگرانی بودند که از دسترنج خویش و با کسب درآمد ناچیزی امرار معاش می کردند.

فرزندان گروه اول در مدارس گرامر سپس در دانشگاههای کمبریج و آکسفورد تحصیل می کردند و به مقامات مهم دولتی دست می یافتند.

فرزندان گروه دوم که اکثر ملت را تشکیل می دادند در مدارس جدیدی که دولت یا موسسات عمومی یا روحانیون پروتستان تاسیس کرده بودند به تحصیل اشتغال داشتند و طول مدت تحصیل آنان ۴ تا ۶ سال تحصیلات مقدماتی محدود می شد.

پیش از قرن ۱۹ حزب ویگ که نماینده پیشه وران بود آزادی بیشتری برای مردم تقاضا نمود.

در قرن ۱۸ کابینه یکی از مشخصات حکومت انگلیس گردید کابینه به عنوان هیات مجریه اکثریت در مجلس عوام بود نخست وزیر به حکم قانون اداره امور کشور را بر عهده داشت و رئیس حزب کلثرت و کابینه محسوب می شد .

در سال ۱۸۳۲ به بازرگانان و صاحبان صنایع و مشاغل حق رای اعطا شد از طرف حزب ویگ و در همان سال کارکردن کودکان کمتر از ۹ سال ممنوع گردید.

در سالهای ۱۸۶۸ و ۱۸۸۴ به تربیت حق رای به کارگران و طبقات پایین کشاورزان اعطا گردید .

اجرای تعلیمات عمومی در نیمه اول قرن نوزدهم از مهمترین مسائل اجتماعی انگلیس به شمار می آمد.

در سال ۱۸۷۰ نخستین قانون آموزش ابتدایی به تصویب مجالس مقننه رسید که به موجب آن مسئولیت اجرای آموزش و پرورش عمومی بر عهده دولت گذاشته شد.

در سال ۱۹۱۸ قانون فیشر که راهگشای نوسازی و اصلاحات وسیع در زمینه آموزش و پرورش ملی بود به تصویب مجالس مقننه رسید این قانون با هدف ایجاد یک نظام آموزش ملی که در دسترس همه افراد قرار گیرد تدوین شده بود.

مهمترین تغییراتی که قانون فیشر پدید آورد:

الف) هماهنگی لازم را بین شوراهای محلی آموزش و پرورش با شورای مرکزی و ملی آموزش و پرورش ایجاد نمود.

ب) سن تحصیلات اجباری را از پنج تا ۱۴ سالگی و در برخی از مناطق تا ۱۵ سالگی افزایش داد.

ج) مقامات محلی آموزش و پرورش را موظف نمود تا برای ادامه تحصیل دانش آموزان ۱۴ تا ۱۶ ساله و سپس برای دانش آموزان ۱۶ تا ۱۸ ساله مدارس تاسیس نمایند و تحصیل در این مدارس رایگان و اجباری باشد.

د) اصلاح نظام امتحانات تجدید نظر در شاخصهای تعیین حقوق معلمان ایجاد و یک کمیته مالی و اعانات به دانشگاهها و تضمین خود مختاری آنها در سال ۱۹۶۲ بر اساس گزارش هادو تحت عنوان آموزش و پرورش نوجوانان تحصیلات متوسطه نظری به صورت تعلیمات عملی برای شاگردانی که قادر به ادامه تحصیل در رشته نظری نبودند درآمد.

در سال ۱۹۴۱ شورای ملی آموزش و پرورش رساله ای به نام کتاب سبز که حاوی دیدگاههای گروهها و نظریات از صاحب نظران و آموزشگران در باره مسائل و مشکلات تعلیم و تربیت بود شرایط را برای تدوین طرح جدید آموزش و پرورش ملی فراهم کرد.

در سال ۱۹۴۴ قانون جدید آموزش و پرورش بر اساس گزارش کمیته فلینگ به تصویب قوه مقننه رسید کلیه قوانین دست و پا گیر آموزش و پرورش ملغی شد نظام آموزش و پرورش انگلستان شکل جدیدی به خود گرفت.

نکات عمده قانون فلینگ عبارتند از :

الف) وزیر آموزش و پرورش با اختیارات وسیعتری جانشین شورای ملی آموزش و پرورش شد و مقرر گردید طرح آموز قبل از اجرا به تصویب وزیر برسد.

ب) دو شورای آموزش و پرورش یکی برای انگلستان و دیگری برای ویلز تشکیل شد که به عنوان مشاوران وزیر انجام وظیفه کنند.

ج) مراحل تحصیلی به سه دوره تقسیم شد: ابتدایی از دو سالگی تا ۱۱ سالگی مرحله متوسطه از پایان ۱۱ سالگی تا ۱۹ سالگی و مرحله آموزش اضافی که به تحصیلات بعد از تعلیمات اجباری اطلاق می شد و موسسات آموزش عالی و دانشگاهها.

د) تعیین حدود اختیارات و وظایف مسئولان محلی آموزش و پرورش و تفویض اختیارات و مسئولیتهای بیشتری به آنان و ملغی کردن شهریه مدارس ابتدایی و متوسطه .

در دهه ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ اصلاحات وسیعی در آموزش و پرورش انگلستان پدید آمد که مهمترین آنها عبارتند از:

الف) اصلاح برنامه های درسی در سطوح مختلف تحصیلی به گونه ای که اندازه گیری عملی، حساب احتمالات، روشهای اکتشافی و مهارتهای تجربی وارد برنامه درسی دانش آموزان شد.

ج) گسترش تعلیمات عالی و آموزش فنی و حرفه ای .

د) فعالیتهای تحقیقات تربیتی و کاربرد آن در آموزش و پرورش با تقویت مالی بنیاد ملی تحقیقات آموزش انگلستان افزایش یافت .

در سال ۱۹۸۰ دولت انگلستان اعلام کرد که مدارس باید از تکنولوژی جدید و پیشرفته در امر آموزش بهره گیرند و دروسی از جمله ریاضیات، شیمی، فیزیک، طراحی، کارهای هنری، زبانهای خارجی، جغرافیا و تاریخ را با استفاده از رایانه آموزش دادند این برنامه در انگلستان تحت نام MEP معروف است.

بر اساس گزارش وارناک مشخص شد از هر پنج کودک در انگلیس یک نفر نیاز به آموزش ویژه دارد و به موجب آن علاوه بر کودکان عقب مانده ذهنی و جسمی، کودکانی که در یادگیری نیز به نحوی دچار اشکال بودند تحت پوشش آموزشهای ویژه قرار گرفتند و مقامات محلی آموزش و پرورش موظف شدند تا امکانات و وسایل آموزش و پرورش این قبیل کودکان را فراهم سازند.

قانون ۱۹۸۳ شرایط گزینش کیفیت و چگونگی تربیت معلمان و دبیران و نحوه استخدام آنان را در مراکز آموزشی مشخص نمود.

به منظور جذب و استخدام شایسته ترین افراد در دستگاه تعلیم و تربیت انگلستان و ویلز در سال ۱۹۸۵ نخست وزیر انگلستان «مارگارت تاجر» اعلام کرد از طریق برنامه جامعی نظام تعلیمات فنی و حرفه ای را در انگلستان متحول نماید به طوری که پا سخگوی نیازمندیهای روبه رشد جامعه صنعتی انگلستان باشد.

به همین دلیل کمیته ای به عنوان کمیته خدمات نیروی انسانی طراحی با به اجرا درآورد که بر اساس آن:

الف) کانونهای آموزش و فنی و حرفه ای در چهارده منطقه آموزشی انگلستان و ویلز احداث شد و دانش آموزان گروه سنی ۱۸-۱۴ سال را زیر پوشش اینگونه آموزشها قرار دارد.

ب) مدت دوره ۴ سال اعلام شد و دختران و پسران به طور مختلط به فراگرفتن حرفه اشتغال داشتند.

ج) برنامه آموزشی هم جنبه عمومی و هم جنبه اختصاصی یعنی آموختن مهارتهای شغلی را در بر گرفت .

د) کار آموزی در مراکز صنعتی و تولیدی قسمتی از برنامه های آموزش را شامل و از ۱۵ سالگی آغاز می شد.

ه) به دانش آموزان مهارتهای شغلی را یاد می دادند که مورد نیاز جامعه صنعتی انگلیس و بازار کار بود.

و) محتوای دروس این دوره با دروس موسسات فنی آموزش عالی ارتباط و سنخیت داشت .

در سال ۱۹۹۴ دولت انگلیس و کمیسیون آموزش و پرورش مجلس عوام به توافق رسیدند که آموزش مادام العمر را به عنوان یک ضرورت برای عصر ما فوق صنعت در ابعاد وسیعتری گسترش دهند.

در سال ۱۹۹۷ قانون جدید تربیت معلم به تصویب رسید و دوره چهار ساله و به دو دوره سه ساله و یک ساله تقسیم شد.

تحولات بعد از جنگ جهانی دوم به عنوان سالهای طلایی آموزش و پرورش در انگلستان و ویلز شناخته شده است.

از بررسی سیر تحول آموزش و پرورش انگلستان می توان نتیجه گرفت که کوششهای آن بوده است که آموزش و پرورش در جهت ساختن اجتماع تازه ای مطابق با جامعه صنعتی که طرح آن پس از انقلاب صنعتی مطرح گردید متحول شود .

ثانیا برخلاف بسیاری از ملتها پیشرفت و تکامل نظام آموزش و پرورش در انگلستان در بستری از صلح و آرامش صورت گرفته است .

ثالثا به گواه تاریخ دارا بودن خصلتها و ویژگیهای فرهنگی چون انضباط همکاری، هماهنگی، مسئولیت اجتماعی، وطن خواهی، فداکاری در برابر مصالح عمومی و مشارکت صمیمانه در حل و فصل امور در میان مردم اصلاحات آموزشی در انگلستان در جهت گسترش کمی و کیفی آموزش و پرورش در کلیه سطوح و بر گزاری مساوات بین اقشار مختلف.

سازمان و اداره آموزش و پرورش در انگلستان و ویلز.

اداره آموزش و پرورش در انگلستان به شیوه غیر مرکزی اداره می شود. اختیارات امور تربیتی را بین دولت مرکزی، مقامات آموزش محلی و کادر آموزشی تقسیم نموده است.

اداره نظام آموزش و پرورش مل انگلستان بر سه اصل مهم استوار است :

الف) تفویض اختیارات وسیع به مقامات آموزش و پرورش نواحی .

ب) ترغیب و تشویق موسسات و انجمنهای داوطلب به منظور سرمایه گذاری و شرکت در امور تعلیم و تربیت .

ج) اجتناب از امر و نهی صریح از سوی دستگاه مرکزی در زمینه اداره امور آموزش و پرورش نواحی و مدارس و عدم تحمیل نظرها در مورد برنامه ،سازمان مدارس ،شیوه تدریس و استخدام معلم .

حدود و اختیارات دستگاه مرکزی تعلیم و تربیت انگلستان :

۱. نظارت بر اینکه آیا وسایل و تجهیزات آموزشی در حد استاندارد به قدر کفایت و به گونه ای متنوع در نواحی تدارک شده است.

۲. آیا مدارس بر اساس ضوابط و معیارهای قانونی ساخته شده است و تعداد وسایل آموزشی مورد نیاز مراکز آموزشی و تعمیر و نگهداری از مدارس با استانداردهای مناسب همخوانی دارد .

۳. آیا شهریه ای که از دانش آموزان دریافت می گردد و خدماتی که مدرسه در قبال آن انجام می دهد در حد مطلوب و رضایت بخش است.

۴. آیا آزادی عمل مسئولان مدارس ،معلمان و بویژه خانواده ها در زمینه تعلیم و تربیت کودکان تامین شده است .

دستگاه مرکزی به عنوان هماهنگی و تسهیل کننده امور نه به عنوان کنترل کننده ای که بخواهد حاکمیت بی چون و چرای خود را در نواحی آموزش و پرورش اعمال کند.

در آمد: بر طبق بخش هفتم قانون ۱۹۹۴ آموزش و پرورش انجمنهای محلی که مسئول قانونی اداره امور تعلیم و تربیت منطقه ای خود هستند باید کلیه وسایل و شرایط لازم را برای همه نوع تعلیمات عمومی به منظور رشد قوای ذهنی،عاطفی و جسمی کودکان و نوجوانان فراهم سازند.

هیات جامعی از اعضای انجمنهای تعلیم و تربیت تشکیل کمیسیون آموزش و پرورش را می دهند که مسئولیت اداره امور تربیتی منطقه خود را با انتخاب فرد مناسب برای ریاست اداره آموزش و پرورش پس از کسب موافقت وزیر آموزش و پرورش به عهده دارند.

مهمترین اختیارات ادارات آموزش و پرورش نواحی:

۱. تامین شیر و تغذیه روزانه برای کلیه دانش آموزان تحت پوشش تعلیمات همگانی و تهیه پوشاک برای شاگردان بی بضاعت .

۲. تهیه و تدوین آیین نامه های آموزشی و نظارت بر انتخاب هیات رئیسه مدرسه .

۳. استخدام و عزل کادر آموزشی مدارس با رعایت اختیاراتی که مدیران مدارس در این زمینه دارند.

۴. اجرای قانون آموزش همگانی و اجباری و احضار کودکان واجد التعلیم .

۵. احداث ساختمان و تامین وسایل مورد نیاز کتابخانه های عمومی میدین ورزشی و ورزشگاهها و مراکز علمی و فرهنگی .

۶. تامین وسایل و شرایط لازم برای تعلیم و تربیت اختصاصی شاگردانی که از لحاظ بدنی و یا ذهنی معلول هستند.

۷. بازرسی کار مدارس و نظارت بر اجرای صحیح برنامه های آموزشی مطابق با معیارهای قانونی و آیین نامه های مربوطه .

رسیدگی به امور تعلیم و تربیت و مسائل عمده نواحی آموزش و پرورش در دستگاه مرکزی آموزش و پرورش به عهده مدیران امور نواحی است .

مدیریت و اداره امور مدارس.

مدارس ابتدایی و متوسطه در انگلستان به دو دسته تقسیم کرد:

۱. مدارس دولتی .

۲. مدارس آزاد که موسسه تشکیلات مذهبی یا انجمنهای داوطلب فرهنگی و یا افراد تاسیس می کنند.

هر یک از مدارس ابتدایی و آزاد دارای هیات مدیره و مدارس متوسطه دارای هیات سرپرستان هستند. هیات مدیره و هیات سرپرستان ما همکاری و مشورت مدیر مدرسه که مسئول مستقیم کنترل و سازماندهی مدرسه و ناظر بر اجرای برنامه های آموزشی است و اعضای هیات مدیره و هیات سرپرستان در مدارس دولتی به وسیله مقامات محلی آموزش و پرورش منصوب می شوند .

مهمترین وظایف هیات مدیره و هیات سرپرستان :

۱. پیشنهاد استخدام و گزینش معلمان و کادر اداری مدرسه .

۲. نظارت بر اجرای صحیح برنامه های آموزشی.

۳. تخصیص اعتبارات از کل بودجه مدرسه برای تعمیر و احداث کلاسهای جدید.

۴. تجهیز وسایل آموزشی.

منابع مالی آموزش پرورش

۱- تخصیص قسمتی از مالیات بر درآمد مردم ناحیه به آموزش و پرورش

۲- هدایا و موقوفات و درآمد ناشی از آنها

۳- سرمایه گذاری بخش خصوصی، به ویژه صاحبان صنایع در ایجاد مراکز و کتونهای آموزش حرفه ای به حکم قانون کلیه کودکان و نوجوانان بین سنین ۵ تا ۱۶ سال باید برای تعلیمات همگانی در مدارس ثبت نام کنند. در سال تحصیلی ۱۹۹۶ هزینه آموزش و پرورش و علوم معادل ۱۴/۱ درصد بودجه دولت بود.

تجربه اداره و مدیریت آموزش به شیوه غیر متمرکز در انگلستان عرصه برای ابتکارات محلی و آزمایشهای فردی باز گذاشته شده است و به اعتماد به نفس مردم در جهت سرمایه گذاری و اتخاذ تدابیر و چاره جوییها به منظور رفع مشکلات آموزشی افزوده است.

مراحل و مقاطع تحصیلی در انگلستان و ویلز

آموزش قبل از دبستان، آموزش ابتدایی، آموزش متوسطه و آموزش اضافی و تعلیمات عالی

آموزش قبل از دبستان

نخستین کودکستان را مارگارت مک میلان به سال ۱۹۱۳ در حومه شهر تفورد ایجاد کرد. هدف از آن تأسیس نگهداری و مراقبت از فرزندان زنان کارگری بود که در کارخانجات اطراف این شهر به کار اشتغال داشتند. برای کودکان زیر ۵ سال شامل مهدکودک و کودکستانها است. این دوره می تواند بیش از مدرسه در تقویت حس همکاری اجتماعی و مردم گرایی و آمادگی برای فعالیتهای آینده در مدرسه و سرانجام راه حل موثر برای رفع مشکل نابرابریهای موجود در محیط اجتماعی و فرهنگی باشد. راهی است برای غنی ساختن محیط اجتماعی و فکری کودکان

آموزش ابتدایی

از ۵ سالگی آغاز می شود و در ۱۱ سالگی به پایان می رسد و به دو مرحله تقسیم می شود. مرحله اول به مرحله کودکی یا نوسالی موسوم است. کودکان ۵ تا ۷ ساله در این مرحله آموزش می بینند.

مرحله دوم که مرحله خردسالی نامیده میشود به آموزش نوآموزان ۷ تا ۱۲ ساله اختصاص دارد. دوره آموزش ابتدایی ۶ سال به طول می انجامد. هدف از تعلیمات ابتدایی فراهم ساختن امکانات و شرایط لازم برای رشد فکری و جسمی کودکان است. در برخی از مدارس کوشش اصلی بر آن است تا دانش آموزان را برای امتحانات **11+** آماده نمایند.

در دوره اول علاوه بر خواندن و نوشتن و فراگیری حساب و مانوس شدن کودکان سعی می شود از طریق ساختن اشیاء با شن، مکعب، چوب و گچ، اولاً حس کنجکاوی کودکان را ارضا نمایند. ثانیاً قوه خلاقیت آنان را پرورش دهند.

دوره دوم درسهای نظری با درسهای عملی بیشتر تلفیق می یابد. از ویژگیهای تعلیمات ابتدایی در انگلستان می توان آزادی عمل معلمان و مدیران مدرسه در تنظیم برنامه های درسی دانش آموزان و اداره امور مدرسه را نام برد. درست اندیشیدن و منطقی عمل کردن و تفکر عملی داشتن را در دانش آموزان تقویت می کند.

آموزش متوسطه

تعلیمات متوسطه پیش از سایر مقاطع تحصیلی دستخوش تعلیمات شگرف گردیده و مورد بازنگری مسمر قرار گرفته است.

سه نوع مدرسه متوسطه به رسمیت شناخته شدند که عبارتند از:

۱- مدارس متوسطه گرامر

۲- مدارس متوسطه فنی

۳- مدارس متوسطه جدید یا مدرن فقط جذب بازار کار می شوند.

مدارس جامعه همه گونه آموزش متوسطه تمام وقت و تا ۱۶ سالگی عمومی و اجباری است و از آن پس دانش آموزان می توانند داوطلبانه تا پایان ۱۸ سالگی در مدارس متوسطه تحصیلات خود را ادامه دهند.

ورود به دوره تعلیمات متوسطه در انگلستان به گذراندن **11+** و گزارش روسای مدرسه و تا حدودی تمایل و تصمیم والدین دانش آموزان بستگی دارد.

آزمون **11+** معمولاً در پایان دوره ابتدایی یعنی ۱۱ سالگی از کلیه دانش آموزان به عمل می آید. این آزمون شامل آزمونهای استاندارد شده هوش، آزمونهای درجه بندی شده انگلیسی و ریاضیات است. دانش آموزانی که امتیازات

عالی کسب کرده اند و بهره هوشی آنان بالای ۱۲۰ است ف به مدارس متوسطه گرامر معرفی می شوند و بقیه به ترتیب نمرات بین مدارس حرفه ای و جدی تقسیم می شوند .

دانش آموزان این مدارس بین ۱۶ تا ۱۸ سالگی خود را برای گذراندن امتحان عمومی *GCE* که تقریباً معادل گواهینامه پایان دوره تعلیمات متوسطه در کشورهای دیگر است آماده می کنند . این امتحان معمولاً در دو سطح عادی و پیشرفته برگزار می گردد .

فارغ التحصیلانی می توانند وارد موسسات آموزش عالی و دانشگاههای انگلستان شوند که :

اولاً دارای گواهینامه *GCE* باشند .

ثانیاً از پنج ماده درسی مورد امتحان حداقل ۴ ماده نمره بالایی داشته باشند .

مدارس متوسطه فنی

در برنامه آموزشی این مدارس تأکید بر دروس عملی برای فراگیری مهارتهای حرفه ای از جمله کشاورزی ، صنعت و تجارت است . سن ورود به این مدارس ۱۱ سالگی اعلام شده است . اغلب دانش آموزان در ۱۲ الی ۱۳ سالگی وارد این مراکز می شوند . دانش آموزان مدارس حرفه ای نیز مانند مدارس گرامر خود را برای امتحانات *GCE* آماده می کنند .

مدارس متوسطه جدید

دوره تحصیلات در این مدارس ۵ سال است . یعنی تا ۱۶ سالگی ادامه دارد . به این دانش آموزان گواهینامه ای تحت عنوان *CSE* داده می شود .

مدارس متوسطه جامع

براساس آن دوس و دوره های مختلف تحصیلی را با یک برنامه مشترک از ۱۱ الی ۱۶ سالگی بگذرانند .

مونکس هدفهای تاسیس مدارس جاعه در انگلستان و ویلز را در سالهای تحت عنوان تعلیمات جامع چنین توصیف نموده است .

۱ - از بین بردن مرحله تفکیک میان دانش آموزان بعد از آموزش ابتدایی و گردآوری و درهم آمیختن دانش آموزان با تواناییهای متفاوت در یک محیط

۲ - گردآوری گروهی از دانش آموزان در زیر یک سقف به گونه ای که این گروه معرف تمامی قشرهای اجتماعی باشد

۳ - تمرکز دادن معلمان ، فضای آموزشی و تجهیزات لازم به گونه ای که تمام دانش آموزان با تولناییهای متفاوت بتوانند از امکانات آموزشی بهره مند شوند

۴ - تعلیمات دوره متوسطه جامع شامل دوره سه ساله است سه سال اول اختصاص به دروس از جمله انگلیسی ، ریاضیات ، تاریخ ، زبان فرانسه ، علوم ، هنر ، صنعت ، موسیقی ، تعلیمات دینی

ملاکها و ضوابط تقسیم دانش آموزان به گروههای متجانس

۱ - براساس استعداد دانش آموزان

۲ - براساس نمرات دروسی که طی سالهای گذشته گذرانده اند

۳ - براساس انتخاب دروس اختیاری

۴ - براساس انتخاب نوع دروس فنی و حرفه ای

۵ - براساس نوع امتحانی که دانش آموزان قصد دارند در آن شرکت نمایند

این طبقه بندی از سوی معلمان معلمان را در انتخاب محتوای درس و شیوه تدریس مفیدتر می کند . از طرف دیگر جریان فراگیری را برای یک گروه نسبتا متجانس از نظر استعداد و توانایی های تحصیلی آسانتر می نماید .

مدارس میانه

حد فاصل بین مدارس ابتدایی و متوسطه قرار دارند . کودکان در ۸ یا ۹ سالگی وارد این مدارس می شوند . و تا ۱۲ الی ۱۴ سالگی در این مدارس به تحصیل اشتغال دارند . فکر تأسیس مدارس میانه از زمانی قوت گرفت که برخی از صاحب نظران و علمای تعلیم و تربیت مخالفت خود را با برگزاری امتحانات پایان دوره ابتدایی **11+** اعلام کردند و معتقد بودند که طبقه بندی دانش آموزان براساس آزمون مذکور در ۱۱ سالگی جایز نیست.

مدارس غیرانتفاعی مستقل

این مدارس را موسسه های غیرانتفاعی و کلیسا یا انجمنهای داوطلب فرهنگی و مذهبی و یا افرادی تأسیس کرده اند .
مدارس متوسطه گرامر اغلب از این نوع مدارس هستند .

مدارس مستقل خصوصی (مدارس عام)

از مهمترین انواع این مدارس می توان مدارس عام را نام برد . مخصوص فرزندان خانواده های ثروتمندان انگلیسی است . شهریه آن سنگین و شرط ورود به این مدارس موفقیت در امتحان ورودی مخصوص و استطاعت پرداخت شهریه سالیانه و اصل و نسب خانوادگی است . هدف اصلی تعلیمات در این مدارس تربیت جتلمن های آینده انگلیس است ، که پس از فراغت از تحصیلات برای کودکان معلول نوعی آموزش ویژه ابتدایی و متوسطه برای کودکان و نوجوانان معلول با این هدف که آنان رابه نحوی تربیت و پرورش دهند تا افرادی مسئول و متکی به خود و بالاخره جامعه پذیر بار آیند.

نظام امتحانات و ارزشیابی تحصیلی :

فارغ التحصیلان دوره ابتدایی باید آزمون +۱۱را با موفقیت بگذرانند .

در دوره متوسطه پس از گذراندن این دوره از دانش آموزان آزمون GCE در دو سطح پیشرفته و عادی انجام می شود.

از سال ۱۹۸۹ آزمون پیشرفته ای به نام AS جانشین آزمون GCE در سطح عادی یعنی ماه شده است.

آزمون دوم تحت نام GCE از دانش آموزان مدارس جدید متوسطه به عمل می آید.

مسئولیت تنظیم و تدوین آزمونهای فوق به عهده شورای عالی امتحانات و ارزشیابی مدارس است این آزمونها اولاً هر سال بازنگری می شود ثانیاً سعی بر آن است که توانمندی دانش آموزان را در سطح متوسط و در شعب مختلف تحصیلی مورد ارزیابی قرار دهند.

این آزمونها بر اساس معیار هفت رتبه ای ABCDEFG صورت میگیرد . دانش آموزانی که در سطح ABC امتیاز کسب نمایند گواهینامه پایان تحصیلات دریافت می کنند بقیه به عنوان مردودین شناخته می شوند.

آموزش عالی و تربیت معلم و آموزش بزرگسالان در انگلستان.

در سال ۱۹۶۳ برای نخستین بار کمیته رایبزنکل نظام عالی در انگلیس را مورد ارزیابی قرار داد و درباره مناسبات داخلی و چشم انداز آینده آن پیشنهادهایی ارائه شد.

۱. آموزش عالی باید در خدمت پرورش استعداد های بزرگ و دست نخورده جامعه بویژه دختران و دانشجویان محروم قرار گیرد تا پیشرفت فردی و اجتماعی به گونه ای عادلانه صورت گیرد.

۲. دولت و مقامات محلی آموزش و پرورش ترتیبی اتخاذ نمایند تا سال ۱۹۸۰ تقریباً تعداد دانشجویان به ۳ برابر افزایش یابد.

۳. انجام تدارکات لازم در جهت توسعه دوره های فوق لیسانس به گونه ای که همواره نزدیک به ۳۰ درصد از دانشجویان دانشگاهها در سطح فوق لیسانس اشتغال ورزند.

۴. تعدادی دانشگاه جدید از جمله کالج های تکنولوژی پیشرفته را در مناطق پر جمعیت جهت تربیت مهندسان و تکنولوژیست های جوان مهیا سازند .

۵. مراکز تربیت معلم تحت پوشش علمی دانشکده های تعلیم و تربیت با تدریس دروس دانشگاهی به فارغ التحصیل خود درجه دانشگاهی اعطا کنند.

پس از گزارش رایبیز نظام آموزش عالی دستخوش تغییر و تحول شد و به صورت ۳ پایه ای درآمد یک پایه آن دانشگاه و پایه دوم مدارس و مراکز دانشگاهی تربیت معلم و پایه سوم کالج های عالی دو ساله بودند .

در سال ۱۹۹۶ کمیسیون آموزش عالی در انگلستان هدفهای نوین آموزشی عالی را به صورت زیر اعلام کرد :

الف) تربیت مدیران و متصدیان مشاغلی که برای اداره امور کشور نیاز به تحصیلا دانشگاهی و کسب دانش حرفه ای در سطح بالا دارند مانند پزشکان مهندسان ، معلمان ، حقوقدانان ، برنامه ریزان ، نویسندگان و کارمندان.

ب) آموزش و انتقال دانشها جهت پیشرفت علوم و فنون

ج) تربیت پژوهشگران و تحقیقاتی که در رشته های علوم محض در ریاضیات ، فیزیک ، شیمی ، علوم اجتماعی و انسانی به پژوهش اشتغال ورزند.

در حال حاضر موسسات آموزش عالی در انگلستان به سه گروه عمده تقسیم می شوند:

۱. موسسات آموزش عالی کوتاه مدت یا مراکز آموزش اضافی

۲. دانشگاهها

۳. مراکز دانشگاهی تربیت معلم و دبیر و دانشگاه آزاد

موسسات آموزش عالی کوتاه مدت یا آموزش اضافی: به کلیه آموزشهای اطلاق می گردد که بعد از دوره تعلیمات متوسطه و خارج از دانشگاهها ارائه می شود «دانشکده های فنی، مدارس عالی هنر و صنعت، موسسات پلی تکنیک، مدارس آموزش های کوتاه مدت حسابداری» مدت این دوره ها کوتاه تر است و از نظر هدف در سطح دانشگاهی هستند. این دوره ها به صورت تمام وقت و یا پاره وقت ارائه می شود.

اصولا برنامه های آموزشی موسسات آموزش اضافی بر اساس احتیاجات منطقه و بامشورت و یاری صاحبان صنایع، خدمات و تجارت تهیه و تدوین می شود. رئیس موسسه مسئول مستقیم امور اداری و هیات علمی مسئول اداره امور آموزشی در مقابل هیات اجرایی هستند.

دانشجویان زیر ۱۸ سال از دادن شهریه معاف هستند.

دانشگاه لیول پول یکی از بزرگترین موسسات دانشگاهی شهر انگلستان است.

مدیریت و اداره امور دانشگاهها: اغلب تصمیمات آموزشی و فنی در شوراهای استادان و گروههای آموزشی اتخاذ می شود و در راس هرم تشکیلاتی دانشگاهها دو نهاد به نام های کورت یا هیات امانا و سنا یا شورای دانشگاه قرار دارد.

شورای دانشگاه متشکل از رئیس دانشگاه، معاون، روسای دانشگاه ها دو نفر از کارکنان اداری ارشد دانشگاه، چهار نفر از نمایندگان استادان نماینده فارغ التحصیلان و رئیس انجمن دانشجویان دانشگاه عهده دار حل و فصل مسائل روزمره دانشگاه است هر دو یا سه هفته یک بار تشکیل جلسه می دهند.

هیات سنا متشکل از نمایندگان سیاسی، تربیتی، مذهبی، و صاحبان حرف و مشاغل و اعضای آموزشی و غیر آموزشی دانشگاه است و سالانه یک یا دو بار تشکیل جلسه می دهند.

شورای دانشگاه بازوی اجرایی هیات امانا یا کورت است.

در دانشگاه آکسفورد جامعه فارغ التحصیلان و استادان که درجه علمی فوق لیسانس و بالاتر دارند در راس هرم تشکیلاتی قرار دارند.

سنا مسئولیت اداره امور دانشگاه را به عهده دارد و رئیس دانشگاه را نیز انتخاب می کند.

مراتب علمی استادان و مدرسان دانشگاه: ۱. استاد ۲. دانشیار ۳. مدرس ارشد ۴. مدرس ۵. معاون مدرس ۶. محقق و پژوهشگر ۷. معاون محقق ۸. متصدی و مربی کارهای عملی و آزمایشگاهی دانشجویان.

منابع تامین هزینه های دانشگاهها و موسسات آموزشی عالی:

۱. کمک قوه مقننه از طریق دستگاه مرکزی آموزش و پرورش ۷۰/۳ درصد

۲. کمک های مقامات محلی آموزش و پرورش ۳/۲ درصد.

۳. عواید حاصل از انجام فعالیتهای پژوهشی و اداره امور بیمارستانها و سایر بخشهای تولیدی مربوط به موسسات آموزش عالی ۷/۳ درصد.

۴. موقوفات و عطایا و کمک های مردمی ۴/۵ درصد

۵. عواید مربوطه به شهریه دانشجویان ۱۲/۷ درصد.

۶. سایر درآمدها ۲ درصد

دانشگاه آزاد

در سال ۱۹۶۹ تاسیس شد و عملاً ۲ سال بعد با اهداف ذیل کار خود را آغاز کرد.

۱. فراهم ساختن فرصت بیشتر برای داوطلبان ورود به دانشگاه.

۲. آموزش مداوم دانشگاه آزاد انگلستان بدون محدودیت زمانی و مکانی برای تحصیل و فراهم ساختن امکانات متنوع آموزشی.

۳. متحول نمودن شیوهای آموزشی.

برنامه های درسی و آموزشی: مدت تحصیل حداکثر ۹ ماه «یکسال تحصیلی» طول می انجامد این دوره ها به دو گروه عمده تقسیم می شود.

الف) دوره کوتاه مدت این دوره های تحصیلی بین چند هفته تا چندین ماه به طول می انجامد.

ب) دوره بلند مدت این دوره شامل دوره های درسی ۹ ماهه است و اختصاص به دوره های لیسانس یا بالاتر از آن دارد.

مطالب درسی به صورت متون چاپی «کتاب و جزوه ها» محور اساسی آموزش را تشکیل می دهد.

مهمترین رسانه های آموزشی و منابع خود آموز عبارتند از متون چاپی کتاب و جزوات درسی به صورت خود آموز، برنامه های رادیویی و تلویزیونی، نوارهای صوتی و تصویری، اسلاید، فیلم های آموزشی، ویدیو تکس، تلکس و دورنگار و تلفن.

مدارج تحصیلی ارائه شده توسط دانشگاه آزاد:

۱. پایان نامه دوره آموزشی .

۲. گواهینامه پایان دوره های آموزشی.

۳. دانش نامه لیسانس عادی.

۴ . دانشنامه لیسانس ممتاز.

۵. دانش نامه فوق لیسانس .

۶. دانش نامه دکتری.

شرایط تحصیل و شیوه گزینش دانشجو در دانشگاهها: باید در امتحانات **GOE** در سطح پیشرفته شرکت کرده و حداقل از سه ماده درسی نمره عالی گرفته باشند و در زبان خارجی و علوم تجربی نمره قبولی کسب کرده باشند.

مدارک و درجات تحصیلی دانشگاهی:

۱. دیپلم تعلیمات عالی (فوق دیپلم DHE)

۲. درجه لیسانس علوم انسانی و ادبیات **BA** و علوم تجربی را **BS** .

۳. مدرک فوق لیسانس علوم انسانی و ادبیات را **MA** و علوم تجربی **MS**.

۴. مدرک دکتری زمانی حدود ۶ تا ۷ سال مطالعه و تحقیق تمام وقت و ۱۰ سال به طور نیمه وقت.

درجه دکتری در علوم انسانی و فلسفه را **PHD** و در علوم تجربی را **DSC** می نامند.

دکتری در علوم تجربی یکی از عالی ترین درجات علمی دانشگاههای انگلستان و ویلز به شمار می آید.

تربیت معلم و کارآموزی

سه ویژگی نظام تربیت معلم انگلستان:

۱. داوطلبان ورود به شغل معلمی باید گواهینامه معلمی را دریافت نمایند.

۲. تربیت معلم تحت پوشش علمی دانشگاهها و دانشکده های علوم تربیتی درآمده است.

۳. نظام تربیت معلم یک نظام باز و آزاد است یعنی فارغ التحصیلان دانشگاهی در سایر شعب تحصیلی در صورتی که بخواهند در کسوت معلمی به کار اشتغال ورزند.

شرط ورود به مراکز تربیت معلم و برنامه های درسی و آموزشی آن داشتن گواهینامه GCE با گذراندن حداقل سه درس در سطح عالی حداقل سن ورود ۱۸ سال.

حقوق معلمان

تعیین میزان حقوق معلمان مدارس دولتی و کادر آموزشی دوره های فوق دیپلم مدارس عالی به موجب قانون دستمزد معلمان که در سال ۱۹۶۵ به تصویب رسید به عهده کمیته ای به نام کمیته برن هم گذاشته شد.

حقوق کادر آموزشی دانشگاهها و سایر موسسات آموزشی عالی انگلستان و ویلز بر عهده کمیته دیگری به نام کمیته دستمزد هیات علمی دانشگاهها که متشکل از نمایندگان کادر هیات علمی دانشگاه و دولت مرکزی است تعیین می گردد.

موسسه ملی تحقیقات تربیتی برای تبادل اطلاعات و محقق و مشارکت در امر تحقیق در سطح جهان فعال است.

کتابخانه ها وظیفه تهیه و ارائه کتب، مجلات و نشریات را به مردم محلی جهت استفاده شخصی و اشاعه فرهنگ عمومی بر عهده دارند. و بر اساس نیازمندیهای منطقه در انتخاب و نگهداری کتب و نشریات اقدام می کنند.

کتابخانه های عمومی را دستگاه مرکزی و مقامات محلی تاسیس می کنند.

آموزش بزرگسالان

قسمت عمده مسئولیت آموزشی بزرگسالان در جامعه انگلیس به عهده مقامات محلی آموزشی و پرورش گمارده شده است و این مراکز از مقامات محلی آموزش و پرورش کمکهای مالی و آموزشی دریافت می کنند.

نقش آموزش و پرورش در توسعه اجتماعی و اقتصادی وقتی در انگلستان

گسترش آموزش و پرورش و ارتقاء فرهنگ آحاد جامعه از جمله شرایط اساسی که اعتلای بهره وری کار و زمینه ساز رشد صنعتی و اقتصادی به شمار می رود.

از اواخر قرن نوزدهم خصوصا اواسط قرن بیستم به جنبه های اقتصادی و اجتماعی تعلیم و تربیت از این جهت که مهارت و توانایی انسان را در تهیه معاش افزایش می دهد و از جهت دیگر به اقتضای نیازهای رو به رشد جامعه انگلیس مهارتها و نیروهای جدید را می پرورد و به افزایش ثروت مدد می رساند بیش از پیش توجه شد.

از جمله اقتصاد دانان انگلیس که در باره سهم و تاثیر آموزش و پرورش در رشد اقتصادی و اجتماعی سخن به میان آورده اند:

۱. آدام اسمیت ۲. جان استوارت ۳. آلفرد مارشال ۴. جوزف کی

آدام اسمیت در کتاب ثروت ملل مکرراً از ضرورت توسعه آموزش و پرورش به منظور تربیت نیروی انسانی دانش آموخته و متخصص به عنوان ثروت پایدار ملل نامبرده است .

آدام اسمیت از مهارت و تخصص کارگران و استعداد های ورزیده آنان به عنوان قسمتی از سرمایه ثابت نام می برد.

آلفرد مارشال آموزش و پرورش را سرمایه گذاری محسوب می دارد . با ارزشترین ثروتها سرمایه گذاری نیروی انسانی است .

جان استوارت میل آنچه انسان بر اثر تربیت به دست می آورد او را در میدان کار موفق می سازد بدرستی ثروت نامیده می شود .

جوزف کی در مقاله ای تحت عنوان شرایط اجتماعی و تعلیم و تربیت مردم انگلستان و اروپا در سال ۱۸۵۰ چنین اظهار می دارد :

ارتقاء سطح زندگی اجتماعی و افزایش در آمد طبقات متوسط و پایین در انگلستان و اروپا نتیجه دو عامل بوده است :

۱. گسترش تعلیمات همگانی و تداوم آن تا دوره بزرگسالی بدون توجه به طبقه اجتماعی و تبار خانوادگی افراد جامعه.

۲. اصطلاحات اراضی و تقسیم زمین دهقانان و کشاورزان که موجب بهبودی مالی آنان شده است.

کوششهای منظمی در جهت وارد کردن برنامه ریزی در اداره امور تربیتی کشور به حکم ضرورتهای اقتصادی یا صنعتی و اجتماعی معمول گردیده که مهمترین آنها عبارتند از :

۱. افزایش هزینه های آموزش و پرورش به وسیله گنجاندن برنامه توسعه آموزش و پرورش در برنامه اقتصاد ملی.

۲. اصلاح و نو آوری در برنامه های درسی طرح آموزش ریاضیات نوین در مدارس با کمک بنیاد ناپیلا.

طرح همگام کردن برنامه دروس علوم مدارس را با پیشرفتهای جدید فنون و علوم .

۳. باز اندیشی در آموزش فنی و حرفه ای : دانش آموزان از دوازده سالگی و سیزده سالگی به این مدارس وارد می شوند . توجه جدی به آموزش حرفه ای و فنی با ادغام سه دانشگاه لندن و تشکیل دانشکده سلطنتی علم و صنعت در سال ۱۹۰۷.

در سال ۱۹۸۵ تخست وزیر وقت مارگارت تاچر کمیته خدمات نیروی انسانی را به منظور تدوین طرح جامعه نظام تعلیمات حرفه ای وقتی تشکیل داد .

دانش آموزان دختر و پسر در گروه سنی ۱۸-۱۴ سال می توانستند به تحصیل ادامه ورزند..

برنامه های آموزشی هم جنبه عمومی و هم جنبه اختصاصی یعنی آموختن مهارت‌های شغلی را در بر می‌گرفت .
نخستین هدف برنامه ریزی آموزشی را تامین نیاز جامعه به افراد ماهر و متخصص و کارشناس می‌دانند.

مسائل امروز آموزش و پرورش

اهداف، مسائل مشکلات آموزش و پرورش:

۱. برقراری برابری آموزشی و رفع تبعیض در خدمات آموزشی بین اقلیتهای مذهبی و قومی و گروههای خاص و محروم اجتماعی یکی از مهم ترین مسائل جامعه انگلیس است .

مدارس گرامر که به فارغ التحصیلان دوره ابتدایی که در امتحانات +۱۱ نمرات برجسته گرفته باشند و ضریب هوشی آنان ۱۲۰ و بالاتر باشد اجازه تحصیل می دهند . بر اساس نتیجه امتحان +۱۱ دانش آموزان به دو گروه آکادمیک و غیر آکادمیک تقسیم می شوند.

به قول رابین پد لی آموزش و پرورش در انگلستان شکل طبقاتی پیدا کرده است.

آموزش ابتدایی و متوسطه جدید برای طبقات کارگر و محروم جامعه و مدارس گرامر و متکی به طبقات اشراف و نجیب تعلق دارد.

دموکراتیزه کردن و همگانی کردن آموزش و پرورش این مشکل را برطرف می کند .

۲. نابرابریهای آموزشی در انگلیس موجب شده است که توجه به استعدادهای برجسته و تربیت انفرادی دانش آموزان متعلق به خانواده های اقلیت پایین اجتماعی پیش از پیش مورد غفلت قرار گیرد.

۳. اداره امور آموزشی در انگلستان به شیوه غیر متمرکز اداره می شود .

این شیوه عمل دارای محاسنی است : ۱. بهره گیری از امکانات محلی را افزایش میدهد ۲. ابتکار و استقلال عمل در مردم منطقه باعث می شود که اعتماد به نفس کمیته های آموزش و پرورش نواحی تقویت گردد ۳. تدوین برنامه های تربیتی متنوع را در راستای نیازمندیهای منطقه ممکن می سازد.

۴. مدارس حرفه ای و فنی مورد استقبال والدین قرار نگرفته است و بیشتر مدارس دانش آموزان را به گروه آکادمیک و غیر آکادمیک در یازده سالگی تقسیم می کنند . دسته اول به مدارس گرامر و دسته دوم به مدارس فنی و جدید معرفی میشوند.

۵. در سالهای اخیر در مورد گزینش و تربیت معلم و دبیر برای مدارس انگلستان انتقاداتی از سوی برخی از مسئولان مطرح شد. و اعتقاد داشتند که به علت بالا رفتن میزان تورم و کاهش قدرت خرید معلمان دیگر نمی توان از افراد باصلاحیت و شایسته برای شغل معلمی دعوت به عمل آورد .

مهمترین شرایط برای گزینش معلمان، آموزش و تربیت و استخدام آنان :

الف) استانداردها و معیارهای شغلی برای استخدام معلمان و دبیران تدوین شود و به معلمان شایسته امتیازات مالی و اجتماعی بیشتری تعلق گیرد.

ب) ضمن دقت در گزینش افراد برای حرفه معلمی و دبیری لازم است مدت تمرین آموزگاری و دبیری را طولانی تر کرد.

ج) معلمان و دبیران مجازند دروسی را تدوین کنند که قبلا در دانشگاهها و دورههای تربیت معلم یا دبیری، دانش تخصصی آنها را کسب کرده اند و به شیوه نوین آن دروس آشنا باشند.

۶. دانشگاهها در انگلستان و ویلز خود مختار و مستقل هستند و استقلال عمل آنها در گزینش دانشجو ایجاد رشته های جدید تحصیلی .

به نظر برین سیمون علی رغم کوششها و حرکتها ی اصلاح طلبانه ای که دولت انگلیس جهت حل و فصل رضایت بخش این معضل به عمل آورده .

به دلیل فقدان وحدت نظر و عمل و پراکندگی کانونهای تصمیم گیری توفیق چندانی حاصل نشده است و برنامه ریزی آموزشی بخش مهمی از جامعیت و کارایی خود را از دست داده است.

او بر این باور بود که دولت باید به عنوان نیروی مرکز هماهنگ کننده و تسهیل کننده زمام امور برنامه ریزی در سطح کشور را در دست گیرد .

تبلیغات برنامه ریزی بدون هدفهای مشخص و معین ملی : ۱. تعداد بیش از حد دانشجویان یک رشته تحصیلی ۲. کمبود مکان تحصیل ۳. توزیع نامتناسب دانشجویان در شعب مختلف تحصیلی ۴. پایین آمدن کیفیت استانداردهای آموزشی ۵. پیدایش عدم تعادل میان عرصه و تقاضا و خطر بیکاری آشکاربین فارغ التحصیلان دانشگاهها .

بررسی وجوه شباهت و تفاوت نظامهای آموزش و پرورش ژاپن و انگلستان

هدف و ارزش عمده اینگونه مطالعات آن است که به شیوهی تحلیلی دریابیم دیگران در راه ساختن نظامهای نوین تربیتی خود چه اقداماتی را به عمل آورده اند و چه تدابیری در جهت حل و فصل رضایت بخش مسائل و مشکلات آموزشی خویش اتخاذ کرده اند

اوضاع و احوال جغرافیایی، اقتصادی، و تحولات سیاسی و اجتماعی دو کشور

ژاپن و انگلستان کشور جزیره ای هستند با جمعیت کثیر از لحاظ تراکم جمعیت به عنوان متراکم ترین مناطق جمعیتی جهان به شمار میروند. به علت مراقبت های بهداشتی و تغذیه میزان مرگ و میر در هر دو کشور رو به کاهش گذاشته و حد متوسط طول عمر مردم افزایش یافته، آب و هوای هر دو کشور متاثر از اقلیم اقیانوسی است بیش از نیمی از کل مساحت سرزمینهای ژاپن و انگلستان را جنگل پوشانده است این جنگلها علاوه بر بهره دهی اقتصادی در زمینه ی صنایع چوب و کاغذ سازی، جریان رودخانه ها را انتظام می بخشد و تاثیر مطلوبی بر آب و هوای این مناطق دارد. مسئولیت تربیت متخصصان و کارشناسان، نگهداری و بهره وری علمی از منابع جنگل ها برعهده وزارت آموزش و پرورش انگلستان و ۴ دانشگاه آکسفورد، ادینبورگ، بن گور و ابردین گمارده شده است. اقیانوس و دریا ها که در اطراف دو کشور قرار گرفته اند موجبات توسعه صنایع شیلات و ماهیگیری و بهره گیری از منابع دریاها را مهیا ساخته اند

دو کشور از لحاظ منابع زیر زمینی و معادن بسیار محدودند و به منظور گرداندن چرخهای اقتصادی و صنعتی رو به رشد خود مجبورند مواد معدنی و خام و مواد غذایی مورد احتیاج خود را از کشورهای دیگر وارد کنند

زبان

ورود یک زبان نوشتاری و تکلم در ژاپن و انگلستان به نهاد آموزش و پرورش این امکان را داده است که در برقراری اتحاد و همبستگی ملی نقش مهمی را ایفا نمایند این امر مبارزه با بیسوادی و برقراری تعلیمات همگانی، بهره گیری از برنامه های آموزشی از طریق ماهواره، رادیو، فیلمهای آموزشی، آشنا کردن افراد جامعه با هنجارها و ضوابط، اعتقادات و نگرشهای جاری در جامعه را با موفقیت بیشتری توأم کرده است دولتمردان این کشورها دریافته اند که غنی و قوی کردن کشور مستلزم آن است که سطح آگاهی و دانش مردم را بالا ببرند و صنایع جدید نیاز به نیروی کار تعلیم یافته دارد مهمترین نتایج سیر تاریخی آموزش و پرورش این دو کشور عبارتند از

الف) در ژاپن و انگلستان نخستین کانونهای آموزشی را تشکیلات مذهبی ایجاد کردن و می توان گفت معابد، کلیساها و مراکز وابسته به آنها اولین بنیانگذاران و موسسان آموزشگاهها بودند.

ب) آموزش و پرورش در گذشته در این دو کشور گرایش محافظه کارانه و طبقاتی داشته است و نوع آموزش ، محتوای برنامه آموزشی ، طول مدت و تصدی مشاغل پس از اتمام دوره های آموزشی متأثر از خاستگاه و تصمیمات گروه های متنفذ محلی از جمله فئودالها، جنگجویان ، تنو کراتها و اریستوکراتها بوده است .

مدیریت دستگاه تربیتی

اداره آموزش و پرورش در دو کشور به دو صورت متفاوت یعنی گرایش به شیوه ی متمرکز (ژاپن) و گرایش به شیوه ی غیر متمرکز (در انگلستان) صورت می گیرد.

در ژاپن فکر غیر مرکزی کردن مدیریت و اداره آموزش و پرورش را آمریکائیا بعد از جنگ جهانی دوم ایجاد کردند این نظام جدید در ژاپن نتوانست با موفقیت روبرو شود و دوام بیاورد و قوام یابد.

وزارت آموزش و پرورش قانوناً مسئول تعلیم و تربیت مردم ژاپن است و در موارد زیر راساً به صورت متمرکز اقدام می کند.

توسعه آموزش و پرورش - تدوین مقررات و ضوابط تاسیس و احداث مؤسسات آموزشی - استخدام کادر آموزشی و اداری ، تعیین محتوا و اجازه چاپ کتابهای درسی - صدور مجوز تاسیس دانشگاهها و مؤسسات آموزشی عالی - آموزش بزرگسالان ، کتابخانه و موزه ها.

امور آموزشی و پرورشی در انگلستان به شیوه غیر مرکزی اداره می شود .

اختیارات اداره امور تربیتی بین دستگاه مرکزی آموزشی و پرورش ، مقامات محلی آموزش و پرورش و کادر آموزشی مدارس تقسیم شده است.

فلسفه ای که روش اداره امور تربیتی در انگلستان بر آن استوار است از فلسفه اجتماعی و تربیتی این جامعه نشأت گرفته و عرصه را بر ابتکارات محلی و آزمایشهای فردی باز گذاشته و امکان به کار گرفتن نیروهای محلی و بهره گیری از امکانات منطقه ای را میسر ساخته است و سازمانهای تربیتی مناطق را از بند کنترل شدید دستگاه مرکزی رها کرده است .

و نمایندگان منتخب مردم در کمیته های آموزشی و پرورش در حل و فصل اموری چون تدوین برنامه های آموزشی ، استخدام معلمان و کادر اداری مهیا ساختن امکانات و تجهیزات آموزشی ، احداث مدارس و میداين ورزشی به یکدیگر و وزارت آموزش و پرورشی یاری می رسانند.

محاسن و معایب شیوه متمرکز و غیر متمرکز :

الف) بهره‌گیری از شیوه غیر متمرکز در اداره امور آموزشی در کشورهایی که هم‌اکنون به شیوه متمرکز امور آموزش و پرورش خود را اداره می‌کنند در صورتی ثمره دهند است که سازمانهای دیگر از جمله بهداشت، سیاست و اقتصاد نیز در اداره امور خویش به طور هماهنگ از این شیوه استفاده کنند.

ب) اعمال روش عدم تمرکز در کشورهایی که به شیوه متمرکز اداره می‌شوند و قدرت بخشیدن به مقامات مرکزی در کشورهایی که به طریق غیر متمرکز اداره می‌شوند دو گرایش محسوب می‌شوند که این دو بیشتر مکمل یکدیگرند متناقض همدیگر.

تربیت معلم

نظام تربیت معلم و دبیر در ژاپن و انگلستان بر سه اصل زیر استوار است.

۱. داوطلبان ورود به کسوت معلمی باید گواهینامه معلمی دریافت کنند.

۲. تربیت معلم تحت پوشش علمی دانشگاهها و دانشکده های علوم تربیتی در آمده است و در سالهای اخیر داشتن درجه لیسانس برای ورود به حرفه معلمی شرط لازم است.

۳. نظام تربیت معلم هر دو کشور به صورت یک نظام باز و آزاد در آمده است و فارغ التحصیلان شعب مختلف تحصیلی دانشگاهها در صورتی که تمایل داشته باشند می‌توانند با گذراندن معمولاً یک دوره یکساله یا دو ساله فراگیری برخی از دروس اختصاصی و دروس تربیتی برای تصدی این حرفه آماده شوند.

اشتغال به حرفه معلمی در هر دو کشور مستلزم اخذ گواهینامه معلمی و دارا بودن شرایط گزینش و موفقیت در مصاحبه ای است که هیات مدیران و سرپرستان انگلستان و کمیته آموزش و پرورش محلی و مدیر مدرسه در ژاپن به عمل می‌آورند.

میزان حقوق و مزایای مالی و رفاهی معلمان در دو کشور به مدت تحصیلات دانشگاهی و سوابق خدمت و تجارب آنان و همچنین مطالعات و پژوهشهایی که در زمینه تعلیم و تربیت کرده اند بستگی دارد.

در ژاپن قانون تعیین میزان افزایش حقوق معلمان مدارس دولتی مصوب ۱۹۷۴ و در انگلستان و ویلز قانون دستمزد معلمان مصوب ۱۹۶۵ و قانون دستمزد هیات علمی دانشگاهها مصوب ۱۹۷۰ شاخصهای افزایش حقوق معلمان مدارس دولتی راتعیین می‌کنند.

و بر اساس آن معلمان در ۴ گرون از نظر مراتب شغلی قرار می‌گیرند.

گروه نخست: معلمان کودکان و مدارس ابتدایی و دبیران دوره اول متوسطه.

گروه دوم: معلمان و دبیران دوره دوم .

گروه سوم: معلمان آموزشکده های فنی و مدرسان دوره های فوق دیپلم .

گروه چهارم: مرسان و استادان دانشگاهها و موسسات آموزش عالی .

در ژاپن معلمان علاوه بر حقوق ماهیانه از کمکهای غیر نقدی «بن» کمک عائله مندی و سایر کمکهای مالی و رفاهی نیز برخوردارند میزان این نوع کمک ها معادل ۶ برابر حقوق ماهانه هر معلم است.

دانشگاهها و موسسات آموزش عالی .

هدفهای آنها تربیت مدیران و متصدیان تعلیم یافته که نیروی کار متخصص را تشکیل می دهند و توسعه و انتقال دانشها جهت پیشرفت علوم و فنون و تربیت پژوهشگرانی است که بتوانند تحقیقات بنیادین و کاربردی دست یازند.

دانشگاهها در انگلستان بر خلاف ژاپن از اختیارات وسیعتر به منظور هدفهای فوق برخوردارند .

آموزش عالی در هر دو کشور به دو شکل زیر است.

۱. آموزش عالی کوتاه مدت که به دوره های آموزش اطلاق می شود که در ژاپن در کالج فوق دیپلم و در انگلستان در موسسات آموزش اضافی ارائه می شود طول مدت تحصیل حداکثر ۲ سال است.

۲. آموزش دانشگاهی یا آموزش عالی بلند مدت که در راس آموزش عالی قرار دارد و در ژاپن نسبت به دانشگاههای انگلستان از نظر تحصیلات تخصصی تر و متنوع تر هستند.

آموزش دختران در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی .

در انگلستان گر چه با نهضت آزادی زبان خیلی از محدودیت های شغلی و تحصیلی را از میان برداشته اند هنوز هم زنان و دختران عملاً نمی توانند در کلیه مشاغل شرکت کنند آنان بر این نظریه خود پافشاری می کنند که زنان از نظر نیروی فکری برای تخصصهایی که سخت بدان نیاز است نسبت به مردان در سطح پایینتری قرار دارند.

مهمترین برنامه های نوجویانه در عرصه آموزش و پرورش :

الف) بهره گیری از علوم و فنون جدید از طریق استفاده از وسایل و ادارات جدید آموزشی موجب تحولاتی در هدف ها و در ساختار نظام آموزشی، کاهش طول مدت تحصیل و سرعت بخشیدن به فرایند یادگیری.

ب) برنامه های رادیویی برای مدارس که در سال ۱۹۳۵ شروع به کار کرد و در سال ۱۹۵۰ نزدیک به ۷۳ درصد از مدارس از این برنامه بهره می گرفتند.

منابع مورد استفاده

- آقازاده، احمد، آموزش و پرورش تطبیقی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۶.
- الماسی، علی محمد. آموزش و پرورش تطبیقی، تهران: انتشارات رشد، ۱۳۹۶.
- آنده لالاند، فرهنگ فلسفه، ترجمه غلام رضا وثیق، تهران فردوسی ایران ۱۳۷۷.
- صباغیان، زهرا، روش‌های سوادآموزی بزرگسالان، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۹۴.
- کوی، لوتان، آموزش و پرورش تطبیقی، ترجمه محمد یمنی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۵.
- مشایخی، محمد، آموزش و پرورش تطبیقی، تهران: دانشسرای عالی، ۱۳۸۹.
- محسن پور، بهرام. آموزش و پرورش تطبیقی. تهران: سمت، ۱۴۰۲.
- دورژه، موریس، روش‌های علوم اجتماعی، ترجمه خسرو اسدی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۲.
- هاربیسون فردریک، چارلز مایرز، نیروی انسانی و رشد اقتصادی، ترجمه حسین مؤتمن، تهران، نشر تهران، ۱۳۷۱.
- ساروخانی، باقر؛ روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۴.
- هاربیسون فردریک، چارلز مایرز، نیروی انسانی و رشد اقتصادی، ترجمه حسین مؤتمن، تهران، نشر تهران، ۱۳۷۱.

<http://www.methodological-approaches-in.html> 2013